

MTÜ ARENDUSKODA

*MTÜ Arenduskoja strateegia
aastateks 2007-2013*

Kaasrahastajad: Tapa, Vihula, Kuusalu, Ambla ja Kadrina vald ning Loka linn

MTÜ ARENDUSKODA

Mtü Arenduskoja strateegia aastateks 2007–2013

Koostaja: Tiina Vilu
OÜ KT Europroject Management

Kujundus ja küljendus: Liina Kald

Trükise väljaandmist toetas Euroopa Liidu LEADER programm

Tapa 2008

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
2. Üldosa	2
2.1. MTÜ Arenduskoda	2
2.2. Tegevuspiirkond ja liikmeskond	3
2.3. Organisatsiooni areng (kogemused, pakutavad teenused)	6
3. MTÜ Arenduskoja ülesehitus ja arendamine	7
3.1. Juhtimine ja töökorraldus	
3.2. Majanduslik elujõulisus	8
4. Piirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjeldus	10
4.1. Asukoht	10
4.2. Rahvastik	11
4.3. Ettevõtlus ja tööhõive	12
4.4. Tehniline ja sotsiaalne infrastruktuur	18
4.5. Kogukonnad ja seltsitegevus	24
4.6. Piirkonna tähtsamad ressursid	25
4.7. Kokkuvõtte tegevusgrupi piirkonna probleemidest ja vajadustest	28
4.7.1. Tendentsid ja suundumused	28
4.7.2. Väliskeskonna mõju	28
4.7.3. Arengu takistused	28
4.7.4. Sotsiaalsete gruppide vajadused	28
5. Strateegilised valikud	30
5.1. Visioon	30
5.2. Prioriteedid	30
5.3. Eesmärgid	31
5.4. Kavandatav koostöö ja edasiste koostöövõrgustike loomise valikud	31
6. Strateegia seosed Eesti maaelu arengukava ja tema telgedega	32
6.1. Prioriteetide vaheline vahendite jaotus (ka seos MAK-ga)	32
6.2. Kavandatavate meetmete loetelu	32
7. Meetmete kirjeldused	33
7.1. STRATEEGIA MEEDE 1.1. Kohaliku elukeskkonna arendamise investeringutoetus	33
7.2. STRATEEGIA MEEDE 1.2. Seltsitegevuse, spordi ja kultuuripärandi väärtustamine läbi omaalgatusliku tegevuse	35
7.3. STRATEEGIA MEEDE 1.3. Erinevate elanikegruppide kaasamise toetus	37
7.4. STRATEEGIA MEEDE 1.4. Piirkonna maine kujundamise toetus	38
7.5. STRATEEGIA MEEDE 2.1. Ettevõtluse arendamise toetus	40
7.6. STRATEEGIA MEEDE 2.2. Ajaloo- ja kultuuripärandi väärtustamise toetus	42
7.7. STRATEEGIA MEEDE 2.3. Siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine	44
8. Oskuste omandamine ja tegevuspiirkonna arendamine	46
8.1. Kaasamine	46
8.2. Piirkonna elanike teavitamine	46
8.3. Koolitus	46
9. Strateegia seosed muude fondide, strateegiatega, arengukavade ja programmidega	47
10. Strateegia koostamise kirjeldus	48
11. Oodatavad tulemused ja indikaatorid	49
12. Strateegia koostamisel kasutatud materjalide nimekiri, sh tehtud ja kavandatud uuringute ülevaade	50
13. Strateegia elluviimise kava	50
14. Lisad	51

1. Sissejuhatus

MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi strateegia programmiperioodiks 2007–2013 kinnitati MTÜ Arenduskoja üldkoosolekul 25. juunil 2008. aastal. Strateegia koondab endas informatsiooni tegevusgrupi olukorrast, arengust ning kogu piirkonna ja erinevate sihtgruppide vajadustest. Peamiselt sätestab dokument tegevusgrupi prioriteetid, eesmärgid ja tegevused perioodiks 2007–2013. Dokumendi tellija on MTÜ Arenduskoda ning see on koostatud LEADER program-

mi projekti raames perioodil 2007–2008 aasta.

Lähtudes tegevusgrupi vajadustest valiti välja kaks peamist prioriteeti:

- elukeskkonna parandamine;
- uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta piirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses.

Prioriteetide täitmiseks on seatud eesmärgid ja välja töötatud võimalikud meetmed, mis viiakse ellu igal aastal

järgnevat aastaks koostatava rakenduskava kaudu. Lisaks LEADERile otsitakse tegevuspiirkonna strateegia elluviimiseks finantseerimisvõimalusi ka teistest programmidest ja fondidest.

Töö koostamisel on kasutatud materjalidena uuringuid, kehtivaid strateegiaid ning tegevusgrupi kohalike omavalitsuste arengukavasid.

Dokumendi koostas OÜ KT Europroject Management konsultant Tiina Vilu.

2. Üldosa

2.1. MTÜ Arenduskoda

MTÜ Arenduskoja põhieesmärk on kohaliku initsiatiivi ning kohaliku elu arendamine, tegevusgrupi integreeritud strateegia koostamine, elluviimine ja arendamine, tuginedes kolme sektori partnerlusele. Arendades tegevusgruppi (Tapa, Kadrina, Vihula, Kuusalu ja Ambla vald ning Loksa linn) kui tervikut, lähtudes piirkonna ja sihtgruppide vajadustest ning arvestades piirkonna iseärasusi. Samuti on eesmärk parendada elukeskkonda ning tõsta piirkonna atraktiivsust elanikele, ettevõtetele, külalistele, tuginedes peamiselt erinevate sektorite partnerlusele.

MTÜ Arenduskoja ajalugu ulatub 1994. aastasse. 1994. aasta novembris asutasid Riigi Tööturuamet ja Tapa linn koostööna ME Rehabiliitsemiskeskus, mis võimaldas piirkonna elanikel täiendada oma keelteoskust, õppida arvutit ja osaleda mitmesugustel loengutel. Asutus reorganiseeriti 1997. aasta augustis ja kannab sellest ajast nime MTÜ Arenduskoda. MTÜ Arenduskoja moodustasid siis kuus omavalitsust (Tapa ja Tamsalu linn, Saksi, Tamsalu, Kadrina ja Lehtse vald) 1. au-

gustil 1997. aastal ning hakati tegema koostööd Tapa Linnavalitsuse ja mitmete teiste organisatsioonidega, et edendada piirkonna hariduselu ja aidata kaasa jätkuvale majandusarengule nii Tapal kui ümbritsevas piirkonnas. Aastatel 2001–2005 ei kuulunud Kadrina vald MTÜ liikmete hulka. 12. juunil 2006. aastal reorganiseeriti MTÜ Arenduskoda LEADER programmi nõuetele vastavaks tegevusgrupiks.

MTÜ Arenduskoja LEADER tegevusgrupi moodustavad Kadrina, Tapa ja Vihula vald Lääne-Viru maakonnast, Kuusalu vald ja Loksa linn Harju maakonnast ning Ambla vald Järva maakonnast. 25. juuni 2008. aasta seisuga on MTÜ Arenduskojal 29 liiget (6 omavalitsust, 12 kolmanda sektori esindajat, 11 äriühingut). MTÜ Arenduskoja juhatus on 7- ja üldkoosolek 29-liikmeline, mis eelkõige näitab kohalike algatusgruppide aktiivsust ja Arenduskoja vajalikkust piirkonnas.

MTÜ Arenduskoja büroo asub Tapa Val-
lavalitsusele kuuluvas hoones (Roheline 19, Tapa linn). MTÜ Arenduskoda rendib

hoones ruume (144 m²). Asukoha valik oli peamiseks olemasoleva organisatsiooni asukoht piirkonnas, vajalikud töötajad ning vajalik tehniline baas. Arenduskojal on koduleht aadressil tapa.ee/arenduskoda. MTÜ Arenduskoda on avatud tööpäevadel kell 9–16. Arenduskojas asub avalik internetipunkt, mis on avatud tasuta kõigile soovijatele kell 11–16. Arenduskoja juures tegutseb registreeritud ja koolitusluba omav erakool Arenduskoja Koolitus. Koolitusluba kehtib 2011. aasta lõpuni. Arenduskojas on kaks 25–30-kohalist õppeklassi, üks neist on varustatud ka spetsiaalselt keeleõppimiseks vajaliku tehnikaga ja üks arvutiklass, milles on 10 kaasaegset ja uut arvutit arvutikoolituse läbiviimiseks (uuendati 2008. aasta kevadel). Arenduskojal on olemas videoprojektor, grafoprojektor, videomakk, teler, faks jms.

MTÜ Arenduskoja töötajate koosseis:

Tegevjuht (Heiki Vuntus) ja juhiabi-tehniline sekretär (Anneli Serketti) on töö põhikohaga tegevusgrupiga seonduvate tegevuste läbiviimiseks. Raamatupidaja töötab lepingu alusel. Tegevjuhi ülesandeks on tegevusgrupi LEADER programiga seotud tegevuste koordineerimine, läbiviimine ja vahendamine. Juhiabi-tehniline sekretär tegeleb asjaajamisega ning raamatupidamise algdokumentidega.

Eraldi arvutitöökoht on kolmanda sektori esindajatele (sõltumata internetipunkti täituvusest on üks koht alati vaba). Rahvusvahelise naistevõtluse projekti AWA-KE raames on sisse seatud arvutitöökoht väikeettevõtjate tarbeks. MTÜ Arenduskoja töötajad on kogemustega ning läbinud erinevaid koolitusi. Omandatud on ja kavatakse edasi omandada teadmisi tegevusgrupi arendamise ja juhtimise valdkondades.

2.2. Tegevuspiirkond ja liikmeskond

MTÜ Arenduskoja LEADER tegevusgrupp hõlmab kuue omavalitsuse haldusterritooriumi: Tapa, Kadrina ja Vihula vald Lääne-Viru maakonnast, Kuusalu vald ja Loksa linn Harju maakonnast ning Ambla vald Järva maakonnast.

Koostööpiirkonna tegevus hõlmab maa- ja linnapiirkonda, kuigi piirkonda jäävad ka linnad (Loksa linn administratiivse üksusena ja Tapa linn vallasisesena), on nad määratletud koostööpiirkonnas maapiirkonnaks.

MTÜ Arenduskoja tegevuspiirkonna ühtseteks arengueeldusteks on:

• Geograafilised eeldused ja ühtsus:

Tegevusgruppi moodustavad Tapa vald (tegevusgruppi mittekuuluvad naabrid on Tamsalu, Albu, Anija ja Aegviidu vald), Kadrina vald (tegevusgruppi mittekuuluvad naabrid on Rakvere ja Haljala vald), Vihula vald (tegevusgruppi mittekuuluvad naabrid on Haljala ja Viru-Nigula vald), Ambla vald (tegevusgruppi mittekuuluvad naabrid on Albu ja Järva-Jaani vald), Kuusalu vald (tegevusgruppi mittekuuluvad naabrid on Jõelähtme ja Anija vald) ja Loksa linn. Tegevusgruppi kuuluvaid omavalitsusi iseloomustab see, et pooled neist on osalenud viimase kaheksa aasta jooksul omavalitsuste haldusterritoriaalses reformis. Tänapäevane Vihula vald tekkis 1999. aastal Võsu ja Vihula valla ühinemise tulemusena vallakeskusega Võsul. Tänapäevane Kuusalu vald tekkis 2005. aastal Kuusalu ja Loksa valla ühinemise tulemusena vallakeskusega Kuusalus. Tänapäevane Tapa vald tekkis 2005. aastal Tapa linna, Saksi ja Lehtse valla ühinemise tulemusena vallakeskusega Tapal. Piirkonnas toimub aktiivne pendelränne – Tapa valla elanikud käivad tööl Loksa linnas, Kuusalu, Kadrina ja Ambla vallas. Samas käivad Tapa vallas tööl Kadrina ja Ambla valla elanikud. Kadrina valla elanikud käivad tööl Vihula vallas. Tihedalt on seotud Loksa linn, Kuusalu ja Vihula vald. Kuusalu ja Kadrina vallal on tihe koostöö haridussüsteemi edendamisel (lasteaiaid, koolid jne). Tapa vallal ja Kuusalu vallal on tihedad seosed ka tänu Tapal paiknevale Lt-VÕK-i Väljaõppekeskusele ja Kuusalu valla territooriumil paiknevale Kaitsejõudude keskpõlügenile.

• Kultuurilised eeldused ja ühtsus:

Tegevusgruppi piirkonnas on pikaajalised traditsioonid ja mitmekesine kultuurielu, millest annavad ülevaate rohkearvulised seltsid, kultuurikollektiivid, koorid jne. Samuti ilmestab piirkonna kultuurivaldkonda

JOONIS 1 MTÜ Arenduskoja tegevusgruppi piirkond

kuulvate infrastruktuuriobjektide rohkus. Tegevusgrupile on edaspidi esmatähtis kultuuritraditsioonide säilitamine ja piirkonnasisese kultuurialase koostöö arendamine. Ühishuvi strateegia kontekstis on toodud alljärgnevalt:

- Toetada ja ergutada kohalikkultuuri-alast tegevust (näiteks vahendite soetamine, ringide töö organiseerimine, ürituste toetused, kogukonna kultuuriline harimine jms).

- Propageerida ettevõtjate hulgas oma tegevusgrupi omavalitsuste kultuuriürituste finantsilist toetamist. Näiteks tähendab käesolevas programmis osalemine AS-le Viru Vesi, et on võimalus toetada oma reaalse tegevusega Loxsa linna kultuurielu.

- Kultuurielu arendamine ja läbi selle maine kujundamine. Eelkõige ajaloolise kultuuripärandi kaardistamine ning selle väärtustamine nii piirkonna elanike jaoks kui väljapoole.

- Traditsioonide säilitamine. Eelkõige rahvakultuur, kollektiivide toetamine, noorte vabaaja tegevuste teotamine jne.

- Ürituste ja muu sarnase korraldamine koostöös piirkonna erinevate kultuuritegijatega. Konkreetsemalt võrgustikutöö arendamine (näiteks ühise kultuurikalendri tegemine).

• Majanduslikud eeldused ja ühtsus:

Majanduslik aspektist on tegemist ühtse piirkonnaga, mis oma olemuselt ettevõtlusvaldkondade ja muu poolest on sarnane ning väga mitmekesine. Põhilised tegevusvaldkonnad on põllumajandus, tootmine ja töötlemine (nii ehitusmaterjalid kui puit), turism ja puhkemajandus jne. Piirkonna eeliseks on ettevõtlus valdkondade mitmekesisus, mis on taganud ja tagab ka edaspidi piirkonna jätkusuutlik-

kuse. Paindlikult on lähenetud majanduse arendamisele. Sarnased on piirkonna probleemid majanduslikust aspektist: näiteks keskmisest madalamad elanike sissetulekud, pendelränned (kodu-töö, mis pikaajalises perspektiivis pole hea näitaja), teatud erialade spetsialistide puudumine, madal ettevõtlusaktiivsus jne. Piirkonna ühishuvi strateegia kontekstis on toodud alljärgnevalt:

- Lisavahendite juurde saamine külade/alevike/linnade elukeskkonna parandamiseks ja atraktiivsemaks muutmiseks (eelkõige laste mänguväljakud, laagripplatsid, külaplatsid, palliplatsid jt spordiväljakud, parkide-haljasalade korrastamine ja muude spordi ning vaba aja rajatiste korrastamine ja rajamine).

- Ettevõtjate koolitamine (eelkõige uute tehnoloogiate kasutamise, alternatiivsete tegevusalade propageerimine ja tegevuste arendamisele kaasa aitamine jms. osas).

- Ergutada ja toetada kohalikkultuuri-alast tegevust ja selle arengut (messid, laadad, toetusfondide jm käivitamine, konkursid jne).

- Ettevõtted on huvitatud, et tegevusgruppis areneks ettevõtlus, kohalik kogukond oleks maksujõuline ja tema arvukus kasvaks (oluliste kitsaskohtade väljatoomine piirkonnas ja lahenduste leidmine).

- Halduskulude kokkuhoidmise eesmärgil majanduslikult otstarbekate lahenduste väljatöötamine ja pakkumine tegevusgrupis ühtselt.

- Ettevõtjate koostöö arendamine (eelkõige võrgustiku tegevuste arendamine).

• Sotsiaalsed eeldused ja ühtsus:

Sotsiaalsest aspektist on piirkonnale oluline, et tuntavalt süveneks erinevate elanikegruppide omavaheline suhtlus ja

koostöö, mis aitab kaasa piirkonna aktiveerimisele ja seega paremale arengule. Tegevusgrupi piirkonna erinevad elanikegrupid ning rahvastiku koosseis on sarnane. Siinkohal ilmestab piirkonda ka sotsiaalsete gruppide sarnasus ja ühtsus. Erisuseks võib pidada Tapa linna ja Loxsa linna muukeelsete inimeste suurt hulka, kuid tegevusgrupi tegevuste oluliseks osaks on ka nende igakülgne aktiivne kaasamine. Tegevusgrupi ühishuvi strateegia kontekstis on toodud alljärgnevalt:

- Luua koostöösidemeid ja korraldada õppkr skursioone uute ideede ja lahenduste leidmiseks nii Eestis kui mujal.

- Leida võimalusi ja vahendeid kohaliku kogukonna kinnistamiseks piirkonda. Oluline on pakkuda välja võimalusi saada kõikvõimalikke sotsiaalseid tagatise piirkonnas (täiendõpe, ümberõpe, sotsiaalhoolekanne, lastehoiuteenus, vaba aja veetmine jne).

- Kaasata igakülgset külaaktiivset ja seeläbi aktiveerida külaliikumist ning koostööd.

- Koolitada ning harida kohalikke aktiviste, külaliikujaid, kolmanda sektori esindajaid võimaluste laienemisest, lahenduste väljatöötamisest, infojagamisest jne.

- Soodustada omaalgatuslikku arengut (nii ettevõtjad, kolmas sektor, aktivistid), et leida nišš talve hooaja aktiveerimiseks (probleemiks on jätkuvalt sesoonsus).

- Külade ja seltside LEADER programmi kaasamine.

- Õppereiside korraldamine LEADER grupi sisese, et lähendada piirkonna eestvedajaid ja liidreid ühise eesmärgi nimel tegutsemiseks.

- Tegevusgrupi piirkonna sarnaste sotsiaalsete probleemide lahendamine koostöös (hariduse, sotsiaalhoolekande jm küsimustes). Otstarbekam ja efektiivsem on leida lahendusi suurema piirkonna peale kui üksinda üritada või üldse mitte

MTÜ Arenduskoda liikmeskond (seisuga 25. juuni 2008. aasta):

Tabel 1 MTÜ Arenduskoda liikmed - omavalitsused

Kohalik omavalitsus	Adress	Kontaktisik
Tapa vald	Pikk 15, 45106 Tapa	Kuno Rooba
Kadrina vald	Rakvere tee 14 45201 Kadrina	Tiina Vilu
Vihula vald	Mere 6, Võsu alevik, Vihula vald 45501	Priit Pramann
Kuusalu vald	Kiiu Mõis, 74604 Kuusalu vald	Kalmer Märtsen
Loxsa linn	Tallinna tn 45 74806 Loxsa linn	Õnnela Tedrekin
Ambla vald	Lai 22, Ambla Ambla vald 73502	Alari Kirt

Tabel 2 MTÜ Arenduskoda liikmed – kolmas sektor

Kolmas sektor	Tegevusala	Aadress	Kontaktisik
MTÜ Kiigeland	Mujal liigitamata sporditegevus	Jõe 19, Ambla alevik, Ambla vald, Järvamaa, 73502	Anu Valdmaa
MTÜ Käsmu Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid	Käsmu küla, Vihula vald, Lääne-Virumaa, 45601	Tiina Laulik
MTÜ Neeruti Selts	Keskonna- ja looduskaitseühendused	Viru 14, Kadrina alevik, Kadrina vald, Lääne-Virumaa, 45201	Ülle Visnapuu
MTÜ Sääsküla Huviklubi	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid.	Arulepiku talu, Sääsküla küla, Ambla vald, Järvamaa, 73501	Arlet Palmiste
MTÜ Kangrumäe Külakultuuri Edendamise Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendav ja toetav ühendus	Lasteaia 1-6, Aravete alevik, Ambla vald, Järvamaa, 73501	Marta Kondas
MTÜ Kuusalu Tenniseklubi	Spordiklubide tegevus	Kiiu mõis, Kiiu küla, Kuusalu vald, Harjumaa, 74604	Kristo Palu
MTÜ Loksa Arenduskeskus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid	Posti 27, Loksa 74805	Marija Kudrjakova
MTÜ Kadrina Spordiklubi	Spordiklubide tegevus	Rakvere tee 14 Kadrina Kadrina vald 45201	Aivar Lankei
MTÜ Lehtse Teebekeskus	Mujal liigitamata infoalane tegevus	Rägavere tee 19, Lehtse alevik, Tapa vald, Lääne-Virumaa, 73601	Heiki Yuntus
MTÜ Käravete Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendav ja toetav ühendus	Käravete alevik, Ambla vald, Järvamaa, 73503	Harri Lepamets
MTÜ Loometöö	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid	Jäneda küla, Tapa vald, Lääne-Virumaa, 73602	Luule Nurga
MTÜ Avante	Mujal liigitamata sporditegevus	Jäneda küla, Tapa vald, Lääne-Virumaa, 73602	Helle Persidski

Tabel 3 MTÜ Arenduskoda liikmed – ettevõtted

Ariühing	Tegevusala	Aadress	Kontaktisik
OÜ Kadrina Kommunaal	Kommunaalteenuste osutamine	Tehnika 1-1 Kadrina 45201	Marko Teiva
Viru Vesi AS	Vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamine	Järveküla tee 14, Kohtla-Järve, 30328	Meelis Eldermann
OÜ Rannaliiv	Majutus-, konverentsi- ja turismiteenuste osutamine	Aia 5, Võsu alevik, Võsu vald, Lääne-Virumaa	Ago Koldits, Reet Rehvik, Tõnu Ammussaar
OÜ Arne Metsagrupp	Metsaga seotud tegevus	Lasteaia 6-10, Aravete alevik, Ambla vald, Järvamaa, 11316	Arne Algpeus
FIE Vello Teor	Teenuste osutamine	Roosna küla, Ambla vald, Järvamaa, 73502	Vello Teor
OÜ Kuusalu Soojus	Soojuse tootmine	Kuusalu tee 31, Kuusalu alevik, Kuusalu vald, Harjumaa 74601	Raul Valgiste
OÜ Tanyv	Pesumajateenuste osutamine	Pikk 15a, Tapa	Tatjana Tamm
FIE Kristi Tamm	Keeleõpetus muulastele	Piilu küla Tapa Vald	Kristi Tamm
Jäneda Hobusekasvanduse OÜ	Hobusekasvatus	Sireli 6, Jäneda küla, Tapa vald, Lääne-Virumaa, 73602	Kert Veiper
OÜ Rendipark	Põllumajandus-, ja muude valdkondade masinate ja seadmete rent	Viru 1, Kadrina alevik, Kadrina vald, Lääne-Virumaa, 45201	Eero Raudla
FIE Allan Alajärve Loksa Pesumaja	Pesumajateenuste osutamine	Lasteaia 2, Loksa, 74806	Allan Alajärv

Kõik MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi liikmed on kaasatud koostööpiirkonna tegevustesse ning osalevad aktiivselt piirkonna kujundamise protsessides. Iga liige vaatleb tegevusgruppi kui tervikut ning oma otsustes lähtutakse piirkonna tasakaalustatud arengust. Samas esindavad liikmed oma organisatsiooni ning esindavad tegevusgrupis selle huve ja eesmärke.

2.3. Organisatsiooni areng – kogemused ja pakutavad teenused

MTÜ Arenduskoda on tegutsenud 14 aastat ning selle perioodi jooksul on teostatud mitmeid ühiseid tegevusi. LEADER piirkonnana on tegutsenud 2 aastat. Reorganiseerimise hetkel oli juhatuses ja üldkoosolekul 24 liiget. Reorganiseerimise faasis muutusid nii MTÜ Arenduskoja tegevuspiirkond kui ka liikmelisus oluliselt.

MTÜ Arenduskoja kogemuste sisu koosneb nii tegevusgrupi enda kui ka tema liikmete kogemustest.

MTÜ Arenduskoja kogemused:

MTÜ Arenduskoda osales projektis AWA-KE, mis oli rahvusvaheline koostööprojekt naistevõtjate toetamiseks ja koolitamiseks ning naiste aktiivsuse tõstmiseks ettevõtluse vallas. Projekti osapoolteks olid Thessaloniki linn Kreekas, Modugno linn Itaalias, Sofia linnaosa Ilinden Bulgaarias, Spisska Nova Vesi linn Slovakkias ning Tapa linn Eestis. Projekti rahastasid Euroopa Liidu Ecos-Overture ning Phare programmid. Projekt hõlmas ettevõtluse tugipunkti loomise kõikides partnerlinnades, naistevõtjate koolituse ning rahvusvahelise koostöövõrgustiku loomise. 2005. aastal oli arenduskoda partner Phare CBC 3+3 Gulf II 2005 projektis. Osapooled olid Lääne-Viru, Ida-Viru ja Jõgeva maakond Eestist ja Pääjät-Häme, Ida-Uusimaa ja Kymenlaakso maakond Soomest.

MTÜ Arenduskoda on nõustanud mitmeid ettevõtteid, MTÜsid ja omavalitsusi erinevates valdkondades.

MTÜ Arenduskoda liikmete kogemused:

Kuna liikmeid on kolmest erinevast sektorist, siis on ülevaade koostatud organisatsiooni liikmete kogemustest kolmel tasandil:

• Kohalike omavalitsuste kogemused:

Ambla Vallavalitsusel on kogemus koostööks Järvamaa omavalitsustega (JOLI raames). Edukalt teostatud ühisprojekt „Järvamaa omavalitsuste tänavavalgustuse renoveerimine ja ehitus” (RAKi meede 4.6.1 2005. a). Töötab külavanemate ümarlaud. Mõned külaseitsid jt MTÜd on aktiivsed tegijad, keda vald on toetanud rahaliselt (nt Ambla Kihelkonnapäevade korraldamisel).

Tapa Vallavalitsus on osalenud järgmistes projektides: 1997–2000. a Phare projekt „Tapa ja Paldiski endiste militaaralade ümberstruktureerimine tööstuspargi.” Juhtpartneriks oli Tapa linnavalitsus. 2000–2002. a osales linnavalitsus Belgia omavalitsuste liidu pilootprojektis „Elamumajandus ja KOV.” Partnerid olid Tapa Vallavalitsus, Jõgeva Linnavalitsus, Eesti Linnade Liit, Belgia Omavalitsuste Liit, juhtpartner oli Eesti Linnade Liit. 1999–2003. a Phare naistevõtluse tugiprojekt AWAKE. Partnerid: EU - Sikies omavalitsus; Thessaloniki GRE (Juhtpartner); Modugno linn, Puglia ITA, Phare - Spisska Nova Vesi linn, SVK (Phare juhtpartner), Ilinden omavalitsus, Sofia BUL, Tapa linn, EST. Phare CBC 3+3 Gulf II 2004 ja Phare CBC 3+3 Gulf II 2005 projektis. Osapooled olid Lääne-Viru, Ida-Viru ja Jõgeva maakond Eestist ja Pääjät-Häme, Ida-Uusimaa ja Kymenlaakso maakond Soomest.

Kadrina Vallavalitsusel on kohaliku omavalitsuse arendamisel põhilised tegevused seotud eelkõige investeeringutega (külaplatsid, heakord, ka seltsimajad/külamajad, teede korrashoid jne.), siis ka investeeringud seadmetesse ja asjadesse (muruürikud, muusikavahendid, noortele mängud jne.) ning kolmandaks üritused (arengukavade koostamine, üsna levinud on külapäevad, traditsioonidega seonduvad üritused, ka koolitused ja kursused). On osaletud Vihula valla turismiettevõtjate koostöö võrgustiku arendamisel. Samuti on Kadrina vald osalenud Phare CBC 3+3 Gulf II 2004 ja Phare CBC 3+3 Gulf II 2005 projektis, kus osapoolteks olid Lääne-Viru, Ida-Viru ja Jõgeva maakond Eestist ja Pääjät-Häme, Ida-Uusimaa ja Kymenlaakso maakond Soomest. Lisaks on Kadrina vallal koostööleping Vihula valla ja Haljala valla ühiste probleemide ja koostöö arendamise osas (näiteks jäätmeveo piirkond).

Kuusalu Vallavalitsuse initsiatiivil esitati Euroopa Liidu struktuurifondide meetmele 1.3 “Võrdsed võimalused tööturul” HOL-i projektitaotlus “Veel üks võimalus pikka aega töötada olnud isikute tööturule naasmiseks”, mille põhiliselt kirjutas kokku abivallavanem Milli Kikkas, kes on projekti

Kuusalu-poolne koordinaator. Saadi rahastus 7,9 miljoni krooni ulatuses. Projekt on kaasatud 8 Harjumaa omavalitsust, sh Kuusalu vald ja Loksa linn, ning tegevus kestis 2007. aasta juulini. Kuusalu vald osaleb koostööprojektides läbi Harjumaa Omavalitsuste Liidu, kus toimub koostöö Euregio raames Harjumaa ja Soome Uusimaa piirkondade vahel.

• Kolmanda sektori kogemused:

MTÜ Kadrina Spordiklubi on teostanud mitmed Kohaliku Omaalgatuse Programmi projektid (KOP), mis on seotud mänguväljakute rajamise ning ühisürituste korraldamisega), taotletud on kaks külade taastamise ja arendamise (meede 3.5) projekti – Rulapargi rajamine Kadrinasse ja Läsna Rahvamaja renoveerimine, mis on samuti edukalt teostatud. On oldud partnerid paljude projektide realiseerimisel teiste MTÜ-de ja seltside tegevuse arendamisel.

MTÜ Kuusalu Tenniseklubi on PRIA küla-meetme 3.5 raames koostanud rahataotluse “Kuusalu Rahvamaja juurdeehitus” ning pärast ka ehituse projekti juhtinud. Samuti on koostatud ja juhitud EAS Phare Läänemere regiooni piirületava koostöö 2003.aasta programm keskmiste suurustega projektide rahataotlusprojekti “Kuusalu Noortekeskuse rekonstrueerimine.”

MTÜ Kangrumäe Külakultuuri Edendamise Seltsi kaks liiget on saanud projektijuhtimise koolituse, on kirjutatud projektitaotlusi erinevateks koolitusteks BAPPile, mis on rahastatud ja läbi viidud kolmel korral. Sotsiaalministeeriumilt taotleti raha naiste koostöö edendamiseks. Ka see projekt rahastati ja sai ellu viidud viie küla seltsi ja Järva-Jaani maanaistega. Selts on olnud külaliikumise algataja Ambla vallas. Seltsi liikmed on erinevatest Ambla valla küladest.

MTÜ Lehtse Teabekeskus on osalenud Phare CBC 3+3 Gulf II 2005 projektis ja saanud projektitoetusi Kohaliku Omaalgatuse Programmist.

• Ettevõtete kogemused:

OÜ Kuusalu Soojus osaleb kasusaajana Ida-Harju ja Keila-Vasalemma veekaitseprojekti mille raames taotleavad 10 Harjumaa valda Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondilt vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimistööde finantseerimist. Täna on valminud eelprojekt ja rahastamistaotlus. Tööde kogumaksuseks on planeeritud ilma käibemaksuta 92 miljonit krooni. Samuti on OÜ Kuusalu Soojus tellinud Kuusalu ja Kiiu asulate veevarustuse ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimise tööd, mille raames

on SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse abiga valminud uus Kuusalu regionaalne reoveepuhasti. Tööde kogumaksumuseks ilma käibemaksuta on 22 miljonit krooni.

Viru Vesi AS omab Euroopa Ühtekuuluvus- ja Struktuurfondidelt toetuse saamiseks elukutsutud veemajandusprojektide projekti-juhtimiskogemust. Käesolevaks ajaks on Viru Vesi AS peatöövõtjana läbi viinud „Matsalu alamvesikonna vee- ja kanalisatsioonirajatiste eelprojekti ja riigihanke pakkumiskutse dokumentide koostamine.” Projektis osalevad 11 valda: Hanila, Kehtna, Koogna, Kullamaa, Lihula, Martna, Märjamaa, Raikküla, Rapla, Varbla ja Vigala. Lõppetapis on „Ida-Virumaal 11 valla vee- ja kanalisatsioonirajatiste renoveerimise teostatavuse uuring ja eelprojektide koostamine”. Viru Vesi AS on selles töös peatöövõtja. Projektis osalevad 11 valda: Toila, Kohtla, Aseri, Sonda, Maidla, Jõhvi, Iisaku, Alajõe, Tudulinna, Lohusuu ja Lüganuse vallad. Matsalu alamvesikonna veemajandusprojekti Viru Vesi AS poolt teostatavate tööde maksumus on 1,5 miljonit krooni. Projektide raames on Viru Vesi AS sõlminud koostöö kokkuleppe 22 omavalitsuse ja 3 alltöövõtjaga.

MTÜ Arenduskoja teenused:

MTÜ Arenduskoja teenused on suunatud avalikule, kolmandale ja erasektorile.

Tabel 4 MTÜ Arenduskoda teenused:

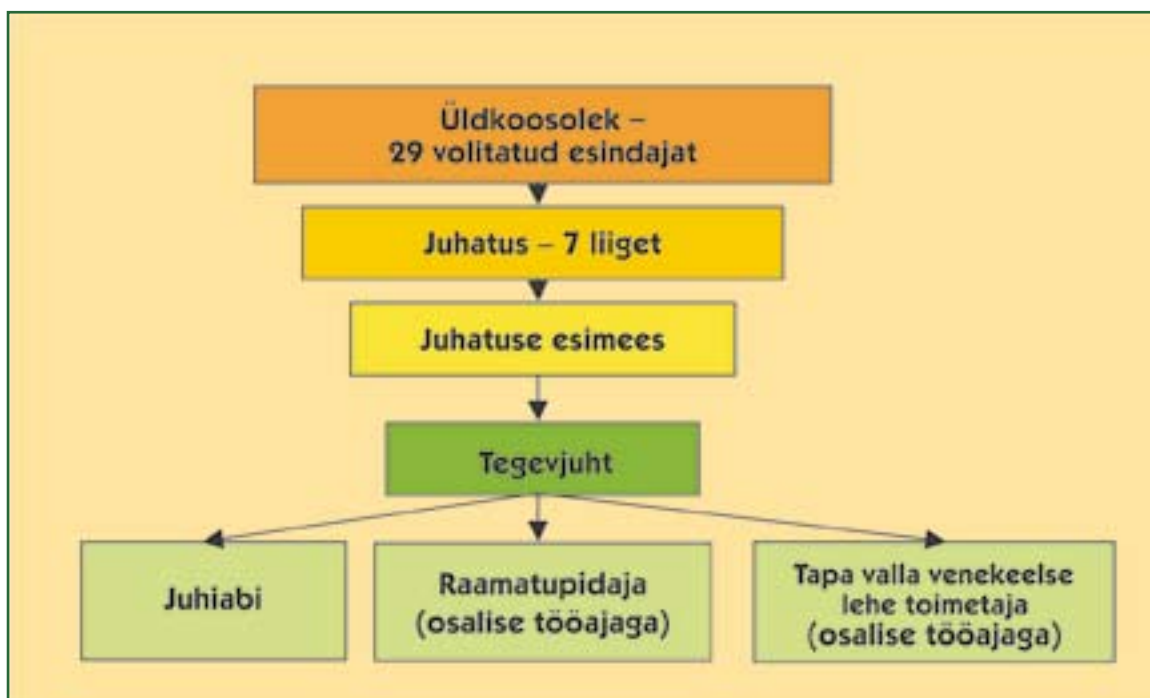
Teenus	Maksumus
Koolitustegevuse korraldamine	Tasuta
Ettevõtte alustamise protsessi nõustamine	Tasuta
Info- ja õppepäevade organiseerimine ja läbiviimine	Tasuta
Kirjastustegevus	Tasuta
Seltsitegevuse ja külaelu toetamine	Tasuta
Uuringute ja analüüside teostamine	Konsultatsioon tasuta, teenus tasuline
Abi projektide koostamisel, läbiviimisel	Tasuta
Info messide, seminaride, kontaktürituste, erinevate teenuste ja nende pakujate, ettevõtluse tugijorganisatsioonide ja fondide kohta	Tasuta
Koostöö- ja äripartnerite ning ühisprojektide otsing, abi välissuhtluses	Tasuta
Ariplaani koostamine	Tasuta
Turundus- ja koostöövõrgustike loomine	Tasuta
Abi projektitaotluste koostamisel ja esitamisel	Tasuta
Projektide finantsjuhtimisteenus	Tasuta

3. MTÜ Arenduskoja ülesehitus ja arendamine

3.1. Juhtimine ja töökorraldus

Joonis 2 MTÜ Arenduskoja juhtimine:

MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi kõrge-
maiks otsustusorganiks on liikmete üld-
koosolek, milles iga liiget esindab volita-
tud esindaja.

Üldkoosoleku pädevusse kuulub:

1. põhikirja muutmine;
2. eesmärgi muutmine;
3. juhatuse liikmete arvu määramine;
4. juhatuse liikmete määramine ja tagasi-
kutsumine;
5. juhatuse või muu organi liikmega teh-
ingu tegemise või tema vastu nõude esi-
tamise otsustamine ja selles tehingus või
nõudes ühingu esindaja määramine;
6. ühingu kuuluvate kinnisasjade ja
registrisse kantavate vallasasjade vöö-
randamise ja asjaõigustega koormamise
otsustamine ja tingimuste määramine ni-
metatud tehinguteks;
7. liikmemaksu ja sisseastumismaksu kin-
nitamine;
8. muude küsimuste otsustamine, mida ei
ole seaduse või põhikirjaga antud teiste
organite pädevusse.
9. revisjonikomisjoni vajaduse määramine
ja revisjonikomisjoni liikmete kinnitamine
tegevuskava ja strateegia ning selle muu-
datuste kinnitamine

MTÜ Arenduskoda juhatus juhib ja esi-
ndab tegevusgruppi. Juhatus koosneb
piirkonna 3 omavalitsusest, 2 mittetu-
lundusühingust ja 2 ettevõttest. Juhatus
arendab ja tagab Arenduskoja tegevuse
jätkusuutlikkuse.

Juhatuse pädevusse kuulub:

1. juhatuse esimehe asetäitja valimine;
2. tegevuse vormide ja meetodite kind-
laksmääramine;
3. sisseastumis- ja liikmemaksude tasumi-
se korra määramine;
4. ühingu liikmete arvestuse pidamine ja
liikmemaksude arvestuse pidamine;
5. uute liikmete vastuvõtmine ja liikmete
väljaarvamine;
6. ühingu tegevuskava, strateegia koos-
tamine;
7. aastaaruande ja bilansi läbivaatamine
ja esitamine üldkoosolekule kinnitami-
seks;
8. eelarveprojekti läbivaatamine ning esi-
tamine üldkoosolekule kinnitamiseks;
9. põhivara soetamise, laenu võtmise,
vara pantimise, rentimise jm tehingute te-
gemine;
10. personali tööle võtmine ja töölt va-
bastamine;
11. personali pädevuse nõuete ja neile
töötasu määramine;
12. majandusaasta aruande koostamise
ja raamatupidamise korraldamine;
13. ühingu vara kasutamine ja kasutami-
ne vastavalt seaduse, käesoleva põhikirja
ja üldkoosoleku otsustest tulenevatele
nõuetele;
14. ettepanekute esitamine üldkoosole-
ku päevakorda.

MTÜ Arenduskoja töötajate nimekirjas on
kaks põhikohaga töötajat (tegevjuht ja ju-

hiabi) ning kaks osalise tööajaga töötajat
(raamatupidaja ja Tapa valla venekeelse
lehe toimetaja).

Tegevjuhi tööülesanded on alljärgnevad:

1. Juhib ühingu jooksvat tegevust ja vas-
tutab üldkoosoleku ja juhatuse poolt vas-
tu võetud otsuste täitmise eest;
2. Valmistab ette kõik küsimused, mis
vastavalt käesolevale põhikirjale kuuluvad
otsustamisele üldkoosolekul või juhatuse
koosolekul;
3. Käsitab käesoleva põhikirja nõudeid
arvestades ühingu vara ja vahendeid,
esindab ühingut kõigis toimingutes ja teh-
ingutes ning võib selleks volitada teisi
isikuid, kirjutab alla lepingutele, muudele
tehingutele ja kohustustele;
4. Sõlmib ja lõpetab lepinguid;
5. Otsustab teisi juhatuse poolt talle la-
hendamiseks antud küsimusi ulatuses, mis
ei kuulu ühingu teiste organite ainupäde-
vusse;
6. Võtab osa juhatuse koosolekutest.

Kõik MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi lii-
med on kaasatud erinevatesse töögrup-
pidesse ning osalevad aktiivselt piirkonna
tulevikku kujundavates protsessides. MTÜ
Arenduskoda on avatud kõikidele tegev-
usgrupi piirkonnas tegutsevatele avaliku,
kolmanda ja erasektori esindajatele, kes
avaldavad soovi Arenduskoja liikmeks as-
tumisest.

3.2. Majanduslik elujõulisus

MTÜ Arenduskoda on kasumit mitte-
taotlev organisatsioon. Tegevusgrupi
finantseerimise tagavad liikmemaksud,
organisatsiooni oma majandustegevus
(laekumised osutatavate teenuste eest)
ja LEADER toetus. Rahastamisvõimalusi
otsitakse ja taotletakse toetust ka eri-
nevatest fondidest ning programmidest.
Majanduslikku elujõulisust ja järjepidevust
näitab liikmete suur huvi ja panus aren-
duskoja senisesse tegevusse. LEADER
strateegia koostamise perioodil eelfinant-
seerimiseks ei võetud laenu pangast ega
fondidest, vaid liikmed otsustasid keh-
testada liikmekasu suuruseks kohalikest
omavalitsustest liikmetele sellise määraga,
mis kataks tekkinud kulud. Omafinantseer-
ingu osa katab suures osas arenduskoja
enda majandustegevus. Toetussummade
laekumisel pärast kuludeklaratsioonide
heakskiitmist PRIAS kasutatakse laekunud
raha järgmise perioodi LEADER ürituste
osaliseks finantseerimiseks.

Liikmemaksude määramisel on arvestatud erinevate sihtgruppide erinevat suutlikkust panustada rahaliselt organisatsiooni tegevusse. Kõige suurema maksukoormusega on kohalikud omavalitsused, kelle liikmemaksud on põhikirjaliselt kokku lepitud omavalitsuses elavate inimeste arvuga (2007. aastal oli 14,5 kr/elanik, 2008. aastal on 16,5 kr/elanik, 2009. aastal jääb see samuti 16,5 kr/elanik). Ettevõtete ja kolmanda sektori esindajate liikmemaksuks on määratud 500 krooni, mis on kõikide liikmete poolt heakskiidetud üldkoosolekul.

MTÜ Arenduskoja strateegia rakendamine on kavandatud rahastada liikmemaksudest, erinevate tegevuste osalusmaksudest ning meetmete rakendamisel taotletakse toetust peamiselt LEADER meetmest. MTÜ Arenduskoja tegevuse võtmeküsimuseks on strateegia elluviimine juhul kui LEADER meetme raames ei saada toetust. Sellisel juhul otsib MTÜ Arenduskoda rahastamisvõimalusi mujalt ning strateegia rakendamine toimub sellisel juhul ka vastavas tempos ja mahus.

MTÜ Arenduskoja majandusliku jätkusuutlikkuse garantiiks on senine aastatepikkune tegevus. Toime on tulnud ka majanduslikult keerukatel ja rasketel aegadel. On otsitud ja leitud erinevaid võimalusi arenguks ja tegevuse jätkamiseks. LEADER tegevused tugevdavad organisatsiooni tervikuna läbi liikmete ja kogu piirkonna elanikke läbi koolituste, koostöö, partnerluste ja kaasamise. MTÜ Arenduskoja liikmed on liitunud oma vabast tahtest ja soovist, et tegevusgrupi piirkonna elanike aktiivsust ja elu-olu parandada. See on eelduseks kavandatavate tegevuste jätkusuutlikkusele ja pikaajalisusele. LEADER meetmelt saadud toetusest soetatud tegevusgrupi arenduskulud on tugevdanud organisatsiooni materiaaltehnillist baasi, mis võimaldab töötajatel paremini pühenduda sisulisele ja loominguisele tegevusele.

Kokkuvõttes on MTÜ Arenduskoja majanduslikult elujõuline ning kaerahastamisel lähtutakse mitmekesisusest (erinevad sektorid, erinevad fondid). Seni kasutatud sisendid ja ressursid on kavandatud optimaalselt, mille järel on võimalik saavutada tulemused optimaalse kiirusega. Juhtimine on olnud efektiivne ja paindlik (reorganiseerimine näiteks).

Järgnevalt ülevaade MTÜ Arenduskoda eelneva perioodi finantsseisust.

MTÜ Arenduskoda tulud ja kulud (kroonides)		
	2007. a	2006. a
TULUD		
Tulud sihtfinantseerimisest	1 921 143	472 900
sihtfinantseerimine projektidele	773 143	74 900
sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	448 000	398 000
Tulud ettevõttest	232 186	228 933
Liikmemaksud	440 709	49 586
Muud tulud	79 812	41 127
TULUD KOKKU	1 973 850	792 546
KULUD		
Sihtotstarbeliste projektide otsekulud	-437 768	-32 715
Leader projekti kulud	-387 089	0
Töötute koolituskulud	-50 679	-32 715
Mitmesugused tegevuskulud	-367 710	-307 631
Tööjõukulud	-624 594	-451 139
palgakulu	-467 897	-336 166
sotsiaalmaksud	-156 697	-114 973
Põhivara amortisatsioon	-6 899	0
Muud kulud	0	-2 420
KULUD KOKKU	-1 436 971	-793 905
Põhitegevuse tulem	536 879	-1 359
Aruandeaasta tulem	536 879	-1 359

4. Piirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjeldus

4.1. Asukoht

MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi piirkonda kuuluvad omavalitsused kolmest erinevast maakonnast: Tapa vald, Kadrina vald ja Vihula vald Lääne-Viru maakonnast, Kuusalu vald ja Loksa linn Harju maakonnast ning Ambla vald Järva maakonnast.

Tegevusgrupi tegevus hõlmab kogu maapiirkonda, kuigi piirkonda jäävad ka linnad (Loksa linn administratiivse üksusena ja Tapa linn vallasisesena), on nad määratletud tegevusgrupis maapiirkonnana.

TABEL 5 Tegevusgrupi omavalitsused koos oma allüksustega:

Vald/linn	Linn	Alevikud/alevid	Külad
Tapa vald (1 linn, 2 alevikku ja 24 küla)	Tapa linn	Lehtse alevik Jäneda alevik	Kõrveküla, Patika, Raudla, Läpi, Rabasaare, Tõorakõrve, Läste, Rägavere, Pruuna, Kuru, Linnape, Jootme, Räsna, Imastu, Loksu, Lokuta, Saksi, Vahakulmu, Moe, Nao, Piilu, Saiakopli, Karkuse, Nõmmküla
Kadrina vald (2 alevikku ja 35 küla)		Kadrina alevik Hulja alevik	Ama, Arbavere, Hõbeda, Härjadi, Jõepere, Jõetaguse, Kadapiku, Kallukse, Kihlevere, Kiku, Kõrveküla, Lante, Leikude, Loobu, Läsna, Mõndavere, Mäo, Neeruti, Ohepalu, Pariisi, Põima, Ridaküla, Rõmeda, Salda, Tirbiku, Tokolopi, Udriku, Uku, Undla, Vaiatu, Vandu, Viitna, Vohnja, Võduvere, Võipere
Vihula vald (1 alevik ja 52 küla)		Võsu alevik	Vihula, Tiigi, Karula, Noonu, Annikvere, Paasi, Salatse, Metsiku, Adaka, Kakuvälja, Vila, Sagadi, Lauhi, Oandu, Tepelvälja, Pajusveski, Haili, Sakussaare, Vösupere, Palmse, Metsanurga, Muike, Ilumäe, Vöhma, Uusküla, Joandu, Aasumetsa, Vatku, Tõugu, Eru, Korjuse, Koljaku, Lahe, Lobi, Koolimäe, Natturi, Pedassaare, Pihlaspea, Vergi, Altja, Mustoja, Vainupea, Eisma, Kiva, Rutja, Karepa, Toolse, Käsmu, Kosta, Andi, Villandi, Tidriku
Kuusalu vald (3 alevikku ja 64 küla)		Kuusalu alevik Kiiu alevik Kolga alevik	Allika, Andineeme, Aru, Haavakannu, Hara, Hirvli, Ilmastalu, Joaveski, Juminda, Kaberla, Kahala, Kalme, Kasispea, Kemba, Kiiu-Aabla, Kodasoo, Koitjärve, Kolga-Aabla, Kolgaküla, Kolgu, Kosu, Kotka, Kupu, Kursi, Kuusalu, Kõnnu, Külmaallika, Leesi, Liiaplksi, Loksa, Murksi, Mustametsa, Muulsi, Nõmmeveski, Mäepea, Pala, Parksi, Pedaspea, Pudisoo, Põhja, Põrispea, Rehätse, Rummu, Salmistu, Saunja, Sigula, Soorinna, Suru, Suurpea, Sõitme, Tammispea, Tammistu, Tapurla, Tsiitre, Turbuneeme, Tõreska, Uuri, Vahastu, Valgejõe, Valka, Vanaküla, Vihasoo, Viinistu, Virve
Loksa linn (1 linn)	Loksa linn		
Ambla vald (3 alevikku ja 10 küla)		Aravete alevik Ambla alevik Kärevete alevik	Jõgisoo, Kukevere, Kurisoo, Mägise, Märjandi, Raka, Rava, Reinevere, Roosna, Sääsküla

Asukohast tulenevad järelused:

- Soodne asukoht nii oluliste infrastruktuuride kui turgude kauguse suhtes.
- Looduskeskkonnast tulenevad eelised elukeskkonna valikul (rannik, metsad, haajasustus, turvaline ja rahulik).
- Soodne asukoht tõmbekeskuste kontekstis (Tallinn, Rakvere).
- Suur pendelrände osakaal töäjõus, kuna suured keskused lähedal.
- Sadama ja väikesadamate potentsiaal tänu asukohale.

4.2. Rahvastik

Tegevusgrupi piirkonna pindala on kokku ligikaudu 1 870 km². Tegevusgrupi piirkonna rahvaarv seisuga 01.01.2007 oli 28 495 elanikku (7 % kogu Eesti maapiirkonna elanikest). Keskmine asustihedus piirkonnas on 15,24 in/km².

Rahvaarv on piirkonnas pärast Eesti taasiseseisvumist kiiresti kahanenud, esialgu eelkõige väljarände, seejärel negatiivse iibe tõttu. Viimastel aastatel on aga rahvaarvu vähenemine hakanud pidurduma.

Kõigile tegevusgrupi omavalitsustele nagu kogu Eestile on tervikuna iseloomulik rahvastiku jaotuses soo järgi naiste suurem osakaal - naiste osatähtsus on 52,5 % ja meeste osatähtsus 47,5 %.

TABEL 6 Rahvastik soo, vanuserühmade järgi 01.01.2007 seisuga, www.stat.ee

Üksus	Mehed ja naised	Vanuse- rühmad kokku	0-14	15-44	45-64	65+	Mehed ja naised %
Tapa vald	M 4 085	8 985	1 469	3 679	2 111	1 726	M 45%
	N 4 900						N 55%
Kadrina vald	M 2 584	5 379	913	2 361	1 355	750	M 48%
	N 2 795						N 52%
Vihula vald	M 942	1 986	246	769	520	451	M 47%
	N 1 044						N 53%
Kuusalu vald	M 3 147	6 380	967	2 612	1 728	1 073	M 49%
	N 3 233						N 51%
Loksa linn	M 1 674	3 454	500	1 452	952	550	M 48%
	N 1 780						N 52%
Ambla vald	M 1 089	2 311	337	973	621	380	M 47%
	N 1 222						N 53%
KOKKU	M 13 521	28 495	4 432	11846	7 287	4 930	M 48%
	N 14 974						N 52%

Ülalpeetavate määr tegevusgrupi omavalitsustes on üle Eesti keskmise, samas on see näitaja vähenenud 2006.aastaga võrreldes 0,7%, Eesti keskmine ülalpeetavate määr samas ajavahemikus tõusis 0,3%.

TABEL 7 Ülalpeetavate määr tegevusgrupi haldusüksuste lõikes, www.stat.ee

Üksus	Kokku	Rahvastiku vanuserühmad			Ülalpeetavate määr %	
		0-14	15-64	65 ja enam	01.01.06	01.01.07
Tapa vald	8985	1469	5790	1726	55,6	55,2
Kadrina vald	5379	913	3716	750	44,8	44,8
Vihula vald	1986	246	1289	451	55,7	54,1
Kuusalu vald	6380	967	4340	1073	46,8	47,0
Loksa linn	3454	500	2404	550	43,5	43,7
Ambla vald	2311	337	1594	380	47,4	45,0
Kokku/ keskmise	28 495	4432	19 133	4 930	49,0	48,3
Eesti kokku/ keskmise	1 342 409	199 744	913296	229369	46,7	47,0

Siit tulenevalt on võimalik arvutada välja tööturuse indeksi. Tööturuse indeksi arvutamiseks jagatakse rahvastik vanuses 5-14 vanuses 55-64-ga. Tööturuse indeksi näitab, milline saab olema järgnevatel aastatel jõuturule sisenejate

osakaal ja, mis see endaga kaasa toob. Tegevusgrupi omavalitsuste tööturuse indeksi kõrvutamisel on näha kõikides vanuses väärtuse vähenemist. Väärtuse langemine alla 1 näitab, et tööturule siseneb vähem inimesi, kui sealt prognoo-

sitavalt vanuse tõttu välja langeb. Tegevusgrupi omavalitsused, kaasa arvatud Tapa ja Kadrina vald, kus indeksi väärtus on 1,14, peavad järgnevatel aastatel kasutusele võtma meetmed elanike arvu suurendamiseks.

TABEL 8 Tööturusurve indeks seisuga 01.01.2007, www.stat.ee

Üksus	Rahvastiku vanusrühmad seisuga 01.01.2007			01.01.2006	01.01.2007
	Kokku	5-14	55-64	indeks	indeks
Tapa vald	8985	1055	923	1,1	1,14
Kadrina vald	5379	644	564	1,19	1,14
Vihula vald	1986	189	238	0,86	0,79
Kuusalu vald	6380	625	724	0,89	0,86
Loksa linn	3454	350	393	0,92	0,89
Ambia vald	2311	222	273	0,95	0,81
Kokku/ keskmise	28 495	3 085	3 115	0,99	0,94

Rahvastikust tulenevad järelused:

- Elanike arvu jätkuv vähenemine. Põhjusteks on eelkõige väljaränne piirkonnast kui ka madal sündimus.
- Piirkond on suuremas osas hõredalt asustatud, välja arvatud Tallinna lähiümbruse piirkond.

- Lähematel aastatel võib prognoosida tööjõupuudust, sest tööjõuturule siseneb vähem tööealisi elanikke, kui sealt vanuse tõttu eeldatavalt lahkub.
- Noorte osakaal suhteliselt normaalne. Võtmeküsimuseks on piirkonna atraktiivsus ja aktiivsete tegevuste olemasolu, et leida kohapeal tulevikus väljund.

4.3. Ettevõtlus ja tööhõive

Tööhõive

Töõjõu puhul ei saa analüüsitava piirkonnas piirduda ainult tegevusgrupi piirkonnaga, vaid tuleb arvestada potentsiaalse tööjõu hulka ka ümberkaudse piirkonna tööjõud. Põhjuseks on suhteliselt levinud pendelränne. Järgnevalt on analüüsitud tööjõuturgu. Välja on toodud tähtsamad

tööhõive näitajad nagu töötuse, tööhõive ja tööjõu osalemise määr; tööjõu, hõivatute ja töötute hulk; töötute arvu dünaamika; tööturusurve indeks. Samuti on iseloomustatud tööjõudu – selle jaotumist majandussektorite lõikes, tööjõu haridustaset, palgataset ja sissetulekute struktuuri.

Põllumajandusliku tootmise suurema mehhaniseerituse tõttu on vabanenud tööjõudu, kellest paljud on leidnud töö muudes sektorites. Trendid näitavad maapiirkondades pidevat langevat töötuse määra, samas on probleeme sobivate töökohtade vähesusega.

TABEL 9 15–74-aastaste hõiveseisund Eestis ja tegevusgrupi maakondades 2006.aastal, www.stat.ee

	15–74-aastased, tuhat	Tööjõud, tuhat	Hõivatud, tuhat	Töötud, tuhat	Mitteaktiivsed, tuhat	Tööjõu osalemise määr, %	Tööhõive määr, %	Töötuse määr, %
Kogu Eesti	1046,4	687,4	655,3	32,0	359,0	65,7	62,6	4,7
Lääne-Viru maakond	51,7	30,4	28,8	1,6	21,3	58,8	55,6	5,4
Harju maakond	413,5	294,6	284,8	9,8	119,0	71,2	68,9	3,3
Järva maakond	28,0	17,8	17,0	0,8	10,2	63,6	60,6	4,7

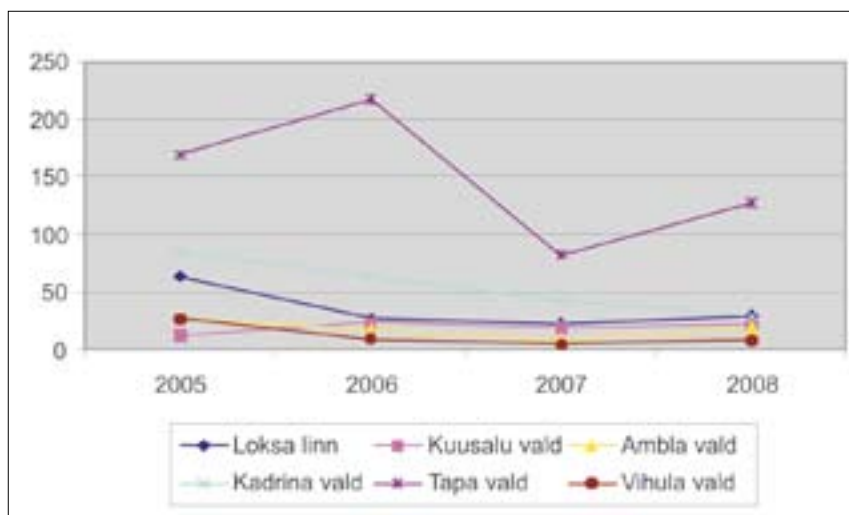
TABEL 10 Elanikkond, tööealine rahvastik, registreeritud töötud ja töötuse määr tegevusgrupi omavalitsustes seisuga 01.01.2007, Tööturuamet

1. jaanuaril 2007. aastal oli koostööpiirkonna omavalitsustes töötuna arvel 176 isikut, võrreldes 1. jaanuariga 2006. aastal on töötute arv vähenenud 45,7% (registreeritud töötuid oli 385). Registreeritud töötuse määr on kõige madalam Vihula vallas, sest suurem on elanike osakaal vanusegrupis üle 75 eluaasta. Kõige kõrgem on määr Tapa vallas, mis on seletatav piirkonna ettevõtluse põhitegevusala (raudteetransport) tabanud suurtest reformidest viimastel aastatel.

Üksus	Elanikke	Tööealisi	Registreeritud töötuid	Registreeritud töötuse määr
Tapa vald	8985	6771	89	1,3
Kadrina vald	5379	4146	39	0,9
Vihula vald	1986	1529	3	0,2
Kuusalu vald	6380	4949	16	0,3
Loksa linn	3454	2748	22	0,8
Ambia vald	2311	1804	7	0,4
Kokku/ keskmise	28 495	21 947	176	0,6

Töötute arv tegevusgrupi omavalitsustes on üldiselt püsinud languse trendis, mõjutajaks piirkonna ettevõtluse põhilistes tegevusvaldkondades toimuvad protsessid. Reformid Eesti Raudtee kohalikes depoodes mõjutasid Tapa vallas töötute arvu suurel määral, samas on tänu aktiivsetele tööturumeetmetele korraldatud töötute ümberõpet ja töötute arv on langenud. Maakonnad on saanud tööjõu arendamise projektide rahastamiseks toetust Euroopa Sotsiaalfondi meede 1.3 raames, samuti rakendatakse töötuid hädaabitöödel.

JOONIS 3 Töötute arvu dünaamika omavalitsuste laõikes aastatel 2005b2008, Tööturamet

Keskmine palk

Keskmine brutopalk tegevusgrupi maakondades oli 2006. aastal järgmine: Harju maakonnas 10 837 krooni, Lääne-Viru maakonnas 7318 krooni, Järva maakonnas 7993 krooni. Eesti keskmisega (9407 krooni) võrreldes oli tegevusgrupi maakondadest ainult Harju maakonna näi-

taja Eesti keskmisest näitajast kõrgem, mis on seletatav kõrgemini tasustavate töökohtade koondumisega pealinna ja selle lähinaabruse piirkondadesse. Keskmise brutokuupalga juurdekasvutempo võrreldes eelmise aastaga oli Harju maakonnas 8%, Järva maakonnas 15,6% ja Lääne-Viru maakonnas 11,5%, samas kogu Eesti keskmine näitaja oli 10,8%.

Lühiajastatistikas mõõdetakse keskmist brutopalka kui tööjõukulu komponenti. Tööjõukulu hõlmab brutopalka ning tööandja sotsiaalmakseid, sotsiaalhüvitisi ja sotsiaaltoetusi palgatöötajatele. Keskmine tööjõukulu töötaja kohta oli Harju maakonnas 12 559 krooni, Järva maakonnas 9237 krooni ja Lääne-Viru maakonnas 8465 krooni.

TABEL 11 Palk ja tööjõukulu Eestis maakondade lõikes 2006.aastal, www.stat.ee

Maakond	Keskmine brutokuupalk, krooni		Keskmise brutokuupalga juurdekasvu tempo võrreldes eelmise aastaga, %	Keskmine kuutööjõukulu töötaja kohta, krooni
	2005	2006		
Kogu Eesti	8073	9407	10,8	10 884
Harju maakond	9307	10837	8,0	12 559
Hiiu maakond	6721	7434	12,8	9198
Ida-Viru maakond	6057	6842	10,9	8217
Jõgeva maakond	6758	7507	23,1	9086
Järva maakond	6877	7993	15,6	9237
Lääne maakond	6468	7201	11,2	8684
Lääne-Viru maakond	6301	7318	11,5	8465
Põlva maakond	6210	7250	16,6	8320
Pärnu maakond	6902	7948	15,0	9283
Rapla maakond	6660	7583	14,3	8992
Saare maakond	6938	7916	15,5	9324
Tartu maakond	7624	9088	14,1	10 237
Valga maakond	6081	6908	13,9	8153
Viljandi maakond	6368	7492	10,9	8533
Võru maakond	6284	7177	16,3	8457

Ettevõtlus

Maapiirkondade ettevõtluse arengule avaldavad enam mõju madal asustustihedus ning pidev põllumajanduse osakaalu langemine ettevõtluses. Eestis moodustavad põllumajandusega tegelevad ettevõtted 50% maapiirkonnas tegutsevate ettevõtete üldarvust.

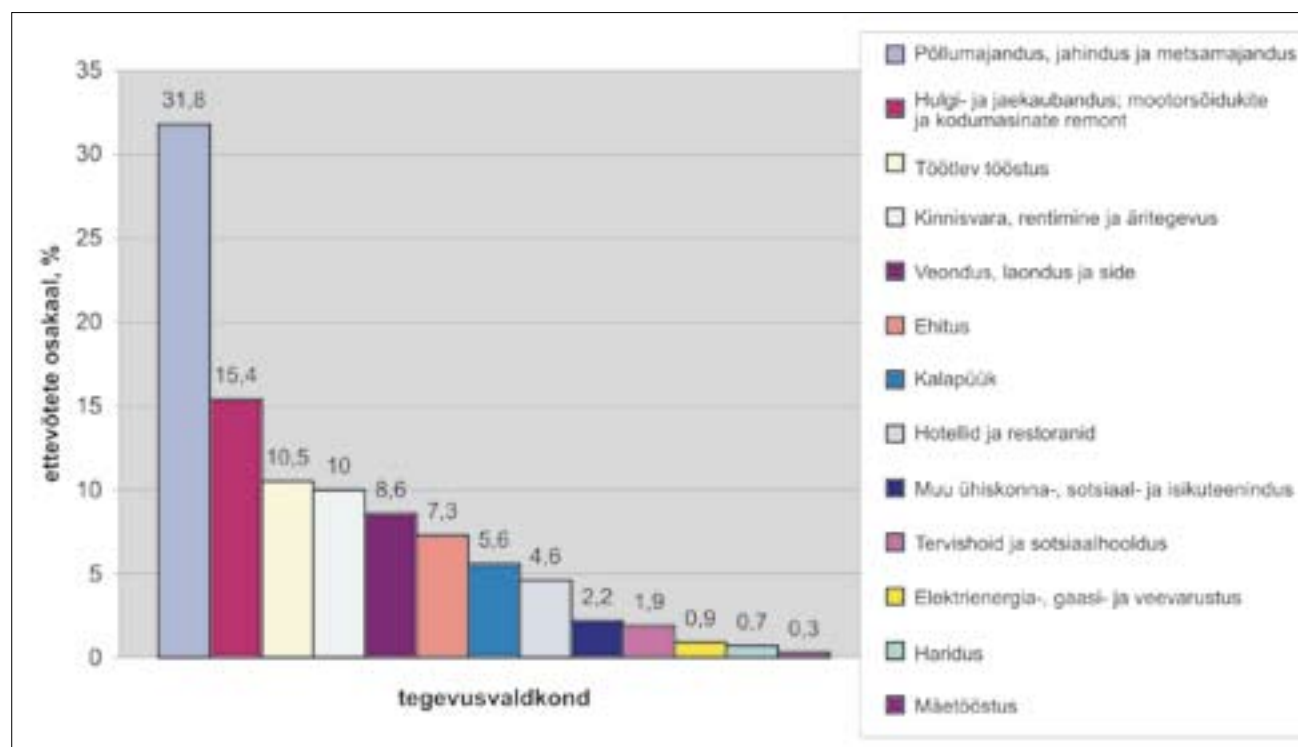
TABEL 12 Ettevõtjad tegevusgrupi haldusüksustes õiguslike vormide lõikes, www.stat.ee

Üksus	Ettevõtjad kokku	FIE	Äriühingud kokku	Äriühingud				
				Täisühing	Usaldusühing	Tulundusühing	Osaühing	Aktiaselts
Tapa vald	394	101	122	-	1	-	113	8
Kadrina vald	308	130	120	3	-	2	107	8
Vihula vald	218	104	70	1	-	-	66	3
Kuusalu vald	474	96	202	-	1	4	184	13
Loksa linn	94	9	44	-	-	-	35	9
Ambla vald	127	42	36	1	-	1	31	3
Kokku	1615	482	594	5	2	7	536	44

350 ettevõtjat tegeleb tegevusgrupi omavalitsustes põllu- ja metsamajandusega, 169 jae- ja hulgikaubandusega, 115 töötleva tööstusega, 110 kinnisvara valdkonnas, transpordiettevõtteid on piirkonnas 80, ehitusvaldkonnas tegutseb piirkonnas 95 ettevõtjat. Ülejäänud ettevõtjad on jaotunud paljude teiste tegevusvaldkondade vahel.

JOONIS 4 Ettevõtete jaotus tegevusgrupis tegevusalade lõikes 2007, www.stat.ee

Kõige enam ettevõtjaid 1000 elaniku kohta on tegevusgrupi omavalitsustest Vihula vallas (109,8), seda nii FIE-de (52,4) kui äriühingute (35,2) lõikes. Kõige madalam on ettevõtlusaktiivsus Loksa linnas, mis on ka tegevusgrupi kõige väiksem omavalitsus – 1000 elaniku kohta on ettevõtjaid 27,2, FIE-sid 2,6 ja äriühinguid 12,7. Loksa linnas on üks suur tööandja, kus leiavad rakendust nii linna kui ümbruskonna elanikud ning selline olukord ei soosi uute ettevõtete teket piirkonda.

TABEL 13 Ettevõtlusaktiivsus tegevusgrupis seisuga 01.01.2007, www.stat.ee

Üksus	Elanikke	Ettevõtjaid	Ettevõtlusaktiivsus (ettevõtjaid 1000 elaniku kohta)	FIEsid 1000 elaniku kohta	Äriühinguid 1000 elaniku kohta
Tapa vald	8985	394	43,9	11,2	13,6
Kadrina vald	5379	308	57,3	24,2	22,3
Vihula vald	1986	218	109,8	52,4	35,2
Kuusalu vald	6380	474	74,3	15,0	31,7
Loksa linn	3454	94	27,2	2,6	12,7
Ambla vald	2311	127	55,0	18,2	15,6
Kokku/keskmise	28495	1615	56,7	16,9	20,8

Järgnevalt on kirjeldatud iga tegevusgrupi piirkonda kuuluva omavalitsuse ettevõtlust eraldi, iseloomustades peamisi tegevusalasid, ettevõtluskeskkonna tugevaid ja nõrku külgi ning suuremad ettevõtted.

TABEL 14 Tegevusgrupi omavalitsuste ettevõtluse iseloomustus

Kohalik omavalitsus	Ettevõtete põhitegevusalad	Tugevused/nõrkused	Suuremad ettevõtted
Tapa vald	<ul style="list-style-type: none"> - puidutööstus, - metallitööstus, - tekstiilitööstus, - hulgi- ja jaekaubandus, - ehitus, - transport, - põllumajanduslik tootmine, - turismiettevõtlus. 	<ul style="list-style-type: none"> + valla keskus paikneb Eesti logistilises sõlmpunktis (transiit, ladude kompleks ehk logistika); + tööstuspargi olemasolu ja areng; + loodusressursi olemasolu turismi arendamiseks (Jänedra piirkond); + Eesti Kaitseväge väljaõppekeskuse paiknemine vallas; + madala turuhinnaga vabad maa-alad ettevõtluse arenguks; + palju odavat tööjõudu; - tööstus- ja tootmisettevõtted on koondunud tiheasustusega asulatesse. 	<ul style="list-style-type: none"> - RRLeht AS (443 töötajat), - OÜ Segers Eesti (146 töötajat), - AS Tapa Haigla (74 töötajat), - OÜ Iris Fiber (57 töötajat), - OÜ Tapa Trans (50 töötajat) - OÜ Jänedra Mõis
Kadrina vald	<ul style="list-style-type: none"> - hulgi- ja jaekaubandus, - töötlev tööstus, - transport, - kinnisvara, - ehitus, - hotellindus, - põllumajandus, - metsandus. 	<ul style="list-style-type: none"> + ettevõtlus paikneb olemasolevates tootmishoonetes, lisaks ehitatakse uusi tootmishooneid, vabade pindade olemasolu, + pikaajalise traditsiooniga põllumajanduslik tootmine kogu valla territooriumil, + uute tehnoloogiate kasutamine, + miljoonäärtslike alade olemasolu puhkemajanduse arendamiseks (valla põhjapiirkond eelkõige), + ettevõtlus-piirkondade arendamine, - kaubandusettevõtete vähesus väljaspool valla keskust, - toitlustuse ja vaba aja veetmiseks asutuste vähesus, - kvalifitseeritud tööjõu nappus, - väikeettevõtete madal jätkusuutlikkuse võime. 	<ul style="list-style-type: none"> - Flexa Eesti AS (357 töötajat), - AS Aru Grupp (152 töötajat), - OÜ HeTi Pere (52 töötajat)
Vihula vald	<ul style="list-style-type: none"> - põllumajandus- ja metsatööstuslike tootmine, - loomakasvatuse, - põllumajanduslik tootmine, - kinnisvara, - hulgi- ja jaekaubandus, - turism- ja puhkemajandus, - transport 	<ul style="list-style-type: none"> + turismiettevõtluse arendamiseks soodne asukoht (rannikul mere ääres), - piiratud võimalused ettevõtluse arenguks Lahemaa rahvusparki aladel. 	<ul style="list-style-type: none"> - OÜ Palmise Mehaanikakoda (22 töötajat), - OÜ Edel (20 töötajat), - RMK Sagadi Koolituskeskus, - OÜ Vergi O.P., - OÜ Eswire, - OÜ Sustikal.
Kuusalu vald	<ul style="list-style-type: none"> - põllumajanduslik tootmine, - töötlev tööstus, - jae- ja hulgi- jaekaubandus, - kalandus, - metallitööstus, - turism ja puhkemajandus, - õmblustoodete tootmine. 	<ul style="list-style-type: none"> + soodne logistiline asukoht (Tallinn-Peterburi magistraal ja Loxsa ning Muuga sadamate lähedus), + perspektiivis otseühenduse loomine Soomega, + soodsad tingimused mere-, loodus- ja ajalooturismi arenguks, + arenenud infrastruktuur, + tööstuspargi planeerimine, - Tallinna lähedusest tingitud kvalifitseeritud tööjõu pendelrõnne, - looduskaitsealad (Natura ja muud kaitsealad) piirangud. 	<ul style="list-style-type: none"> - Balti Spoon AS (700 töötajat), - MONTIER katusekivid, - Remedia, - Hinna Seafarm, - Modely AS, - Leedikõrve Taimakasvatuse ühistu, - Emart OÜ, - Hirveli OÜ, - AS WeeRec, - Tehomet Baltic OÜ, - Kiliu Soon.
Loksa linn	<ul style="list-style-type: none"> - metallitöötlemine, - õmblustoodete tootmine, - hulgi- ja jaekaubandus. 	<ul style="list-style-type: none"> + soodne geograafiline asend (mere ääres, Tallinna lähedus), + sadama olemasolu, - linna monofunktsionaalsus – üks suur tööandja, - liiga vähe väikeettevõtteid, - madal ettevõtlusaktiivsus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Loksa Laevatehase AS (700 töötajat), - AH Tekstiil OÜ, - OÜ Ehal, - OÜ Tulisilm.
Ambla vald	<ul style="list-style-type: none"> - põllumajanduslik tootmine, - metallitööstus, - ehitusmaterjalide tootmine, - puidutöötlemine 	<ul style="list-style-type: none"> + suhteliselt soodne asukoht (Tapa raudteesõlme lähedus), + tihedalt asustatud valla põhjapiirkond, - vähe kvalifitseeritud töötajaid. 	<ul style="list-style-type: none"> - OÜ Aravete Agro (275 töötajat), - AS Aravete Saevski (46 töötajat), - Aravete Metallitööde OÜ (24 töötajat), - OÜ Terasman (60 töötajat), - RRLeht AS (32 töötajat), - Latter NT OÜ (19 töötajat).

Ettevõtluspiirkonnad ja tööstusalad

Ettevõtluskeskkonna parendamiseks on tegevusgrupis arendatud ettevõtluse koondamist teatud piirkondadesse. Järgnevalt väike ülevaade tegevusgrupi omavalitsuste tööstusaladest.

Tapa tööstusala

Asukoht: Tapa linna edelaosas, Eesti loogistilises sõlmpunktis. Ristuvad Tallinna-Peterburi ja Moskvasse suunduvad raudteed, Tallinnast 100 km (raudteel 70 km), Rakvere linnast 30 km, Tapa sorteerimisjaama ühendab Muuga sadamaga 78 km raudteeliini.

Suurus: 50–60 ha

Tingimused: head kommunikatsioonid, uus sissesõidutee, olemas vee- ja kanalisatsioonühendus linna trassidega, elektrivarustus kaetud uue kõrgepingeliini ja kahe alajamaga. Tihe bussiyhendus Rakvere linna ja teiste ümbritsevate keskustega.

Tööjõuressurs: tööjõuareaal 25–30 tuhat inimest

Tööstusalal tegutseb Eesti suurim rendiladude omanik ja logistikaparkide arendaja AS RKK.

Soovitud kasutus: logistika- ja laondusetevõtted.

Kadrina tööstusala

Asukoht: Kadrina aleviku kirdeserval, Tallinnast 90 km, Rakverest ja Tapalt 15 km, Kunda sadamast 35 km ja Loksa sadamast 60 km.

Suurus: 21,5 ha, tegutsevatele ettevõtetele kuulub 7 kinnistut suurusega 16,8 ha ja riigiomandis 2,84 ha.

Tingimused ja võimalused: keskkonnasõbralik tootmine, mitte tööjõumahukas, maaküsimused ja kommunikatsioonidega liitumise tingimused lepatakse kokku projektipõhiselt.

Tallinn-Narva ja Rakvere-Pärnu maanteed lähedus, head juurdepääsu võimalused, korralikud sisetead, elekter 1200 kW, soojusenergia 70 MW/ööpäevas, vesivarustus 150 m³ ööpäevas, vaba heitvete ümbertöötlemise võimsus 400 m³ ööpäevas.

Soovitud kasutus: puittooteid valmistavad, puidu-, metalliklastri ettevõtteid teenindavad ettevõtted.

Kadrina ettevõtlusala loomisesse on kaasatud Kadrina vallavalitsus ja alal tegutsevad ettevõtted: puidutööstusest on esindatud Flexa Eesti AS, Aru Grupp AS ja Pixner OÜ, metallitööstusest HeTi Pere OÜ, Brendalor OÜ ja Inmet OÜ, ehitusmaterjalide tööstusest ThermiSol OÜ.

Kuusalu valla arengukava kohaselt planeeritakse aastatel 2009–2010 tööstus-

pargi rajamine Kiiu-Kuusalu piirkonda.

Ambla vallas algatati 2006. aastal Käravete tööstusküla detailplaneering Märjandi külas. Planeeritav ala suurusega 8,28 ha on sihtotstarbeliselt jaotatud 50% osas äri- ja tootmiskaaks. Vajalikud kommunikatsioonid alal puuduvad. Veevarustus on planeeritud lahendada Käravete asulas asuva Kingisepa puurkaevu baasil. Reovee puhastamiseks tuleb rajada reoveepuhasti, mis rahuldaks nii planeeringuala kui Käravete asula vajadusi. Olemasolevate ja planeeritavate tehnovõrkude tarbeks on määratud veevarustus- ja kanalisatsioonitorustiku koridorid laiusel 4 m.

Ettevõtluse olukorrast tulenevad järeldused:

- Töötute arv omavalitsustes on langenud, mis näitab elanikkonna suuremat rakendatust ja heaolu üldist kasvu.

- Enamus ääre piirkondade omavalitsuste elanikkonnast on hõivatud põllumajandus- ja metsandussektoris, Tallinna lähedastes omavalitsustes on enim levinud ettevõtete tegevusaladeks hulgi- ja jae-kaubandus ning töötlev tööstus. Piirkond on tuntud ka edukate põllumajandusetevõtete poolest.

- Ettevõtlusaktiivsus sõltub suuresti omavalitsuse geograafilisest asukohast ning

piirkonna pikaajalistest traditsioonilistest tegevusaladest. Eriti problemaatiline on vajaliku kapitali saamine ettevõtluse alustamiseks.

- Kuna töökohti kvalifitseeritud tööjõule napib, siis tuleb toetada iseendale tööd andmist ja väikeettevõtete loomist.

- Olemasolevad ettevõtted võimaldavad piirkonnas nn. klastrite moodustumist. Näiteks põllumajanduse, puhkemajanduse, puidutööstuse ja metallitöötlemise valdkondades.

- Piirkonna tööturu olukorda mõjutab osades omavalitsustes Tallinna lähedus - suur pendelrände mõju. Kõrgharidusega elanike ja töötajate vähesus, vaba tööjõu vähesus ei soosi ettevõtluse arengut ega töökohtade teket.

- Tegevusgrupi piirkonnas on toimivad ettevõtluspiirkonnad, millel on kõrge potentsiaal uute ettevõtete tekkeks ja investeeringute toomiseks.

- Palgatase on Eesti keskmisest madalam, mida kaugemal Tallinnast asub omavalitsus. Väikesed sissetulekud ning suhteliselt kõrged elamiskulud jätavad inimestele vähe ressursse enese arenguks (vaba aja veetmine, täiendõpe, reisimine jne.).

- Ettevõtluse mitmekesistamine ja paindlikumaks muutmine on tegevusgrupi piirkonnale oluline. Soodustada tuleks ühiskondlikku teadustööd, eelkõige kulude kokkuhoiu kui ka teadmiste koondamise aspektist.

4.4. Tehniline ja sotsiaalne infrastruktuur

Teenuseid pakkuvad ettevõtjad on aastakümnete jooksul oma tegevuse tarbijaskonna puudumise tõttu maalt ära viinud. See omakorda halvendab elukeskkonda, sest maaelanikel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid, kusjuures seda raskendavad kehvad ühistranspordivõimalused ning mitte väga heas korras olev teede infrastruktuur.

ELAMUMAJANDUS

Tegevusgrupi omavalitsustes domineerivad paljukorterilised elamud, mis on ehitatud 1970- ja 1980-ndatel aastatel kolhooside ja sovhooside aegu põhiliselt oma töötajatele. 1990-ndatel aastatel erastati neid korterite kaupa senistele üürnikele. Viimaste aastate probleem

seoses korterelamute halva tehnilise seisukorraga on hakanud lahenema, sest elavnened on korteriühistute moodustamine ja ühistegevuse tulemusena on aktiivsed korteriühistud asunud elamuid renoveerima. Elamumajanduse arengut tegevusgrupis soosib ka elamuehituseks vaba maa olemasolu ja detailplaneerin-

gute algatamine, aktiivsemad on selles tegevuses Tallinnale lähemad omavalitsused. Paljud noored pered soovivad looduslähedasemat elukeskkonda, samuti on kinnisvara hinnad mõnevõrra madalamad võrreldes Tallinnaga. Järgnevas tabelis on toodud ülevaade MTÜ Arengukoja tegevusgrupi valdade kinnisvaraturust.

TABEL 15 Ülevaade tegevusgrupi omavalitsuste kinnisvaraturust, väljavõte www.kv.ee (seisuga 25.03.2008)

Kinnisvara nimetus	Tapa linn	Kadrina vald	Vihula vald	Kuusalu vald	Loksa linn	Ambla vald
1-toalised korterid	145 000–340 000 (5000–11 333 kr /m ²)	165 000–330 000 (5935–8376 kr /m ²)	puuduvad	135 000–165 000 (4218–5288 kr /m ²)	120 000–135 000 (4218–6660 kr /m ²)	puuduvad
2-toalised korterid	80 000–624 000 (3832–14 500 kr /m ²)	315 000–520 000 (5163–8320 kr /m ²)	690 000 (13 529 kr /m ²)	470 000–898 000 (9815–17 269 kr /m ²)	165 000–765 000 (7592–16 276 kr /m ²)	puuduvad
3-toalised korterid	180 000–620 000 (2593–10 000 kr /m ²)	420 000–665 000 (6655–12 304 kr /m ²)	1 900 000 (29 230 kr /m ²)	680 000–1 499 000 (8607–18 032 kr /m ²)	335 000–955 000 (7521–13 263 kr /m ²)	puuduvad
Eramajad koos maaga	330 000–400 000 (4000–5500 kr /m ²)	290 000–9 950 000 (3400–66 333 kr /m ²)	650 000–1 995 000 (3990–45 571 kr /m ²)	530 000–4 950 000 (8687–27 522 kr /m ²)	900 000–3 200 000 (8000–14 814 kr /m ²)	puuduvad
Maatükkide müük	98 000–784 000 (2.18–267 kr /m ²)	110 000–6 551 000 (1.64–271 kr /m ²)	104 000–5 700 000 (2.68–700 kr /m ²)	130 000–7 000 000 (20–500 kr /m ²)	puuduvad	99 000–265 000 (1.80–99 KR /m ²)
Äripindade müük	434 000–3 030 000 (297–3138 kr /m ²)	895 000–1 770 000 (1570–10 909 kr /m ²)	3 900 000–6 650 000 (8783–15 573 kr /m ²)	1 050 000–1 300 000 (108–4200 kr /m ²)	2 990 000 (3929 kr /m ²)	5 200 000 (1058 KR /m ²)

Kinnisvaraturg ei ole hetkel aktiivses faasis, samas ei ole see kaasa toonud vabade korterite ja eramute hindade suurt langust. Kinnisvara realiseerimise aeg on pikenenud ligi 6 kuud võrreldes 2006. aastal valitsenud olukorraga.

TEED JA TÄNAVAD

Teede ja tänavate võrk on tegevusgrupi valdades enamjaolt välja arendatud, samas on palju kruusakatttega teid ja suur osa asfaltteedest on amortiseerunud. Igal aastal kulutavad vallad sadu tuhandeid kroone teehoidusse, et hoida kohalikud teed ja tänavad korras. Piir-

konda läbivad riigi suuremad tugiteed ja olulised riigimaanteed, raudteeliin Tallinn-Peterburi läbib Kuusalu ja Kadrina valda. Ühiseks probleemiks on lahendamata tiheasustusega alade ja neid ühendava kõnni- ja jalgrattateede-võrk, puudulik liikluskorraldus ja selle märgistus.

TABEL 16 Kohalike teede ja tänavate pikkus tegevusgrupi omavalitsustes seisuga 31.12.2007

Üksus	Teed kokku	Kohalikud teed	Kohalikud maanteed	Kohalikud tänavad	Metskondade teed	Erateed	Muud
Tapa vald	331	134	73	58	3	193	0
Kadrina vald	428	113	94	19	48	267	0
Vihula vald	119	119	105	13	0	0	0
Kuusalu vald	454	258	217	23	64	131	1
Loksa linn	59	-	-	11	0	3	45 (riigiteed)
Ambia vald	161	80	65	15	12	15	54
KOKKU	1552	704	554	139	127	609	100

SOOJAMAJANDUS

Tsentraalse soojusega on varustatud tegevusgrupi omavalitsuste suuremad keskused. Katlamajades kasutatav kütus on erinev: maagaas, põlevkiviõli, hakkepuit. Probleeme tekitab küttesüsteemide ehitus- ja projekteerimiskvaliteet,

trassides on suured soojakaod, puudulikud reguleerimis- ja sulgemisvõimalused. Paljukorterilistes elamutes vajavad paljud soojasõlmed rekonstrueerimist, elamud üldist soojustamist.

TABEL 17 Soojamajanduse näitajad tegevusgrupi omavalitsustes seisuga 2008

	Tapa vald	Kadrina vald	Vihula vald	Kuusalu vald	Loksa linn	Ambla vald
Tsentraalne küte	Tapa linnas OÜ Paargu ja OÜ Termoring Grupp	Kadrina ja Hulja alevikus OÜ Kadrina Soojus, OÜ Tõnismäe	puudub	Valla 2 alevikus, Kolga ja Kuusalus OÜ Kuusalu Soojus	Loksa linnas AS Eraküte Loksa osakond	Aravete alevikus.
Kõetav kubatuur		Kadrinas 272 000 m ³ , Huljas 34 900 m ³		Kolga 90 659 m ³ , Kuusalu 80 720 m ³		
Aastane sooja kogus		Kadrinas 13 280 MWh, Huljas 3600 MWh		Kolga 2800 MWh, Kuusalu 2900 MWh		
Tarbijad	Korteriühistud 72%, valla asutused 19%, äriühingud 9%	Korter-elamud 80%, valla asutused 20%		26 korterelamut, sotsiaal-objektid, tööstushooned	Korter-elamud, sotsiaal-objektid	26 korteriühistut, valla asutused
Kasutatav kütus	Põlevkiviõli, puitpelletid	Puit, vedelkütus		Maagaas, hakkepuit, põlevkiviõli	Kütte-turvas, põlevkivi-õli, hakkepuit	Põlevkivi-õli

VEEVARUSTUS JA KANALISATSIOON

Tsentraalse vesivarustuse ja kanalisatsiooni ning puhastusseadmetega on MTÜ Arenduskoda tegevusgrupis varustatud suuremad keskused. Talud ja eramajad on varustatud puur- või salvkaevudega. Reovete kogumiseks kasutatakse kogumiskaevu. Kadrina, Kuusalu ja Tapa vallas on veevarustuse ja kanalisatsiooni operatõrnfirma 100% valla omanduses, teistes valdades on veetrasside ja pumbamajade omanikud eraettevõtted. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava puudub Loksa linnal ja Vihula vallal. Elanikkonna madal elatustase pärsib trasside väljaehitamise liitumiskohtadest, samuti kogumiskaevude keskkonnanõuetega vastavusse viimist.

Tapa vald	
Veevarustus	
Puurkaev-pumplad	
Tarbimine aastas	
Veetrasside pikkus	
Veetrasside seisukord	Torustikud on amortiseerunud Lehtses, Jänedal ja Näos.
Teenindusala, liitunud	Tapa linn, Lehtse alevik, Jänedal küla, Moe küla, Vahakulmu küla
Kanalisatsioon	
Reoveepumplade arv	
Kanalisatsioonitrasside pikkus	
Kanalisatsioonitrasside seisukord	Reoveepuhastid on amortiseerunud Lehtses, Jänedal ja Näos. Tapa reoveepuhastil puudub efektiivne fosfori ärastuse protsess.
Teenindusala	Tapa linn, Lehtse alevik, Jänedal küla, Moe küla, Vahakulmu küla

Kadrina vald	
Veevarustus	
Puurkaev-pumplad	16
Tarbimine aastas	
Veeetrasside pikkus	20,1
Veeetrasside seisukord	Enamus amortiseerunud ja vajavad uuendamist
Teenindusala, liitunud	Kadrina ja Hulja alevikud, Kihlevere, Viitna, Vohnja, Selda, Kiku, Ridaküla ja Neeruti külad
Kanaliseatsioon	
Reoveepumplate arv	6
Kanaliseatsioonitrasside pikkus	19,3
Kanaliseatsioonitrasside seisukord	Amortiseerunud, kehvade ehituskvaliteediga, Kadrina alevikus 2000. a ehitatud uus bioloogiline-keemiline reoveepuhasti
Teenindusala	Kadrina ja Hulja alevikud, Kihlevere, Viitna, Vohnja külad

Vihula vald	
Veevarustus	
Puurkaev-pumplad	
Tarbimine aastas	
Veeetrasside pikkus	
Veeetrasside seisukord	
Teenindusala, liitunud	Vergi, Vösupere, Käsmu, Vihula
Kanaliseatsioon	
Reoveepumplate arv	
Kanaliseatsioonitrasside pikkus	
Kanaliseatsioonitrasside seisukord	
Teenindusala	Vergi, Vösupere, Käsmu, Vihula, Vösul 1/5 ulatuses

Kuusalu vald	
Veevarustus	
Puurkaev-pumplad	70
Tarbimine aastas	155 tuh m ³
Veeetrasside pikkus	Kogupikkus ca 79,6 km
Veeetrasside seisukord	Veetorustik on osades asulates amortiseerunud ja sageli esineb veeavarisid; silberkaevud ja maakraanid ei tööta; teistes asulates on torustik ehitatud aastatel 2004-2008, paljude ühisveevärgi puurkaevude vesi ei vasta joogivee kvaliteedi rauda, ammooniumi ja mangaanisisalduse osas kehtivatele nõuetele.
Teenindusala, liitunud	Kuusalu alevik 63% elanikest, Kiiu alevik 78% elanikest, Valkla küla 90% elanikest. Ühisveevärg on veel Andineeme, Hara, Joaveski, Juminda, Kaberla, Kasispea, Kiiu-Aabla, Kodasoo, Kolga-Aabla, Kolgaküla, Kuusalu, Leesi, Mäepea, Pedaspea, Pudisoo, Pärisepea, Salmistu, Suurpea, Sõltme, Tammistu, Tammisspea, Tapurla, Turbuneeme, Uuri, Vihasoo, Viinistu ja Virve külades.
Kanaliseatsioon	
Reoveepumplate arv	12 pumplat, 10 reoveepuhastit
Kanaliseatsioonitrasside pikkus	Kogupikkus ca 33,3 km
Kanaliseatsioonitrasside seisukord	Kuusalu külas on ehitatud 2004.a ja heas seisukorras. Kuusalu, Kiiu ja Kolga alevikes ning Valkla, Vihasoo, Uuri, Suurpea ja Viinistu külades halvas või väga halvas seisukorras ning vajavad rekonstrueerimist.
Teenindusala	Kuusalu alevik 66% elanikest, Kiiu alevik 78% elanikest, Valkla küla 80% elanikest. Samuti Uuri, Vihasoo, Suurpea, Viinistu külades.

Loksa linn	
Veevarustus	
Puurkaev-pumplad	5
Tarbimine aastas	614 m ³ /d
Veeetrasside pikkus	6765 m
Veeetrasside seisukord	Enamasti vanad ja amortiseerunud
Teenindusala, liitunud	Loksa linn
Kanaliseatsioon	
Reoveepumplate arv	3
Kanaliseatsioonitrasside pikkus	4700 m
Kanaliseatsioonitrasside seisukord	Enamasti vanad ja amortiseerunud
Teenindusala	Loksa linn
Ambla vald	
Veevarustus	
Puurkaev-pumplad	16
Tarbimine aastas	
Veeetrasside pikkus	Kogupikkus 23,3 km
Veeetrasside seisukord	Osaliselt vajalik pumplate hoonete, sèdmete ja elektrivarustuse rekonstrueerimine, torustike seisukord halb
Teenindusala, liitunud	Korteriühistud ja eratarbijad – 205
Kanaliseatsioon	
Reoveepumplate arv	2 biopuhastit
Kanaliseatsioonitrasside pikkus	Kogupikkus 15,2 km
Kanaliseatsioonitrasside seisukord	Väljavahetamist vajab 6665 m torustikku, osa settekaevudest lekivad
Teenindusala	Korteriühistud ja eratarbijad kuni 205

ELEKTER, SIDE, GAAS

	Elekter	Side	Gaas
Tapa vald			
Kadrina vald	Kõrgepingeliinid heas korras	Erinevad võimalused	Kaalumisel kõrgsurve gaasitrassi rajamine Kadrina ja Hulja alevikku
Vihula vald		Üldkasutatavat võrku haldab AS Elion, Võsul RAS1000 telefonijaam, mobiilside EMT võrk kogu valla ulatuses, Tele2 ja Elisa osaliselt.	Puudub
Kuusalu vald	Loksa-Kolga-Kuusalu-Kallevere 110 kV ja Kuusalu-Kehra 35 kV EÜL-id, suuremas osas õhuliinid, v.a. Kuusalus ja Kius, kaks suuremat alajaama - Kuusalus 110/35/10 kV ja Kolgas 110/10 kV, külades väikesed alajaamad 100-650 kVA.	mobiilside operaatori EMT, Elisa ja Tele2 tugijaamad, internetiühendus suuremates keskustes ja külades	territooriumi läbivad kõrgsurve gaasimagistraalid Ø 200 mm ja Ø 500 mm
Loksa linn	Eesti Energia, Loksa linna varustab elektriga 12 alajaama 10 kV. Maa-alused liinid head, õhuliinid vajavad välja vahetamist.	EMT, Elisa, Tele2 hea leviala, Elion telefoni ja interneti ühendus, TT Teleteenused – telefoniside ja internet.	Puudub
Ambla vald	Elektrivarustus on hea, vähendatakse 0,4 kV liinide pikkusi uute alajaamade ehitamisega	Võimaldatud kõikidele soovijatele, püsikaabli puudumisel raadiotelefoni võimalus, mobiilside paranes pärast EMT uue masti püstitamist, internet, WiMax tehnoloogia kasutamine	Gaasitrass puudub

SOTSIAALNE INFRASTRUKTUUR

Kõigis tegevusgrupi piirkonna valdades on tagatud alus- ja põhihariduse omandamine, gümnaasiumihariduse omandamine on tagatud Kuusalu (kaks keskkooli), Kadrina, Tapa vallas (eesti ja vene õppekeelega) ning Loksa linnas (eesti ja vene õppekeelega). Tapa linnas asub ka riiklik erikool kasvatusereitingimusi vajavatele poistele vanuses 10–18 eluaastat, kooli õppekeeleks on

vene keel. Huvihariduse andmist teostavad muusikakoolid Tapal, Kadriinas, Kuusalus ja Loksal.

Tegevusgrupi omavalitsustes on loodud elanikele võimalused saada esmatsandi tervishoiuteenust, olemas ülevaade abivajajatest. Tapa linnas asub AS Tapa Haigla, mis on esimene erastatud haigla, aktsionärideks on enamasti haigla arstid. Sotsiaalse infrastruktuuri osas on hooldekodud Kadrina, Kuusalu

ja Tapa vallas, sotsiaalkeskus Kuusalu vallas, õpilaskodud Kuusalu ja Kadrina vallas, noortekeskus ja noortetoad Kuusalu vallas, noortetoad Kadriinas, Tapal. Kuusalu valla territooriumil asub ka riiklik erihoolekandeesutus Valkla Hooldekodu. Tegevusgrupi piirkonna omavalitsuste ühiseks mureks on elanikkonna vananemine, sellest tingitud hooldekodu kohtade ebapiisavus, sotsiaalkorterite vähesus ja olemasolevate kehv seisukord.

TABEL 19 Teenuste ülevaade tegevusgrupi omavalitsustes

Teenus	Tapa vald	Kadrina vald	Vihula vald	Kuusalu vald	Loksa linn	Ambia vald
Pangakontor, sularaha-automaat	SEB Pank AS ja Hansapanga harukontor ja ATM	1	1	Kuusalu alevikus Hansapanga kontor ja ATM	Hansapanga harukontor ja ATM	Hansapanga ATM
Bensiinijaam	2	2	0	4	1	1
Kaubandus (segakaubad)	11	13	6	15	5	4
Toitlustus	4	3	5	8	2	-
Majutus (puhke- ja külaliste-majad, kodu-majutus)	4	6	19	9	1	-
Postkontor Postipunkt	3	4	6	7	1	3
Telefon, internet	EMT, Elisa ja Tele2, internet	EMT, Elisa ja Tele2, internet	EMT, Elisa ja Tele2, internet	EMT, Elisa ja Tele2, internet	EMT, Elisa ja Tele2, internet	EMT, Elisa ja Tele2, internet
Iluteenindus (juuksur, kosmeetik, solaarium jt)	6	2		4		2
Tervishoid, meditsiin:						
- aptik	2	1	1	1	1	1
- perearst	12	1	2	3	3	2
- hambaravi	2	1		3		2

Tehniliste ja sotsiaalsete infrastruktuuride ja teenuste olukorrast tulenevad järeldused:

- Tegevusgrupi piirkonna omavalitsused on suhteliselt arenenud infrastruktuuriga, mida toetab hea geograafiline asukoht ja suurte magistraalide ning raudtee lähedus.
- Teede ja tänavate võrgustik hea, kuid vajavad investeeringuid nende hooldamiseks ja remondiks (tolmuvabaks muutmine, asfaltteede halb olukord).
- Läbivaks probleemiks on tehniliste

seadmete (keskküte, vesivarustus- ja kanalisatsioon, puhastusseadmed jne) moraalne vananemine.

- Enamus trassidest on amortiseerunud, uusi trasse ehitatud vähe (rekonstrueerimistöde kõrgest maksumusest tulenevad puudulikud finantseerimisvõimalused).
- Kinnisvara hinnad on keskmised, samas on pikenenud vara realiseerimise aeg.
- Tehniliselt amortiseerunud korruselamute puhul ei võimalda neis elavate

inimeste sissetulekud investeerida kokkuhoidlikematesse lahendustesse. Puuduvad ka koostöö valmidus ning tahe oma ümbrust muuta.

- Suur osa teenustest on üldiselt kättesaadavad kõikides suuremates keskustes. Probleemiks on avalike teenuste ning elukondlike teenuste kättesaadavus ääremaadel ja piirkonniti küldes.

4.5. Kogukonnad ja seltsitegevus

Kui elanikke vähe ja ettevõtlusega tegelemine väheaktiivne, on oluline kohaliku kogukonna sisemine tugevus. Selles osas on toimunud maaelanike koondumine. MTÜ Arenduskoja tegevusgrupis on üle 180 küla, piirkonnas tegeleb umbes 226 kolmanda sektori asutust ja/või organisatsiooni sealhulgas ka külade arenda-

misega ning eluolu parandamisega piirkonnas. Uuringud ja küsitlused näitavad, et on mõningased koostöö puudused omavalitsuste, mittetulundussektori ning ettevõtjate vahel. Seega tuleb soodustada kogukonna kõigi osapoolte kaasamist kohaliku arengu üle otsustamisse ning piirkonna arendamisse.

MTÜ Arenduskoja strateegia Lisas 2 on toodud piirkonnas registreeritud mittetulundusühingud ja sihtasutused tegevusgruppi kuuluvate omavalitsuste lõikes. Ülevaate taotlemisaktiivsusest annab Kohaliku omaalgatuse programmi raames toetatud projektide nimekiri (3 viimast aastat).

TABEL 20 Kohaliku omaalgatuse programmist toetust saanud ühendused tegevusgrupis

Aasta	Toetuse saaja	Projekt, tegevus
2005	Ridaküla seltsing	Loomes Ridaküla külaelanike kooskõimiskoha I etapp
	MTÜ Käsnu Meremuuseum	Käsnu jaanituleplatsi taastamise I etapp
	MTÜ Neeruti Selts	Kadrina valla külade päev 20.08.2005
	MTÜ Vergiranna Selts	Vergi Seltsimaja akende vahetus
	Võduvere seltsing	Võduvere Politseipäev
	Kihlevere seltsing	Kihlevere Seltsi spordituba
	KÜ Lootus seltsing	Hulja mänguväljak
	Ridaküla seltsing	Loomes Ridaküla elanikele kooskõimiskoha II etapp
	Spordiklubi Kadrina	Salda mänguväljak
	MTÜ Läsna Rahvamaja	Läsna rahvamaja fuajee remont
	MTÜ Sääsküla Huviklubi	Uus tehnika Sääsküla Huviklubile
	Läste Küla seltsing	Läste küla seltsingu heakorraprojekt
	MTÜ Kotka Külaselts	Olemasoleva arvuti- ja videotehnika täiendamine
	MTÜ Loksa Omapärane KeskkonnaSäästlik Areng	Ehitame kilget
	Seltsing Kolga Noorte Emade-Isade Klubi	Kolga küla laste mänguväljak I etapp
	MTÜ Tapurla Külaselts	Vaatetorn
	MTÜ Kotka Külaselts	Küla traditsioonilise ürituse, lemmiknäriiliste päev, korraldamine
	MTÜ Kuusalu Valla Külade Ühing	Seppade päevad
	MTÜ Kiiu-Aabla Külaselts	Kohaliku elukeskkonna parandamine
	2006	Võduvere küla seltsing
MTÜ Karepa Selts		Väärtustame ajaloo- ja kultuuripärandit – KAREPA RAHVAMAJA
MTÜ Läsna Rahvamaja		Läsna rahvamaja fuajee jätkuremont
MTÜ Neeruti Selts		Kadrina kalmistu piirdemüüri Tapa tee poolse osa restaureerimine
MTÜ Lehtse Teabekeskus		Tapa valla külaliidrite aktiveerimine ja kogukondade sotsiaalse kaasatuse suurendamine
MTÜ Lehtse Teabekeskus		Maanaiste toimetuleku ja turu konkurentsivõime läbilõõgi suurendamine läbi arvutikoolituse
MTÜ Altja – Mustoja Haridus – ja kultuuriselts		Lapitehnikas tarbeesemete ja roost kohalike suveniiride valmistamise koolitus
MTÜ Karepa Selts		Valvesignalisatsioon Karepa rahvamajale
MTÜ Läsna Rahvamaja		Läsna Rahvamaja fuajee remondi lõpetamine
Korterühistu MOE 6		Moe küla bussiootepaviljon
Kotka Külaselts		Küla traditsiooniline üritus, lemmiknäriiliste päev, korraldamine
Tapurla Külaselts		Eluterve Tapurla
MTÜ Kuusalu Valla Külade Ühing		Kolmas aianduse ja kodumajanduse kursus
Veljo Tormise Kultuuriselts		Infotoa ja kabineti sisustus Kuusalu Rahvamajas
MTÜ Kuusalu Valla Külade Ühing		Linnukodade ja söögimajade meisterdamine
Tapurla Rannarahva Selts		Mänguväljak pluss kiigeplatši elektrifitseerimine
Veljo Tormise Kultuuriselts		Kuusalu rahvamaja töö- ja olmetingimuste parandamine
MTÜ Aravete Tulehoidja		Aravete Tulehoidja II Karikavõistlused tuletõrjespordis

2006	MTÜ Sääsküla Külaselts	Brošüüri "Lohala küla perede lood läbi sajandi" kirjastamine
	MTÜ Sääsküla Huvikubi	Sääsküla Külakokkutulek
	MTÜ Kiigeland	Kiigeland kiikuma
2007	MTÜ Lehtse Teabekeskus	Tapa infomessi korraldamine
	MTÜ Loometöö	Rahvusliku käsitöö koolitus ja tegevuse teavitus
	MTÜ Rannamännid	Rahva käsitöö arendamine ja kirikangastelgede ost
	MTÜ Loksas Rahvaspordiklubi	Kurnimängu edendamine
	MTÜ Vihula Selts	Vihula külaplatsi taastamine
	Lehtse käsitööselts	Uus-vana käsitöö
	MTÜ Karepa Selts	Igal asjal oma koht
	Võduvere seltsing	Võduvere küla heakorrapäev ja varikatuse rajamine
	MTÜ Tiigisaare	Ridaküla elanikele lauatennise ja koroonamängutoa sisustamine
	MTÜ Läsna Rahvamaja	Läsna rahvamaja saal paremaks
	MTÜ Tiigisaare	Põima koolimaja katuse remont
	MTÜ Spordiklubi Kadrina	Naismehhanisaatorite pensionäride vabariiklik teabepäev
	MTÜ Tapa Lastekaitse Ühing	Kahe maapiirkonna noorte sotsiaalse kaasatuse tõstmine kogukonnatöösse
	MTÜ Läsna Rahvamaja	Läsna rahvamaja käimlate renoveerimine
	MTÜ Vihula Selts	Vihula külaplatsi elektrienergia varustamine
	Käsmu Külaselts	Käsmu Rahvamaja välisuste valmistamine ja vahetamine
	MTÜ Tiigisaare	Ridaküla arengukava koostamine ja sellealaste õppepäevade korraldamine elanikele
	Ökokratt	Infoõhtute läbiviimine külaelanikele
	Sigula Küla Ühendus	Sigula külaplatsile elektrivarustuse rajamine
	Ökokratt	Ökoklassi rajamine Kuusalu külasse
	Ida-Harjumaa Invaühing	Köögimööbel Kuusalu puuetega inimeste ühistevõtteks
	Ida-Harjumaa Invaühing	Arvutid Kuusalu puuetega inimestele
	Eru Lahe Rannarahva Selts	III rannarahva päev
	MTÜ Kiigeland	Kiigeland kiikuma - 2
MTÜ Kangrumäe Külakultuuri Edendamise Selts	Ambla aleviku kokkukäimiskoht	

Kohaliku omaalgatuse olukorrast tulevavad järeldused:

- Külades on säilinud mitmesugused traditsioonid ja toimuvad erinevad üritused.
- Olulisemateks probleemideks on kooskõlmiskohatade ja lastemänguväljakute

vähesus, elanikkonna vananemine, aktiivsuse ja vastutustunde puudumine, internetileviku probleemid, puudulik ühistranspordi lahendused, teede halb olukord.

- Noorte kaasamine kasin ja noorteorganisatsioonide väike arv.

4.6. Piirkonna tähtsamad ressursid

VEEVARUD

MTÜ Arenduskoda tegevusgrupi omavalitsused jäävad Viru, Harju ja Pandivere põhjavee alamvesikondade aladele. Piirkonnas on pinna- ja põhjavesi omavahel seotud. Põhjavee varud moodustavad sademetest ja sulavetest. Osa maasse imunud veest väljub maapinnale uuesti allikatena. Osa veest neeldub aga jõgede sängides uuesti põhjavette. Põhilisteks reostusohlikeks objektideks põhjaveele on:

- mittekorras kütusemahutid ja –tanklad;
- mittekorras prügilad;
- mittekorras pestitsiidide ja väetiste laod;
- nõuetele mittevastavad sõnnikuhoidlad;

- valesti rajatud reovee imbsüsteemid;
- amortiseerunud kanalisatsiooni rajatised;
- ilma puhastussüsteemideta tootmisettevõtted ja asulad.

METSAVARUD

Maakatastri seisuga 25.03.2008 registreeritud katastriüksustest moodustasid metsamaad MTÜ Arenduskoda tegevusgrupi omavalitsustes järgmiselt:

- Tapa vald 8,4 tuh ha;
- Kadrina vald 13,1 tuh ha;
- Vihula vald 26,4 tuh ha;
- Kuusalu vald 36,3 tuh ha;
- Loksas linn 50,2 ha;
- Ambla vald 6764,1 ha.

Kuusalu vald on tegevusgrupi ja ka Harju maakonna üks metsarikkamaid omavalitsusüksusi – metsasus 61%, mistõttu on mets Kuusalu valla üks olulisemaid ressursse, seda nii keskkonkaitselisest, puhkemajanduslikust kui ka metsamajanduslikust aspektist. Kuusalu valla territooriumist on kaitsealad 35,092 ha, mis moodustab 49,6% kogu valla pindalast.

Viimastel aastatel on suurenenud metsauuendustööde maht kogu piirkonnas nii metskondades kui erametsaomanike ringis, mis näitab metsaomanikes toimunud arusaamist metsauuendamise vajalikkusest. Sellele on suuresti kaasa aidanud ka riigipoolsed toetused.

PÖLLUMAA

Omavalitsus	Haritav maa, ha	Looduslik rohumaa, ha	Muu maa, ha
Tapa vald			
Kadrina vald	11 691	2465	4704
Vihula vald	1883,9	2884,8	4861,7
Kuusalu vald	7080	5168	14866
Loksa linn	-	-	380
Ambla vald	7337,3	781,9	1523,5

LOODUSRESSURSID

Maavarade poolest on tegevusgrupi omavalitsused suhteliselt rikkad, leidub järgmisi maavarasid: turvas, lubjakivi, ehitusliiv, kruus, savi, põhjaveevaru on märkimisväärne.

KULTUURI- JA ARHITEKTUURIVÄÄRTUSED

Tegevusgrupi omavalitsused on rikkad ajaloo- ja kultuuripärandi poolest. Oma-valitsuste haldusterritooriumil asub mitmeid kultuuri- ja arhitektuuriväärtusi.

Tapa vallas asub ajaloolise Põhja-Järva-maa ainukene muinaslinna ase – Jäneda linnamägi. Vanast asustusest annavad tunnistust arvukad kultusekivide rühmad ja kalmed. Jäneda mõisahooned on tuntud nii kirjandus- kui haridusloost – üle poole sajandi õpetati selles hoones põllumehi. Samuti väärib tulevikus hoolt ja tähelepanu ajalooline raudteearhitektuur Tapal, Lehtses ja Jänedal.

Vihula valla tähtsamateks arhitektuurimälestisteks on Palmse, Sagadi ja Vihula mõisad. Teistest arhitektuurimälestistest olulisemad on Käsmu Meremuuseumi hoone, Ilumäe kabel, Toolse linnusevaremed jt. Ajaloomälestistest on vallas olulisemad Käsmu kalmistu, Palmse näljakangrud, Esku kalmistu jt.

Kadrina vald on huvitava ja rikkaliku kultuuriloolise minevikuga. Ka tänapäeval hinnatakse siin kõrgelt traditsiooni, vaimsust, isetegevust, seltsielu. Rikkalik ajaloo-, arhitektuuri- ja looduspärand on järgmine:

- Arbavere mõis (peahoone, mõisa park)
- Hulja mõis (peahoone, mõisa park)
- Hulja kalmistu
- II maailmasõjas hukkunute ühishaud (Kadrina)
- Kadrina kirikuaed ja kalmistu (kabel, piirdemüür)
- Kadrina kirik
- Vabadussõja mälestussammas (Kadrina)
- Arnold Friedrich Johann Knüpfferi (1777–1843) haud (Kadrinas)
- Kihliveere mõis (peahoone, mõisa park, mõisa tall-tõllakuur, mõisa ait, kelder)
- Linnus (Neeruti) ja linnus „Sadulamägi“ (Neeruti)
- Neeruti mõis (peahoone, mõisa park, allee, valitsejamaja, kelder, sõiduhobuste tall, tööhobuste tall, mõisa karjalaudad, mõisa ait)

- Kalmistu „Surnumägi“ (Tokolopi)
  - Udriku mõis (peahoone, mõisa park, mõisa piirdemüürid, kasvuhoone, viinavabriku varemed, mõisa karjalaudad, meierei, kelder)
  - Undla mõis (peahoone, mõisa park, teenijatemaja)
  - Viitna kõrtsihoone
  - Vohnja mõis (peahoone, mõisa park, kuivati, viinavabrik, meierei, mõisa karjalaudad, sepikoda, ait)
  - Kolu mõis
  - Mälestuskivi hukkunud sõduritele (Kadrina).
  - Emakeeleausammas (Kadrina)
  - Fr.R.Kreutzvaldi sünnikoht Jõepeere külas
- Lisaks arvukalt kultusekive, kivikalmeid, vanu asulakohti, ohvrikive.

Kuusalu vald

- Kuusalu Püha Laurentsiuse Kirik ja Kuus-

alu pastoraat.

- Kolga mõisakompleks.
- Kiiu Vasallinnus.
- Kiiu mõis
- Kuusalu kalmistu (Vabadussõja mälestussammas, Eduard Ahrensi haud jpt.)
- Kuusalu Lauritsakivi
- Kuusalu Pajulinn 9. sajandi algusest.
- Võnse männik
- Tülivere tamm
- Loo vesiveski
- Turje kelder
- Hundikangrud
- Muuksi linnus
- Kahala hiiemets ja järv
- Veljo Tormise sünnikodu
- Majakivi ja teised suured kivid Juminda ja Pärispera poolsaartel.
- Nõmmeveski juga ja Vasaristi juga
- Kaunid liivarannad: Valkla, Salmistu, Andineeme, Tsitre, Leesi.

Loksa linn

1930. aastal ehitatud Loksa punasest tellisest bussijaama hoone. Hoone projekt tehti spetsiaalselt bussijaama ehituseks ning samal aastal kuulutati ta ka ilusamaks bussijaamaks Eesti Vabariigis. Muinsuskaitse all on Loksa kirikuaed. Väärtuseks on omanäolise arhitektuuriga kultuurikeskuse hoone (ehitatud 1953). Mälestusmärkidest – Vabaduse mälestusmärk.

Ambla vald

EELK Ambla Maarja kirik. Ambla Maarja kirik on vanim sakraalehitus Järvamaal. Ehitamist alustati 13. sajandi keskpaiku, kirik valmis 1270-ndatel. Kirik on kolmelööviline. Tornikiiver (kõrgus 49,5 m) pärineb 1857. aastast, restaureeriti 1975. aastal. Altarpildi on maalinud Karl Siegmund Walther 1849. aastal. Kirikus ja kirikuaias on üle viiekümne kunstimälestise, sh Anton Starkopfi kavandatud Vabadussõja monument (avati 1925, taastati 1990) ja marmorist hauamonument „Poiss mooniga”.

Aravete Külamuuseum. Aravete Külamuuseum asub Kurisoo mõisa 19. sajandi alguses ehitatud peahoones. Muuseum avati 1989. aastal mõisahoone kolmes toas 250 eseme väljapanekuna. Tänapäevaks on väljapanekus näha üle 2500 museaali, kokku on muuseumis üle 15 000 eseme. Sisustatud on tuletõrjetuba, mõisatuba, klassituba, raadiotuba, käsitöötuba, kolhoosituba,

näitusetuba, stagnatuba, katusealune taluelamine. Näitusetoas eksponeeritakse käsitöö- ja kunstiväljapanekuid.

Järvamaa kõrgeim punkt Reineveres. Reineveres looduslikult kaunis kohas, endise Nõukogude Liidu raketibaasi kunagisel territooriumil asub Järvamaa kõrgeim punkt: 136,08 m merepinnast (võrdluseks Albu vallas asuv Valgehobusemägi 106,5 m). Raketišahtid on kaetud loodusliku haljastusega. Paik on sobiv pikniku- ja telkimiskohana.

Piirkonna tähtsamatest ressurssidest tulenevad järeldused:

- Veevarud (põhjaveevarud) on piisavad, kuid kohati kaitsmata, mis tingib vajaduse teatud inimtegevuse puhul kaaluda võimalusi kasutada uusi ja keskkonna suhtes sobilikke tehnoloogiasid või, siis ka loobud tegevusest, eelkõige on siinkohal teatud tööstuse ja tootmise arendamine.
- Piirkonnas on piisavad metsavarud, mis võimaldavad arendada ettevõtlust nii puidutööstuse kui puhkemajanduse arendamise valdkondades.
- Piirkonnas on head põllumaad, mis on kasutuses põllumajanduses.
- Piirkonnas leidub piirkonnale vajalikke maa- varasid, mida saab kasutada kohe peal.
- Kultuuri- ja ajaloo väärtuste poolest on tegemist väga rikkaliku piirkonnaga.

4.7. Kokkuvõtte tegevusgrupi piirkonna probleemidest ja vajadustest

4.7.1. Tendentsid ja suundumused

MTÜ Arenduskoda tegevusgrupp peab oma eesmärkide ja tegevuste arendamisel lähtuma ka üldistest tendentsidest ja suundumustest, mis mõjutavad piirkonna arengut.

Eesti kontekstis toimub lähiajal jätkuvalt rahvastiku vähenemine ja nende kontsentreerumine suurematesse keskustesse. Arvestama peab asjaoluga, et toimub jätkuvalt eelkõige tööaliste, haritud ja aktiivsemate inimeste lahkumine piirkonnast, mis kahandab piirkonna arenguvõimalusi oluliselt. Rahvastiku rahvuseline koosseis tingib selle, et piirkonnas on suur muukeelsete osakaal, mistõttu tuleb kaasata neid arendustegevustesse sihtgrupina eraldi. Eeldatavalt suureneb siserände tagajärjel peamiselt rahvaarv suuremate tömbekeskustega piirkondades ning mõnes väikemas piirkonnas, mille elukeskkond on atraktiivsem või majandusareng paremal järjel. Järjest enam on märke sellest, et tööjõu kvaliteet muutub uute ettevõtete tekkel ning olemasolevate laienemisel üha teravamaks probleemiks. Omandatud haridustase, oskused ja töökogemus ei ole sageli vastavuses kiiresti muutuvate töötu-ru nõuetega.

Probleemiks on kujunenud elanikkonna üldine passiivsus, kohatine vähene algatusvõime. Tuleb leida võimalused piirkonna elanike motiveerimiseks ja aktiveerimiseks, näidates ise algatusvõimet ning selgitada rohkemaid võimalusi. Erinevate huvigruppide (eelkõige noored, muukeelsed, eakad) kaasatus on väike nii piirkonna arendamises kui inimeste teadlikkuse suurendamises. Üldiselt on toimunud muukeelse elanikkonna vähene sulandumine ühiskonda, mis pikemas perspektiivis võib olla probleeme tekitav. Süvenenud on maapiirkondades ka sotsiaalne tõrjutus ning seniste tendentside jätkumisel võib see veelgi süveneda ja seda eelkõige ääremaalistes piirkondades.

Võtmeküsimus – majandustegevuse kohandamine. Pürgimine teadmispõhise ühiskonna poole toob kaasa mitmeid võimalusi. Avatud ja integreeruv majandus soosib eelkõige suurte keskuste arengut. Samas avardavad võrgustikmajanduse võimalused piirkondade majanduslikku spetsialiseerumist, mitmekesisust ja erinevate kohalikkude eripära arengueeliste ärakasutamist. Maapiirkonnad jäävad edaspidigi sõltuma üksikutest edukatest väikeettevõtetest ja nõu nišimajandusest. Põllumajandussektori konkurentsivõime

on seoses EL ühtse põllumajanduspoliitika liitumisega kasvanud, mistõttu põllumajanduslik maakasutus ning tootmine on intensiivistumas. Tööhõive suurenemist põllumajanduses, mis muu Euroopaga võrreldes on Eestis veel küllaltki kõrge, ei ole põhjust järgnevatel aastatel küll ette näha. Praeguseks loodud ja säilitatud töökohad muutuvad suuresti tänu EL ühtse põllumajandus- ja maaelupoliitika rakendamisele ja vastavatele toetusvahenditele järjest jätkusuutlikumaks, mida toetab ka LEADER meede. Nimetatud tendentsi toetab kindlasti ka maaelupoliitika raames suurenev toetus keskkonnasõbraliku tootmise edendamiseks, mis on ühtlasi ka töömahukam.

Kvaliteetne elukeskkond, ettevõtete ja avaliku sektori aktiivne koostöö ning kogukonnasisesed sidemed muutuvad üha olulisemaks piirkondade arengu võtmeteguriteks. Piirkondades on hulgaliselt kasutamata potentsiaali omanäoliseks väljaarendamiseks.

4.7.2. Väliskeskonna mõju

Piirkonna üldise arendamise ning strateegiliste valikute kontekstis on vajalik hinnata ja arvesse võtta väliskeskonnast tulenevaid mõjusid. Eelkõige võimalusi ja ohte. Need võivad mõjutada oluliselt strateegia tulemuslikkust tegevusgrupis.

Kõige olulisemaks suunaks on järjest suurenev globaliseerumine, mille mõjul tihenevad majandussuhted riikide vahel. Inimeste ja kaupade liikumise, koostöö ja rahvusvahelise suhtluse taustal suureneb turismi ja puhkemajanduse osakaal, millest tegevusgrupp võiks eesmärgikindla arendamise ja suureneva rahvusvahelise tuntuse kaudu rohkem kasu saada. Suurimaks lisandväärtuse andjaks on koostööpartnerite kaasamine piirkonna väliselt, mis võimaldavad saada piirkonda otseselt nii rahalisi vahendeid (erinevad fondid, programmid jms.) kui ka teadmisi, oskusi ja kogemusi (ehk inimressursi arendamise pool).

Võtmeküsimuseks on uute teadmiste ja tehnoloogiate kaasamine tegevusgrupi piirkonna väliselt, et leida võimalusi kohapealsete olemasolevate ressursside säästlikuks kasutamiseks (trendiks ju energiakandjate defitsiit ja kallinemine).

MTÜ Arenduskoda tegevusgrupi kontekstis on suure mõjuga ka integratsiooniprobleemide teravnemine (eelkõige Eesti-Vene suhted) ning sellega seonduvate rahvus-

konfliktide lahendamine. Suures osas mõjutab väliselt ka piirkonnas toimuvat sõjaväe kohalolek (Tapa Väljaõppekeskus), mis mõjutab oluliselt piirkonna julgeolekut kui ka mainet.

4.7.3. Arengu takistused

Kokkuvõtteks võib öelda järgmist, et MTÜ Arenduskoda tegevusgrupi piirkonda iseloomustavad alljärgnevad arengu takistused:

- Ettevõtluse ühekülgus, ettevõtjate vähesus ning ettevõtluse arendamiseks toetusmeetmete vähesus.
- Kvalifitseeritud tööjõu puudus ja samas ka tööpuudus (püsielanikkonnal puudub võimalus töötada koha peal).
- Ideede ja tegijate (eestvedajate, aktivistide) puudus, valdav ükskõiksus ja lootmine kellelegi teisele.
- Vahendite ja ressursside puudus (eelkõige mõeldud rahalisi vahendeid).
- Vähene koostöö nii erinevate sektorite vaheline (avalik, ettevõtjad ja kolmas sektor) kui siis ka omavaheline (näiteks ettevõtjate koostöö, eelkõige ühisturunduse aspektist).
- Kohati puudulikud või tagamata elukondlikud teenused (kaubandus, pangandus, külamajad jms).
- Tegevusgrupi piirkonna identiteedi küsimused ja piirkonna reklaam.
- Tehnilise infrastruktuuri halb olukord.
- Ühistranspordi puudulik korraldus.
- Kohapealsete töökohtade puudumine, samas ka tööjõupuudus.
- Puhke- ja turismiobjektide korrastamine ja tähistamine puudulik. Aktiivsete tegevuste arendamise puudulikkus puhkajatel ja turistidel.
- Madal noorte ettevõtlusaktiivsus ja piirkonna üldine vähene atraktiivsus noorte seas.
- Sotsiaalse infrastruktuuri kohatine puudumine ja halb kvaliteet.
- Huvigruppide kaasatuse tagamine madal.

4.7.4. Sotsiaalsete gruppide vajadused

Kokkuvõtteks võib välja tuua, et sihtgruppide vajadused, sh koolitusvajadus on MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi piirkonnas alljärgnevad:

Kohalikud tegevusgrupid (külad elanikud, seltsid, MTÜ-d, SA-d seltsingud, ühendused, partnerlused) vajavad:

- toimimist tugeva organisatsioonina (ka need külad, kes veel ei ole organiseerunud), aktiivseid ja teadlikke eestvedajaid;
- teadmisi küla organisatsiooni juhtimisest, et tagada selle toimimine ja jätkusuutlik

areng;

- rahalisi ressursse külade arengukavade koostamiseks ja elluviimiseks, eelkõige külade arendamiseks, töstmaks külade elanike aktiivsust ja parendamiseks elukeskkonda;
- kõiki sotsiaalseid teenuseid võimalikult kodu lähedal;
- nõustamist ja koolitusi külade arengu tagamiseks;
- koostööd teiste küladega ja küla arengut toetavate organisatsioonidega nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil;
- külakultuuripärandi väärtustamist ja külade maine tõstmist;
- paikkonna kultuuri- ja ajaloopärandi säilimist ning kohaliku identiteeti tugevdamist;
- külade sotsiaalse ja füüsilise elukeskkonna arendamist;
- hooldatud ning atraktiivset elukeskkonda;
- töökohti ja sissetulekut pakkuvat majandustegevust ning kättesaadavaid teenuseid;
- paikkonna pärandi esiletoomist;
- rahalisi vahendeid oma tegevuskavade elluviimiseks, sh ürituste organiseerimiseks ja läbiviimiseks ning spordi- ja kultuurialaste objektide ja infrastruktuuri arendamiseks;
- koostööd teiste organisatsioonidega.

Kulturiinimesed, isetegevuslased vajavad:

- teadmisi organisatsiooni juhtimisest, et tagada selle jätkusuutlik areng;
- nõustamist ja koolitusi;
- rahalisi ressursse oma tegevuskavade elluviimiseks, töstmaks kõikide elanike gruppide aktiivsust ja parendamiseks elukeskkonda;
- koostööd teiste isetegevuslaste organisatsioonidega nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil;
- kultuuripärandi väärtustamist;
- kvaliteetset ja kaasaegset töökeskkonda ning arenemisvõimalusi;
- omavahelist suhtlemist ja koostööd ühiste tegevuste planeerimisel.

Piirkonna noored ja lapsed vajavad:

- usaldamist ja kaasamist;
- töö- ja puhkelaagreid;
- ettevõtlusalast õpet ja praktikat kooli ajal;
- valmisolekut luua piirkonda oma ettevõtte või suunduda peale õppetöö lõppu kohaliku ettevõttesse tööle;
- olemist konkurentsivõimelise ettevõtte na või töötajana;
- kvaliteetset õppe- ja õpikeskkonda;
- häid professionaalseid pedagooge;
- huvitavaid õppeaineid, praktika- ja enesearendamise võimalusi;

- heade tulemustega koolide lõpetamist.

Muukeelne elanikkond vajab:

- kaasamist läbi organisatsioonide, läbi konkreetsete tegevuste;
- keeleõpet läbi tegevuse;
- integreerimist ja mõistmist.

Ettevõtjate ühendused, omavalitsuste ühendused vajavad:

- turu laiendamist;
- tootmise ja teeninduse kaasajastamist, et saavutada kõrgem konkurentsivõime;
- uute toodete ja teenuste arendamist;
- uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamise eesmärgil koostöö tegemist klastrite siseselt, vaheliselt ja väliselt riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, tagamaks loodusressursi mitmekesisust ja innovaatilist kasutamist;
- kvalifitseeritud töötajaid;
- ettevõtluskeskkonda parandavaid infrastruktuure;
- kvaliteetset ning sobiva ettevalmistusega tööjõudu;
- kogukonna tunnustust;
- soodsaid tingimusi tegutsemiseks võimalikult täiusliku tehnilise infrastruktuuri ja puhta looduskeskkonna näol;
- piirkonna atraktiivsuse tõstmist ja selle tasakaalustatud arengu tagamist;
- tegutsemist ühiste planeeringute alusel;
- uute elamupiirkondade loomist;
- piirkonna kauni ilme tagamist (üldist heakorda);
- tehnilise infrastruktuuri võimalikku täiuslikkust ja puhast looduskeskkonda;
- maineprojektide teostamist ning sellealast koostööd;
- kaasatuse ja teadvustamise projekte;
- uuringute läbiviimist ning uute lahenduste väljatöötamist avalike teenuste väljaarendamisel;
- energiasäästu teema rakendamist.

Kohalikud elanikud, kes soovivad alustada ettevõtlusega, vajavad:

- julgust alustada äritegevusega;
- pidevat nõustamist ja koolitusi ettevõtluse alustamise ja arendamisega seotud küsimustes;
- turuosa saavutamist oma valdkonnas ning muutumist konkurentsivõimeliseks ettevõtteks;
- tegevuse alustamiseks vajalikke ruume;
- uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamise eesmärgil nõustamist ja koostöö tegemist teiste ettevõtetega riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, tagamaks loodusressursi mitmekesisust ja innovaatilist kasutamist;
- ettevõtluskeskkonda parandavat infrastruktuuri;
- kvaliteetset ning sobiva ettevalmistusega tööjõudu;
- kogukonna tunnustust;
- korras viidastatud valgustatud teid (sh kergliiklusteid) ja tänavaid, häid kommunikatsiooni võimalusi, puhast ja kaunist looduskeskkonda;
- kvaliteetseid turismitooteid (majutus, toitlustus ja mitmekesiseid vaba aja veetmise võimalusi).

Töötud vajavad:

- koolitusvõimalusi;
- tööharjutusi;
- psühholoogilist nõustamist;
- töökohti kodu lähedal.

Eakad ja puuetega inimesed vajavad:

- vaba aja veetmise võimalusi, ürituste organiseerimist;
- sotsiaalsete teenuste kättesaadavust kodu lähedal;
- võrdseid võimalusi;
- ligipääsu objektidele;
- tähelepanu ja suhtlemist;
- oskuste ja teadmiste vahendamist noortele.

5. Strateegilised valikud

5.1. Visioon aastaks 2013

Elukeskkonna parandamine:

MTÜ Arenduskoja tegevusgrupil on välja kujunenud ühtne identiteet ja väärtused. Korrastatud on elu- ja looduskeskkond. Tegevusgrupi külad on korrastatud, seal elavad aktiivsed ja omaalgatuslikud elanikud. Aktiivne seltsitegevus ning erinevate sihtgruppide kaasatus on muutnud piirkonna atraktiivseks ja koostööaliks.

Uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses:

MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi piirkonnas elavad aktiivsed ja ettevõtlikud inimesed, kes läbi koostöö ning läbi erinevate kogemuste omavad võimet ja suutlikkust, kaasata uusi tehnoloogilisi lahendusi piirkonna ettevõtluse arendamisel. Piirkonna tööealised elanikud töötavad oma piirkonnas ning on paindlikud ja õppimisvõimelised. Piirkonna ressurside kasutamine on säästlik.

5.2. Prioriteedid

Strateegia koostamise algetapis määratleti MTÜ Arenduskoja tegevusgrupis kaks peamist prioriteeti, milleks on:

1. Elukeskkonna parandamine.
2. Uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses.

Eesmärgid määratleti läbi SWOT-analüüsi ehk olemasoleva olukorra tugevate ja nõrkade külgede analüüsi. Alljärgnevalt analüüs kokkuvõtlikult tegevusgrupi kohta prioriteetide lõikes.

1. Elukeskkonna parandamine:

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> - Aktiivne ja tugev seltsitegevus (piirkondlik) - Välja arendatud spordi- ja vaba aja veetmise võimalused - Võimalused tegeleda huviharidusega - Välja arendatud infrastruktuur - Turismiettevõtete ühenduste olemasolu - Vähemusrahvuste kaasamine kohaliku elu arendamisel (kirev kultuuripilt) - Välja arendatud puhkemajandus (majutusasutuste olemasolu) - Erinevate huvigruppide kaasamine läbi tegevuse - Lähedus piirkondlikele tömbekeskustele - Piirkonda läbivad riiklikud olulised magistraalid - Mitmekesised ettevõtlus valdkonnad - Looduskaunis elukeskkond, säilinud puhas ja puutumatu loodus - Tugev põllumajanduspiirkond - Traditsioonilised kultuuriüritused ja tavad - Rannaalade elukeskkonna säilitamine ja säilimine - Hea maine läbi ajaloolise pärandi - Hästi säilinud ja rikkalik kultuuripärand - Hästi säilinud muinsuskaitse objektid - Kogemuste vahetus läbi koostööpiirkonna 	<ul style="list-style-type: none"> - Pedagoogide ja ringjuhtide madal motiveeritus - Elanikkonna üldine passivsus, vähene algatusvõime, madal osavõtt seltsitegevusest - Haritud noorte spetsialistide puudus - Transpordivõimaluste puudumine ja ebapiisavus piirkonnas - Piirkonna madal maine - Mänguväljakute ja külaplatside puudumine - Piirkonda tutvustavate materjalide puudumine - Kultuuripärandi vähene eksponeerimine - Puudulik info liikumine - Isetegevuslaste madal motiveerituse tase - Halb koostöö looduskaitsekeskusega - Matka- ja terviseradade vähesus piirkonnas - Lagunenud seltsimajad - Ühiskondlike hoonete ja rajatiste kehv füüsiline olukord - Kohalike poliitikute vähene aktiivsus kogukonnas, vähene elanikkonna kaasatus otsustusprotsessides - Inimeste vähene infotehnoloogiline pädevus - Erinevate huvigruppide vahelise koostöö puudumine (näit. looduskaitsekeskus, omavalitsused, Riigimetsa Majandamise Keskus, MTÜ Ehedad Elamused Lahemaal) - Vähemusrahvuste mittesulandumine ühiskonda
VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> - Lisavahendite taotlemine läbi projektide - Rahvastiku haridustaseme tõus - Soodustavate seaduste vastuvõtmine (puudutavad eelkõige KOV, MTÜ ja ettevõtlust), riigieelarveliste vahendite suurenemine - Koolitus- ja õppepäevade korraldamine ja võimalikult laialdase sihtgrupi osalemine piirkonnast - Teha efektiivselt koostööd erinevate sektorite vahel (KOV, LKK, EEL, RMK jne), koostöö laiendamine - Teaduse ja tehnoloogia arenemine - Kaasata tegevuste arendamisse rahvusvahelist kapitali ja teadmisi/oskusi - Piiriülene koostöö - Liidrite esile kerkimine kogukondadest - Läbi mainekujunduse välisinvestorite kaasamine piirkonna arendamisse 	<ul style="list-style-type: none"> - Energiakandjate defitsiit ja kallinemine - Soodsate ilmastikuolude puudumine - Projektid ei leia rahastamist - Majanduskasvu aeglustumine, majanduskriis - Piirkonna arengut pärssivate seaduste vastuvõtmine - Integratsiooniprobleemide teravnemine, Eesti-Vene suhete halvenemine - Poliitilise olukorra muutumine (ebastabiilsus), riikliku eelarvepoliitika ebastabiilsus - Palkade kiire tõus

2. Uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> - Riigi põhimaanteede ja kohalike teede võrgustiku olemasolu - Turismi arenguks loodusressursi olemasolu - Tööstuse ja tootmise (suurtööstuse) olemasolu - Piisavalt tööealisi inimesi - Raudtee ja raudteesõlme olemasolu - Turismiettevõtjate koostöö (Ehedad Elamused Lahemaal) - Mere ja rannakülade olemasolu - Kultuuripärand - Sadama ja väikesadamate olemasolu - Koolides eelkuteõppe rakendamine - Ettevõtluspiirkondade olemasolu 	<ul style="list-style-type: none"> - Piirkonna ühtse mainekujunduse puudumine - Teabelevi puudulikkus - Madal ettevõtlusaktiivsus - Uute tehnoloogiate vähene kasutamine - Ettevõtjate vaheline koostöö nõrk - Kvalifitseeritud oskustööjõu puudus - Madal efektiivsus tootmises - Kahe erineva keeleruumi olemasolu - Täiendkoolitussüsteemi puudumine - Keskkonnasäästlike meetmete vähene kasutamine
VOIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> - Lisaraha fondidest - Rahvusvaheline koostöö - Koostöö arendamine kutseõppekeskustega - Koostöö arendamine teadusasutustega - Sõjaväe kohalolek (kriisilukord, töökohad) - Välisinvestorite meelitamine - Rahvusvaheline reisirongiliiklus - Võõrtööjõu sissetoomine 	<ul style="list-style-type: none"> - Elanike väljaränne ja vananemine - Keskkonnareostus (merereostus, tööstus- ja põllumajandusreostus) - Keskkonnarisk seoses raudteevadudega - Rahvuskonfliktid - Sõjaväe kohalolek (julgeolek, maine)

5.3. Eesmärgid

Prioriteedi 1. Elukeskkonna parandamine eesmärgid on:

- 1.1. Kohalik elukeskkond on arendatud läbi investeringute.
- 1.2. Seltsitegevus, spordi ja kultuuripärand on väärtustatud.
- 1.3. Erinevate elanikegruppide osalus on tugevdatud läbi kaasamise.
- 1.4. Piirkonna ühine maine on kujundatud.

Prioriteedi 2. Uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses eesmärgid on:

- 2.1. Piirkonna jätkusuutliku arengu tagamiseks on loodusressursid mitmekesiselt ja innovaatsiliselt kasutatud.
- 2.2. Ettevõtluse tugistruktuur on välja arendatud.
- 2.3. Kohalik ettevõtlus on tugevdatud

läbi maamajanduse mitmekesistamise ja võrgustike arendamise.

- 2.4. Arendatud on sisene ja väline koostöö.
- 2.5. Toimib koostööd ning toimivaid teenuste lahendusi puudutavate teadmiste ja oskuste kogumine, talletamine, õppimine, koolitamine.
- 2.6. Kasutusele on võetud uusi tehnoloogiad ja teadmisi piirkonna konkurentsivõime parandamiseks.

5.4. Kavandatav koostöö ja edasiste koostöövõrgustike loomise valikud

MTÜ Arenduskoda on ellu kutsunud peamiselt piirkonna ühiste probleemide lahendamiseks ning seda eelkõige läbi koostöö korraldamise erinevates valdkondades ja erinevate sihtgruppidega. Vastavate tegevuste korraldamiseks on moodustatud erinevaid tööühmi ja viidud läbi koolitusi ning tehtud meeskonnatööd.

Arengustrateegia koostamise raames moodustati kaks tööühma:

- 1) Elukeskkonna parandamine.
  - 2) Uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses.
- Erinevate seminaride, koosolekute, tööühmade käigus on selgunud paljud probleemid ja vajadused, mis on ühised kogu tegevusgrupile.
- Erinevaid sihtühmi ja valdkondlikke tööühmi kutsub kokku MTÜ Arenduskoja juhataja vastavalt vajadusele või koordineeritud tegevuste korral vastavalt tööintensiivsusele ning kokkulepetele.
- MTÜ Arenduskoja senise tegevuse arendamisel on selgunud aktiivsed, motiveeritud inimesed, keda üritatakse hoida ning edasi arendada.

Kogu tegevusgrupi piirkonna kaasamiseks MTÜ Arenduskoja tegevusse tutvustatakse aktiivselt tegevusgrupi üritusi, projektkonkurse ja positiivseid näiteid nii oma piirkonnast kui ka teistelt tegevusgrupidelt. Arenduskoja LEADER infolehte levitakse mitmeid eri kanaleid kasutades (omavalitused, liikmed, mitteliikmed (osalevad mitteliikme staatuses aktiivselt arenduskoja tegevuses), kohalikud kultuuriasutused, kauplused, külamajad jms).

Koostöövõrgustike arendamisel tuleb eelkõige lähtuda sihtgruppide vajadustest ning vastavad tegevused on kavandatud MTÜ Arenduskoja iga-aastastes rakenduskavades (erinevad ümarlauad, tööühmad jms).

Piirkondliku koostöö osas on eriline tähelepanu suunatud tegevusgrupi sees erinevate piirkondade vahelisele infovahetusele ja selle igakülgsele paremale korraldamisele (kontaktisikud, info kodulehel jms.). Kuna tegevusgrupi üheks oluliseks ühiseks teemaks on üles kerkinud mainekujundus (nii arusaamine piirkonnast tegevusgrupi sees kui piirkonna tutvustamine väljaspool), siis peab osa

tegevusi kindlasti olema seotud piirkonna ühtse mainekujundusega.

Partnertegevusgruppidega Eestist toimub infovahetus juhataja ja tegevjuhtide tasemel. Seni on partneritega läbi viidud ühisüritusi (konverentsid, õppereisid jms). Rahvusvahelise koostöö arendamise osas tehakse edaspidigi koostööd Soome Tampere piirkonna Pirkan Helmi tegevusgrupi ja Pomootori tegevusgrupiga. Kasvas on luua sidemeid veelgi.

6. Strateegia seosed Eesti maaelu arengukava ja tema telgedega

6.1. Prioriteetide vaheline vahendite jaotus

MTÜ Arenduskoja strateegia on seotud Eesti maaelu arengukava ning seal käsitletud telgedega. Peamiselt seostub strateegia Eesti maaelu arengukava 1. telje Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine ning 3. telje Maapiirkondade elukvaliteet ja

maamajanduse mitmekesistamine. Seosed on kirjeldatud vastavate meetmete kirjeldavas osas.

Strateegia prioriteetide vaheline jaotus on kokku lepitud 50% vahenditest 1. prioriteedi "Elukeeskonna paranda-

mine eesmärkide täitmiseks" ning 50% vahenditest 2. prioriteedi "Uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teeninduses" eesmärkide täitmiseks.

6.2. Kavandatavate meetmete loetelu

PRIORITEET 1 võimalikud rakendatavad meetmed

Meede 1.1. Kohaliku elukeeskonna arendamise investeringutoetus, võimalikud tegevused on:

- Tervise- ja matkaradade rajamine ja korrastamine.
- Spordi- ja mänguväljakute rajamine ja korrastamine.
- Avalike randade, supluskohtade, paadi- ja ujumissildade korrastamine (riietuskabiinid, avalikud käimlad, atraktsioonid, infoviidad ja -tahvlid, laudteed jms.).
- Külaplatside rajamine ja korrastamine (välilavad, pingid, avalikud käimlad, kiiged, lõkkeplatsid, generaatorid, valgustus, prügikastid jms).
- Rahvamajade, külamajade, külakeskuste renoveerimine, korrastamine ja uute funktsioonide lisamisega kaasnevad tegevused (näiteks olemasoleva hoone laiendus uue funktsiooni lisamiseks).
- Avalike parkide ja haljasalade renoveerimine ja korrastamine (istikud, muru rajamine, pargipingid, prügikastid, kändude juurimine, võsa lõikamine jms).
- Avalike ajaloo- ja kultuuripärandi objektide korrastamine ning nende juurde kuuluva tugiinfrastruktuuri loomine.
- Kohaliku tähtsusega muuseumide rajamine ja korrastamine.

· Eelpool nimetatud hoonete ning valdkondadega seonduva sisustuse ja tehniliste vahendite soetamine.

Meede 1.2. Seltsitegevuse, spordi ja kultuuripärandi väärtustamine läbi omaalgatusliku tegevuse ja võimalikud tegevused seonduvad alljärgneva:

- Kohalike ühenduste sisemine tugevdamine ja teadlikkuse suurendamine (koolitus- ja infopäevad, kursused, seminarid jms).
- Kogemuste saamine ja vahetus erinevalt partneritelt (õppereisid, võistlused, festivalid jms).
- Koduloo uurimine, ajaloo talletamine ja legendide kogumine.
- Kohaliku tähtsusega ürituste korraldamine (külapäevad, piirkondlikud üritused jms).
- Heakorra tööde ja talgute korraldamine.
- Rahvusliku käsitöö propageerimine, käsitöövõtete ja oskuste edasiandmine, näiteks: sepiused, käsitöö, rahvariided jne (koolitused, kursused, näitused, üritused jms).
- Rahvaspordi propageerimine (üritused, võistlused jms).

Meede 1.3. Erinevate elanikegruppide kaasamise toetus ja võimalikud tegevused on:

- Omaalgatuslikud kaasamise projektid (koolitused, infopäevad, üritused, õppe-reisid jms).
- Töö- ja puhkelaagrite korraldamine.
- Klubilise tegevuse toetamine.
- Integratsiooni projektid.
- MTÜ Arenduskoja arendustegevused (peamiselt nõustamisteenuse arendamine sihtgruppide kaasamiseks, initsiatiivikate inimeste ühendamine, motiveerimine ja rakendamine jms).

Meede 1.4. Piirkonna ühine maine kujundamise toetus ja võimalikud tegevused on:

- Kohalikkude paikkonda tutvustavate materjalide koostamine ja väljaandmine (trükised, filmid, CD-d, DVD-d jms).
- Teavitustegevused (meedia, reklaam).
- Messidel osalemine.
- Mainekujundusstrateegia koostamine ja ideekonkursside korraldamine.
- Piirkonna ühisüritused (partneritega, sh välispartner).
- Piirkonna edulugude tutvustamine.
- Piirkonna tuntud isikute kaasamine mainekujundusse.
- Tegevuspiirkonna ühtse kodulehe koostamine.

PRIORITEET 2 võimalikud rakendatavad meetmed:

Meede 2.1. Ettevõtluse arendamise toetus ja võimalikud tegevused on:

- Koolitused (valdkonnad näiteks nagu raamatupidamine, turu-uuringud, seadusandlus, täiend- ja ümberõpe).
- Planeerimine ja projekteerimine.
- Ettevõtete seadmete kaasajastamine.
- Bioenergia tootmise ja tasuvuse analüüsid.
- Olemasolevate ruumide, ehitiste, infrastruktuuri rajatiste renoveerimine.
- Praktikastipendiumi rakendamine.
- Patenteerimine ja tootearendus.
- Turundus ja reklaami alaste tegevuste teostamine.
- Ettevõtlus õppe rakendamine piirkonna koolides (õpilasfirmad, ettevõtlus õpe

piirkonna koolide programmides, õpetajate koolitus).

- Ettevõtluse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (alternatiivsete tegevuste soodustamine), tööstuslikus ja militaaraladel kasutuses olnud maa-alade ja rajatiste kasutusele võtt uutes funktsioonides (näiteks kultuuristandused kasutusest välja langenuid maardlates).
- Looduskeskkonda risustavate hoonete lammutamine.
- Stardiabi rakendamine õpilasfirmadele.

Meede 2.2. Ajaloo- ja kultuuripärandi väärtustamise toetus ja võimalikud tegevused on:

- Ajaloo- ja kultuuripärandi objektide korrastamine ning nende juurde kuuluva tugifrastruktuuri loomine (sh mõisad, rannakülad, kirikud, surnuaiad, muinslinnused, kohaliku tähtsusega muuseumid jms.).
- Sadamate ja laurikohtade korrastamine.
- Piirkonnale omaste ajalooliste teemaürituste korraldamise toetamine, mis aitavad tugevdada piirkonna identiteedi tekkimist.

Meede 2.3. Siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine ja võimalikud tegevused on:

- Kogemuste vahetamise reisirid, edulugudega tutvumine jms.
- Messide, konverentside, ettevõtluspäevade, seminaride, konkursside korraldamine ja külastused.
- Väliskülaliste ja partnerite vastuvõtmine.
- Koostöö teadus- ja õppeasutustega (tootearendus, kutse-eelõpe, uuringud, analüüsid).
- Ettevõtjate ümarlauad (sektorite ja valdkonna põhised), klastripõhiste võrgustike tegevuste soodustamine.

7. Meetmete kirjeldused

7.1. STRATEEGIA MEEDE 1.1. Kohaliku elukeskkonna investeringutoetus

1. Meetme nimetus
Kohaliku elukeskkonna arendamise investeringutoetus
2. Meetme eesmärk
Meetme üldeesmärgiks on kohaliku tervikliku elukeskkonna arendamine. Võtmeküsimuseks on maapiirkonna atraktiivsuse ja elukvaliteedi suurendamine läbi kohaliku omaalgatuse. Meetme rakendamine aitab kaasa maapiirkonna sotsiaalse mahajäämuse ja rahvaarvu vähenemise pidurdamisele.
Spetsiifilised eesmärgid:
<ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaalse infrastruktuuri arendamine. - Lähenduste leidmine erinevate teenuste, nii avalikud kui elukondlikud teenused kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks. - Maapiirkonna elukeskkonna säilitamine, taastamine ja parendamine.
3. Toetatavad tegevused
Meetme raames antakse investeringutoetust järgmistele tegevustele, mille puhul on eeldatud, et ei saada olulist rahalist tulu:
<ul style="list-style-type: none"> - Tervise- ja matkaradade rajamine ja korrastamine. - Spordi- ja mänguväljakute rajamine ja korrastamine. - Avalike randade, supluskohtade, paadi- ja ujumissildade korrastamine (riietuskabiinid, avalikud käimlad, atraktsioonid, infoviidad ja -tahvlid, laudteed jms.). - Külaplatside rajamine ja korrastamine (välilavad, pingid, avalikud käimlad, kiiged, lökkeplatsid, generaatorid, valgustus, prügikastid jms.). - Rahvamajade, külamajade, külakeskuste renoveerimine, korrastamine ja uute funktsioonide lisamisega kaasnevad tegevused (näiteks olemasoleva hoonete laiendus uue funktsiooni lisamiseks). - Avalike parkide ja haljasalade renoveerimine ja korrastamine (istikud, muru rajamine, pargipingid, prügikastid, kändude juurimine, võsa lõikamine jms.). - Avalike ajaloo- ja kultuuripärandi objektide korrastamine ning nende juurde kuuluva tugifrastruktuuri loomine. - Kohaliku tähtsusega muuseumide rajamine ja korrastamine. - Eelpool nimetatud hoonete ning valdkondadega seonduva sisustuse ja tehniliste vahendite soetamine.
Abikõlbulikumad kulud:
<ul style="list-style-type: none"> - Rajatiste ja investeringute jaoks vajalikud projekteerimistööd. - Ekspertisid. - Ehituskulud. - Omaniku järelevalve. - Projekti halduskulu võib olla kuni 2% projekti kogumaksumusest. - Projekti kontekstis olulise tähtsusega väikevahendite (sisustus, tehnilised vahendid) soetamine.
Meetme raames jagatakse investeringutoetusi.
4. Meetme sihtgrupp
<ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA); - Kohalikud omavalitsused; - Ettevõtjad.
5. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga
Meedet on vajalik rakendada peamiselt elukvaliteedi suurendamiseks. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Erilist tähelepanu vääriavad siinkohal 2 teemat: teenuste arendamine ja ajaloo- ning kultuuriväärtuste säilimine. Piirkonna identiteedi suurendamisel on oluline roll oma ajaloo ja traditsioonide väärtustamisel. Otsene seos tuleb välja elukeskkonna parendamise valdkondlikust SWOT-analüüsist.

6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strateegia meetme rakendamine enim kaasa aitab		
3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.		
7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.		
Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1678/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:		
<ul style="list-style-type: none"> - artikkel nr 52 (b) (ii); - artikkel nr 52 (b) (iii) ja 57; - artikkel nr 52 (b) (i) ja 56; - artikkel nr 52 (a) (iii) ja 55. 		
Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:		
<ul style="list-style-type: none"> - (322) külade uuendamine ja arendamine; - (323) maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine; - (321) põhiteenused majandusele ja maaelanikkonnale; - (313) turismi soodustamine. 		
8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub		
Strateegia meede kattub meetmega 3.2 – Külade uuendamine ja arendamine.		
9. Saavutatavad indikaatorid ja sihttasemed		
Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013
Väljundnäitajad	Toetust saanud tegevused (projektid)	90
	Tehtavate investeeringute maht	3 miljonit krooni aastas
Tulemusnäitajad	Paranenud teenustest kasu saav elanike arv	28 000
	Korrastatud ja rajatud tervise- ja matkarajad	6
	Korrastatud ja rajatud spordi- ja mänguväljakud.	30
	Korrastatud avaliku rannad, supluskohad, paadi- ja ujumisillad.	10
	Rajatud ja korrastatud külaplatsid.	12
	Renoveeritud ja korrastatud rahvamajad, külamajad, külakeskused.	12
	Renoveeritud ja korrastatud avalikud pargid ja haljasalad.	6
	Korrastatud avalikud ajaloo- ja kultuuripärandi objektid.	6
Mõjunäitajad	Rajatud ja korrastatud muuseumid.	6
	Kaasnevad loodavad töökohad	10
10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale		
<ul style="list-style-type: none"> - Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest. - Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist. - Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames. - Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud. - Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi investeering olla seotud Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega. 		
11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad		
Maksimaalsed toetuse määrad:		
<ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingutel, sihtasutustel ja kohalikel omavalitsustel kuni 90% lubatud investeeringust, - Ettevõtjatel kuni 60% lubatud investeeringust. 		
Maksimaalne toetussumma:		
<ul style="list-style-type: none"> - Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul; - Aastane toetussumma ei tohi ületada 500 000 krooni. 		
12. Taotluste menetlemine		
Nõutavad dokumendid:		
<ul style="list-style-type: none"> - Taotlus - Küla või piirkondliku arengukava olemasolu - Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 aastat) - Vajadusel muud tõendavad dokumendid 		

Taotluste hindamise protseduur:

Kuulutatakse välja taotlusvoor (aastas 1 voor). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendusliikmed. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Taotluste paremusjärjestus moodustatakse rahalise mahu alusel (väikeprojektid ja suured projektid). Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral suurendab investeeringuobjekt piirkonna elukvaliteeti ja elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral on projekt jätkusuutlik;
- eelistatud on investeeringud olemasolevatesse objektidesse;
- kuidas on tõestatud objekti funktsionaalsus;
- kui suur on kasusaajate hulk.

7.2. STRATEEGIA MEEDE 1.2. Seltsitegevuse, spordi ja kultuuripärandi väärtustamine läbi omaalgatusliku tegevuse

1. Meetme nimetus
Seltsitegevuse, spordi ja kultuuripärandi väärtustamine läbi omaalgatusliku tegevuse
2. Meetme eesmärk
<p>Meetme üldeesmärgiks on omaalgatuse, aktiivsuse, sotsiaalsete suhete ning koostöö tugevdamine maapiirkonnas. Võtmeküsimuseks on elanikkonna aktiveerimine oma piirkonna elukeskkonna parendamise nimel ning igakülgset soodustada omaalgatuslikke ühistegemisi piirkonna arendamisel. Meetme rakendamine aitab kaasa maapiirkondades sotsiaalsele suhtlemisele ja seeläbi rahvaarvu vähenemise pidurdamisele.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suurendada kogukonna teadlikkust piirkonna traditsioonidest, väärtustest ja omapärasest. - Suurendada läbi erinevate põlvkondade piirkonna väärtuste säilimist (rahvuslik käsitöö, kodu-uurimine jms.). - Arendada kogukondade teadlikkust läbi kogemuste saamise. - Suurendada kogukondade aktiivsust ja omaalgatust läbi aktiivsete tegevuste (talgud, üritused, koolitused, võistlused jms.).
3. Toetatavad tegevused
<p>Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kohalike ühenduste sisemine tugevdamine ja teadlikkuse suurendamine (koolitus- ja infopäevad, kursused, seminarid jms.). - Kogemuste saamine ja vahetus erinevatelt partneritelt (õppereisid, võistlused, festivalid jms.). - Koduloo uurimine, ajaloo talletamine ja legendide kogumine - Kohaliku tähtsusega ürituste korraldamine (külapäevad, piirkondlikud üritused jms). - Heakorra tööde ja talgute korraldamine - Rahvusliku käsitöö propageerimine, käsitöövõtete ja oskuste edasiandmine, näiteks: sepsed, käsitöö, rahvarõivad jne (koolitused, kursused, näitused, üritused jms.) - Rahvaspordi propageerimine (üritused, võistlused jms.). <p>Abikõlblikud kulud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - transpordikulud - teenuse sisse ostmine - rent - toitlustus - meened, lilled, autasud jms. - projekti kontekstis olulise tähtsusega väikevahendite soetamine, sh vormiriietus - majutus <p>Meetme raames ei jagata investeeringutoetusi.</p>
4. Meetme sihtgrupp
<ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA); - Seltsingud; - Kohalikud omavalitsused; - Ettevõtjad.
5. Strategia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga
<p>Meedet on vajalik rakendada peamiselt piirkonna elanike ja kogukondade aktiivsuse suurendamiseks. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Otsene seos tuleb välja elukeskkonna parandamise valdkondlikust SWOT-analüüsist.</p>
6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strategia meetme rakendamine enim kaasa aitab
3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.
7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.

<p>Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1678/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artikkel nr 52 (b) (ii); - artikkel nr 52 (b) (iii) ja 57; - artikkel nr 52 (c) ja 58; - artikkel nr 52 (d) ja 59; - artikkel nr 52 (a) (iii) ja 55. <p>Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (322) külade uuendamine ja arendamine - (323) maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine - (331) koolitus ja teavitamine 3.teljega hõlmatud valdkondades tegutsevatele ettevõtjatele - (341) oskuste omandamine ja elavdamine, et koostada kohaliku arengu strateegia ja seda arendada - (313) turismi soodustamine 																														
<p>8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub</p> <p>Otseselt ei kattu mitte ühegi arengukava meetmega. Kaudne kattuvus meetmega 3.2 – Külade uuendamine ja arendamine.</p>																														
<p>9. Saavutatavad indikaatorid ja sihttasemed</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikaatori tüüp</th> <th>Indikaator</th> <th>Eesmärk 2007-2013</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="5">Väljundnäitajad</td> <td>Rahastatavate projektide arv kokku</td> <td>200</td> </tr> <tr> <td>Toetatavate algatusgruppide arv</td> <td>250</td> </tr> <tr> <td>Toetatud koostööprojektide arv</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td>Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv</td> <td>200</td> </tr> <tr> <td>Kogukondade teadlikkuse suurenemine</td> <td>5% tegevuspiirkonna elanikkonnast</td> </tr> <tr> <td rowspan="5">Tulemusnäitajad</td> <td>Edukate koolituste arv</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td>Loodud töökohad</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>Ajaloo säilitamine (uurimistöde arv, säilikut arv)</td> <td>100</td> </tr> <tr> <td>Korraldatud ürituste arv</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>Heakorrasstatud objektide arv</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>Mõjunäitajad</td> <td>Kaasnevad loodavad töökohad</td> <td>5</td> </tr> </tbody> </table>			Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013	Väljundnäitajad	Rahastatavate projektide arv kokku	200	Toetatavate algatusgruppide arv	250	Toetatud koostööprojektide arv	50	Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv	200	Kogukondade teadlikkuse suurenemine	5% tegevuspiirkonna elanikkonnast	Tulemusnäitajad	Edukate koolituste arv	50	Loodud töökohad	5	Ajaloo säilitamine (uurimistöde arv, säilikut arv)	100	Korraldatud ürituste arv	60	Heakorrasstatud objektide arv	60	Mõjunäitajad	Kaasnevad loodavad töökohad	5
Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013																												
Väljundnäitajad	Rahastatavate projektide arv kokku	200																												
	Toetatavate algatusgruppide arv	250																												
	Toetatud koostööprojektide arv	50																												
	Oskuste omandamise tegevustes osalejate arv	200																												
	Kogukondade teadlikkuse suurenemine	5% tegevuspiirkonna elanikkonnast																												
Tulemusnäitajad	Edukate koolituste arv	50																												
	Loodud töökohad	5																												
	Ajaloo säilitamine (uurimistöde arv, säilikut arv)	100																												
	Korraldatud ürituste arv	60																												
	Heakorrasstatud objektide arv	60																												
Mõjunäitajad	Kaasnevad loodavad töökohad	5																												
<p>10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ettevõtjal ei ole riikliku maksuvõlga või see on ajatatud. - Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi projekti tegevused olla seotud Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega. 																														
<p>11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad</p> <p>Maksimaalsed toetuse määrad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingutel, sihtasutustel, seltsingutel ja kohalikel omavalitsustel kuni 90% projekti kogumaksumusest, - Ettevõtjatel kuni 60% projekti kogumaksumusest. <p>Maksimaalne toetussumma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul; - Aastane toetussumma ei tohi ületada 50 000 krooni. <p>Mittetulundusühingute, sihtasutuste ja seltsingute puhul lubatud omafinantseering 100% mitterahalise panusena.</p>																														
<p>12. Taotluste menetlemine</p> <p>Nõutavad dokumendid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taotlus - Vajadusel muud tõendavad dokumendid <p>Taotluste hindamise protseduur:</p> <p>Kuulutatakse välja taotlusvoor (kord kvartalis – 15. veebruar, 15. mai, 15. august, 15.oktoober). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendus-liikmed. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelkõige hinnatakse järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - millisel määral suurendab projekt piirkonna elanike omaalgatust, aktiivsust ja sotsiaalset suhtlemist; - millisel määral on projekt jätkusuutlik; - kui suur on kasusaajate hulk; - eelistatud on ürituste puhul traditsiooniliste ürituste säilimine. 																														

7.3. STRATEEGIA MEEDE 1.3. Erinevate elanikegruppide kaasamise toetus

<p>1. Meetme nimetus</p> <p>Erinevate elanikegruppide kaasamise toetus</p>
<p>2. Meetme eesmärk</p> <p>Meetme üldeesmärgiks on kohaliku tervikliku elukeskkonna arendamine läbi tegevuste, mis kaasavad tegevuspiirkonnas erinevaid sihtrühmi. Sihtrühmad on noored ja lapsed, eakad ja puuetega inimesed ning muukeelsed. Siinkohal on oluliseks võtmeküsimuseks erinevate sihtgruppide juurde jõudmine kogu tegevuspiirkonnas, nende motiveerimine ja aktiveerimine. Meetme rakendamine aitab kaasa sotsiaalse tõrjutuse vähendamisele, noorte kaasamine muudab piirkonda neile atraktiivsemaks, et leida endale väljund siin ka täisealiseks saamisel. Seeläbi pidurdub ka rahvaarvu vähenemine.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omaalgatuse soodustamine sihtgruppides (noored, eakad, puuetega inimesed, muukeelsed). - Lahenduste leidmine erinevate teenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks. - Sotsiaalse tõrjutuse vähendamine.
<p>3. Toetatavad tegevused</p> <p>Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omaalgatuslikud kaasamise projektid (koolitused, infopäevad, üritused, öppereisid jms.) - Töö- ja puhkelaagrite korraldamine - Klubilise tegevuse toetamine - Integratsiooni projektid - MTÜ Arenduskoda arendustegevused (peamiselt nõustamisteenus arendamine sihtgruppide kaasamiseks, initsiatiivikate inimeste ühendamine, motiveerimine ja rakendamine jms). <p>Abikõlbulikumad kulud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - transport - teenuse sisse ostmine - rent - toitlustus - meened, lilled, autasud jms. - projekti kontekstis olulise tähtsusega väikevahendite soetamine, sh vormiriietus - majutus <p>Meetme raames ei jagata investeeringutoetusi.</p>
<p>4. Meetme sihtgrupp</p> <ul style="list-style-type: none"> - avatud noortekeskused, - eakate ühendused, - muukeelsete ühendused, - puuetega inimeste ühendused, - MTÜ Arenduskoda, - kohalikud omavalitsused
<p>5. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga</p> <p>Meedet on vajalik rakendada peamiselt piirkonna elanike, kogukondade ja erinevate sihtgruppide (noored, eakad, puuetega inimesed, muukeelne elanikkond) aktiivsuse suurendamiseks. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Otsene seos tuleb välja elukeskkonna parandamise valdkondlikust SWOT-analüüsist.</p>
<p>6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strateegia meetme rakendamine enim kaasa aitab</p> <p>3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.</p>
<p>7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.</p> <p>Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1678/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artikkel nr 52 (b) (ii); - artikkel nr 52 (b) (i) ja 56; - artikkel nr 52 (d) ja 59; - artikkel nr 52 (a) (iii) ja 55. <p>Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (322) külade uuendamine ja arendamine - (321) põhitreenused majandusele ja maaelanikkonnale - (341) oskuste omandamine ja elavdamine, et koostada kohaliku arengu strateegia ja seda arendada - (313) turismi soodustamine
<p>8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub</p> <p>Otseselt ei kattu mitte ühegi arengukava meetmega. Kaudne kattuvus meetmega 3.2 – Külade uuendamine ja arendamine.</p>

9. Saavutatavad indikaatorid ja sihttasemed		
Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013
Väijundnäitajad	Rahastatavate projektide arv kokku	200
	Toetatavate algatusgruppide arv	250
	Toetatud koostööprojektide arv	100
	Kaasatud lapsed ja noored	20% tegevuspiirkonna lastest ja noortest
	Kaasatud eakad	10% tegevuspiirkonna eakatest
Tulemusnäitajad	Edukate koolituste arv	30
	Korraldatud ürituste arv	100
Mõjunäitajad	Kaasnevad loodavad töökohad	5

10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale

- Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi projekti tegevused olla seotud Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega.

11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad

Maksimaalsed toetuse määrad:

- Mittetulundusühingutel, sihtasutustel ja kohalikel omavalitsustel kuni 90% projekti kogumaksumusest.

Maksimaalne toetussumma:

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 100 000 krooni.

Maksimaalne toetussumma ühel projektil 50 000 krooni. Mittetulundusühingute, sihtasutuste puhul lubatud omafinantseering 100% mitterahalise panusena.

12. Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid:

- Taotlus
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid

Taotluste hindamise protseduur:

Kuulutatakse välja taotlusvoor (kord kvartalis – 15. veebruar, 15. mai, 15. august, 15. oktoober). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendusliikmed. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral suurendab projekt piirkonna elanike omaalgatust, aktiivsust, sotsiaalset suhtlemist ja erinevate sihtgruppide kaasatust;
- millisel määral on projekt jätkusuutlik;
- kui suur on kasusaajate hulk;
- eelistatud on sihtgruppide (noored, lapsed, eakad, puuetega inimesed, muukeelsed) poolt esitatavad projektid.

7.4. STRATEGIA MEED 1.4. Piirkonna maine kujundamise toetus

1. Meetme nimetus
Piirkonna maine kujundamise toetus
2. Meetme eesmärk
Meetme üldeesmärgiks on kohaliku tervikliku elukeskkonna arendamine. Võtmeküsimuseks on tegevuspiirkonna ühtse identiteedi loomine, kuna tegemist on suhteliselt uue piirkonnaga kuigi oma olemuselt on tegemist väga sarnase piirkonnaga. Meetme rakendamine aitab kaasa tegevusgrupi piirkonna tuntuse suurendamisele nii piirkonna elanike, ettevõtjate kui külaliste seas.
Spetsiifilised eesmärgid:
<ul style="list-style-type: none"> - Tegevusgrupi ühise maine kujundamine nii piirkonna siseselt kui ka väljaspool piirkonda. - Tegevusgrupi konkurentsivõime suurendamine. - Tegevusgrupi külastatavuse suurendamine.
3. Toetatavad tegevused
Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldused:
<ul style="list-style-type: none"> - Kohaliku paikkonda tutvustavate materjalide koostamine ja väljaandmine (trükised, filmid, CD-d, DVD-d jms). - Teavitustegevused (meedia, reklaam) - Messidel osalemine - Mainekujundusstrateegia koostamine ja idkr onkursside korraldamine - Piirkonna ühisüritused (partneritega, sh välispartner) - Piirkonna edulugude tutvustamine - Piirkonna tuntud isikute kaasamine mainekujundusse - Tegevusgrupi ühtse kodulehe koostamine
Abikõlblikud kulud:
<ul style="list-style-type: none"> - transport - teenuse sisse ostmine - rent (näituse ja messipinna rent) - projekti kontekstis olulise tähtsusega väikevahendite soetamine - majutus - toitlustus
Meetme raames ei jagata investeeringutoetusi.

4. Meetme sihtgrupp		
<ul style="list-style-type: none"> • Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA), • Ettevõtjate ühendused, • Kohalikud omavalitsused, • MTÜ Arenduskoda 		
5. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga		
<p>Meedet on vajalik rakendada tegevusgrupi piirkonna ühtse identiteedi loomise eesmärgil nii tegevusgrupi elanike seas kui väljaspool. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Otsene seos tuleb välja valdkondlikest SWOT-analüüsist.</p>		
6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strateegia meetme rakendamine enim kaasa aitab		
3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.		
7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.		
<p>Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artikkel nr 52 (b) (ii); - artikkel nr 52 (b) (iii) ja 57; - artikkel nr 52 (c) ja 58; - artikkel nr 52 (d) ja 59; - artikkel nr 52 (a) (iii) ja 55. <p>Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (322) külade uuendamine ja arendamine - (323) maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine - (331) koolitus ja teavitamine 3.teljega hõlmatud valdkondades tegutsevatele ettevõtjatele - (341) oskuste omandamine ja elavdamine, et koostada kohaliku arengu strateegia ja seda arendada. - (313) turismi soodustamine. 		
8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub		
Otseselt ei kattu mitte ühegi arengukava meetmega. Kaudne kattuvus meetmega 3.2 – Külade uuendamine ja arendamine.		
9. Saavutatavad indikaatorid ja sihttasemed		
Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013
Väljundnäitajad	Rahastatavate mainekujundusprojektide arv kokku	25
	Toetatavate algatusgruppide arv	10
	Toetatud koostööprojektide arv	10
Tulemusnäitajad	Ühtne piirkonna interneti kodulehekülg	1
	Korraldatud ürituste arv	6
	Koostatud piirkonna mainekujundusstrateegia	1
Mõjunäitajad	Piirkonna tuntuse suurenemine	Külastajate arv Piirkonna elanike arv
10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale		
<ul style="list-style-type: none"> - Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi projekti tegevused olla seotud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega. 		
11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad		
Maksimaalsed toetuse määrad:		
<ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingutel, sihtasutustel ja kohalikel omavalitsustel kuni 90% projekti kogumaksumusest. 		
Maksimaalne toetussumma:		
<ul style="list-style-type: none"> - Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul; - Aastane toetussumma taotleja kohta ei tohi ületada 100 000 krooni. 		
Maksimaalne toetuse summa 100 000 krooni.		
12. Taotluste menetlemine		
Nõutavad dokumendid:		
<ul style="list-style-type: none"> - Taotlus - Vajadusel muud täiendavad dokumendid 		

Taotluste hindamise protseduur:

Kuulutatakse välja taotlusvoor (1 kord aastas). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendusliikmed. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral suurendab projekt piirkonna elanike omaalgatust ja aktiivsust;
- millisel määral on projekt jätkusuutlik;
- kui suur on kasusaajate hulk või kui suur on loodavate uute kontaktide arv;
- kui suur on omafinantseeringu osakaal;
- eelistatud on võimalikult suure piirkonna kaasamine tegevuspiirkonnast.

7.5. STRATEEGIA MEED 2.1. Ettevõtluse arendamise toetus

1. Meetme nimetus
Ettevõtluse arendamise toetus
2. Meetme eesmärk
<p>Meetme üldeesmärgiks on tegevusgrupi piirkonna ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamine. Võtmeküsimuseks on maapiirkonnas ettevõtlusaktiivsuse suurendamine ja seeläbi ettevõtluskeskkonna parendamine uute tehnoloogiate, ressursside säästliku kasutamise ning uute teenuste ja toodete rakendamise läbi. Meetme rakendamine aitab kaasa maapiirkondade ettevõtluse mahajäämuse pidurdamisele, töökohtade loomisele ja majanduskeskkonna paindlikumaks muutmisele. Meetme rakendamine aitab kaasa tegevusgrupi piirkonna jätkusuutlikkuse tagamisele.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ettevõtluse arendamine. - Uute lahenduste leidmine erinevate teenuste ja toodete arendamiseks. - Maapiirkonna ettevõtluskeskkonna säilitamine, taastamine ja parendamine eelkõige uute tehnoloogiate ja ressursside säästliku kasutamise läbi. - Ettevõtlusaktiivsuse tõstmine. - Uute töökohtade loomine.
3. Toetatavad tegevused
<p>Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koolitused (valdkonnad näiteks nagu raamatupidamine, turu-uuringud, seadusandlus, täiend- ja ümberõpe). - Planeerimine ja projekteerimine. - Ettevõtete seadmete kaasajastamine. - Bioenergia tootmise ja tasuvuse analüüsid. - Olemasolevate ruumide, ehitiste, infrastruktuuri rajatiste renoveerimine. - Praktikastipendiumi rakendamine. - Patenteerimine ja tootearendus. - Turundus ja reklaami alaste tegevuste teostamine. - Ettevõtlus õppe rakendamine piirkonna koolides (õpilasfirmad, ettevõtlus õpe piirkonna koolide programmides, õpetajate koolitus) - Ettevõtluse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (alternatiivsete tegevuste soodustamine), tööstuslikus ja militaaraladel kasutuses olnud maa-alade ja rajatiste kasutusele võtt uutes funktsioonides (näiteks kultuuristandused kasutusest välja langenud maardlates). - Looduskeskkonda risustavate hoonete lammutamine. - Stardiabi rakendamine õpilasfirmadele. <p>Abikõlblikud kulud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koolitus, - transport, - planeerimine ja projekteerimine - seadmete ost ja kaasajastamine - ehitustegevused, - tasuvus- ja teostatavusanalüüsid, - lammutus ja utiliseerimine, - rent - osakustasud - patenteerimisega seotud kulud, tootearendusega seotud uuringud ja koolitused - reklaam (massimeedias, trükised) - õppematerjalide soetamine - vahendite soetamine <p>Meetme raames jagatakse investeringutoetusi.</p>
4. Meetme sihtgrupp
<ul style="list-style-type: none"> - Tegutsevad mikro- ja väikeettevõtjad - Alustavad ettevõtjad - Kohalikud omavalitsused (sh koolid) - MTÜ Arenduskoda
5. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga
<p>Meedet on vajalik rakendada peamiselt tegevusgrupi piirkonna ettevõtluse arendamise eesmärgil. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Rakendunud ettevõtlustoetused ei soodusta mikro- ja väikeettevõtluse teket. Otsene seos strateegiaga tuleb välja valdkondlikust SWOT-analüüsist.</p>

6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strateegia meetme rakendamine enim kaasa aitab		
1. telg – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine.		
3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.		
7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.		
Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1678/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:		
<ul style="list-style-type: none"> - artikkel 20 (a) (1) ja 21; - artikkel 20 (a) (ii) ja 22; - artikkel 20 (a) (iii) ja 24; - artikkel 20 (b) (i) ja 26; - artikkel 20 (b) (iii) ja 28; - artikkel 20 (b) (iv) ja 29; - artikkel 52 (a) (i) ja 53; - artikkel 52 (a) (ii) ja 54; - artikkel 52 (a) (iii) ja 54 		
Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:		
<ul style="list-style-type: none"> - (111) Kutseõppe- ja teavitamismeetmed (sh teadustulemuste ja uudsete tavade levitamine) põllumajandus- ja toidusektori ning metsandussektoriga seotud isikutele. - (112) Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine. - (114) Nõuandeteenuste kasutamine põllumajandustootjate ja metsa valdajate poolt. - (121) Põllumajandusettevõtete moderniseerimine. - (123) Põllumajandustoodetele ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine. - (124) Põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö. - (311) Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas. - (312) Mikroettevõtete rajamis- ja arendamistoetus. - (313) Turismi soodustamine. 		
8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub		
Meede 1.1. Koolitus- ja teavitustegevused.		
Meede 1.2. Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine.		
Meede 1.3. Nõuandesüsteemi ja –teenuste toetamine.		
Alameede 1.4.1. Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks.		
Alameede 1.4.2. Investeeringud loomakasvatusehitistesse.		
Alameede 1.4.3. Investeeringud bioenergia tootmisesse.		
Meede 1.7. Põllumajandus- ja toidusektoris, metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside tehnoloogiate arendamine.		
Alameede 1.7.1. Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö.		
Meede 1.5. Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine.		
Meede 1.6. Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine.		
Meede 3.1. Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas		
Alameede 3.1.1. Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas		
Alameede 3.1.2. Mikroettevõtete arendamise toetus		
9. Saavutatavad indikaatorid ja sihtasemed		
Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitajad	Toetust saanud ettevõtjad (sh põllumajandus-ettevõtjad eraldi)	Programmiperioodi jooksul 50
	Koolitus- ja teabepäevi aastas	Aastaks 2013 – 10
	Koolitus- ja teabepäevadel osalejate arv	Aastaks 2013 – 500
	Toetatud noorte ettevõtjate arv	15
	Tehtud investeeringute maht	3 miljonit krooni aastas
	Toetatud koostööprojektide arv	10
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	20
Tulemusnäitajad	Õppe edukalt läbinute arv	200
	Ettevõtete arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	Programmiperioodi jooksul 6
	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	10% aastas
	Täiendav turistide ja külastajate arv	+10%
Mõjunäitajad	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	28 600
	Elukestvas õppes osaleva täiskasvanud elanikkonna osakaal	Aastaks 2013 – 1%
	Loodavad töökohad	15

<p>10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest. - Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetuskeemide raames. - Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud. - Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi investeering olla seotud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega.
<p>11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad</p> <p>Maksimaalsed toetuse määrad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kohalikel omavalitsustel kuni 90% lubatud investeeringust, - Ettevõtjatel kuni 60% lubatud investeeringust. <p>Maksimaalne toetussumma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul; - Aastane toetussumma ei tohi ületada 400 000 krooni.
<p>12. Taotluste menetlemine</p> <p>Nõutavad dokumendid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taotlus - Äriplaan - Vajadusel muud tõendavad dokumendid <p>Taotluste hindamise protseduur:</p> <p>Kuulutatakse välja taotlusvoor (aastas 2 vooru, 15. veebruar ja 15. september). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendusliikmed. Komisjoni võib kaasata eksperte. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Taotluste paremusjärjestus moodustatakse rahalise mahu alusel (väikeprojektid ja suured projektid). Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelkõige hinnatakse järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hinnatakse koolitavate sihtgruppi, sh tehakse eelistusi noortele ja raskustesse sattunud ettevõtjatele; - hinnatakse koolitusteemade olulisust; - hinnatakse lektorite taset ja valdkondi; - eelistatakse ühistegevust; - eelistatakse uusi töökohti kaasatavaid projekte; - eelistatakse väiksemaid ettevõtteid; - innovatiivsema investeeringu tegemiseks toetust taotlevad ettevõtted; - eelistatakse olemasolevate objektide uuendamist.

7.6. STRATEEGIA MEED 2.2. Ajaloo- ja kultuuripärandi väärtustamise toetus

<p>1. Meetme nimetus</p> <p>Ajaloo- ja kultuuripärandi väärtustamise toetus</p>
<p>2. Meetme eesmärk</p> <p>Meetme üldeesmärgiks on kohaliku kultuuri- ja ajalooapärandi väärtustamine. Võtmeküsimuseks on ajaloo- ja kultuuripärandi objektide atraktiivsuse ja eksponeerimise suurendamine läbi nende parendamise. Meetme rakendamine aitab kaasa tegevusgrupi piirkonna ajaloo- ja kultuuripärandi säilimisele.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Piirkondliku ajaloo- ja kultuuripärandi järjepidevuse säilitamine. - Lahenduste leidmine ajaloo- ja kultuuripärandi objektide kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks. - Uute teenuste ja toodete rakendamine turismi- ja puhkemajanduse valdkonnas.
<p>3. Toetatavad tegevused</p> <p>Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ajaloo- ja kultuuripärandi objektide korrastamine ning nende juurde kuuluva tugifrastruktuuri loomine (sh mõisad, rannakülad, kirikud, surnuaiad, muinasiinused, kohaliku tähtsusega muuseumid jms.) - Sadamate ja laurikohtade korrastamine. - Piirkonnale omaste ajalooliste teemaürituste korraldamise toetamine, mis aitavad tugevdada piirkonna identiteedi tekkimist. <p>Abikõlblikud kulud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ehitus, - ürituste korraldamine, - projekteerimine, - muinsuskaitse eritingimuste koostamine, - ekspertiiside koostamine, - omaniku järelevalve. <p>Meetme raames jagatakse investeeringutoetusi.</p>
<p>4. Meetme sihtgrupp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA); - Kohalikud omavalitsused, - Ettevõtjad.

<p>5. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga</p> <p>Meedet on vajalik rakendada peamiselt tegevusgrupi piirkonna ajaloo- ja kultuuripärandi objektide olukorra oluliseks parendamiseks. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Otsene seos tuleb välja strateegia valdkondlikest SWOT-analüüsidest.</p>																				
<p>6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strateegia meetme rakendamine enim kaasa aitab</p> <p>1. telg – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine. 3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.</p>																				
<p>7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.</p> <p>Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1678/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artikkel nr 52 (b) (iii) ja 57; - artikkel nr 52 (a) (iii) ja 55; - artikkel nr 52 (a) (ii) ja 54; - artikkel nr 52 (a) (i) ja 53. <p>Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (323) Maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine. - (313) Turismi soodustamine. - (312) Mikroettevõtete rajamis- ja arendamistoetus. - (311) Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas. 																				
<p>8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub</p> <p>Meede 3.2. Külade uuendamine ja arendamine. Meede 3.1. Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas.</p>																				
<p>9. Saavutatavad indikaatorid ja sihttasemed</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikaatori tüüp</th> <th>Indikaator</th> <th>Eesmärk 2007-2013</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="3">Väljundnäitajad</td> <td>Rahastatavate projektide arv kokku</td> <td>20 projekti</td> </tr> <tr> <td>Toetatavate algatusgruppide arv</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Toetatud koostööprojektide arv</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Tulemusnäitajad</td> <td>Korraldatud ürituste arv</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>Korraldatud objektide arv</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Mõjunäitajad</td> <td>Kaasnevad loodavad töökohad</td> <td>5</td> </tr> </tbody> </table>			Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013	Väljundnäitajad	Rahastatavate projektide arv kokku	20 projekti	Toetatavate algatusgruppide arv	20	Toetatud koostööprojektide arv	12	Tulemusnäitajad	Korraldatud ürituste arv	5	Korraldatud objektide arv	20	Mõjunäitajad	Kaasnevad loodavad töökohad	5
Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013																		
Väljundnäitajad	Rahastatavate projektide arv kokku	20 projekti																		
	Toetatavate algatusgruppide arv	20																		
	Toetatud koostööprojektide arv	12																		
Tulemusnäitajad	Korraldatud ürituste arv	5																		
	Korraldatud objektide arv	20																		
Mõjunäitajad	Kaasnevad loodavad töökohad	5																		
<p>10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud. - Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi projekti tegevused olla seotud Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega. 																				
<p>11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad</p> <p>Maksimaalsed toetuse määrad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingutel, sihtasutustel, seltsingutel ja kohalikel omavalitsustel kuni 90% projekti kogumaksumusest, - Ettevõtjatel kuni 60% projekti kogumaksumusest. <p>Maksimaalne toetussumma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul; - Aastane toetussumma ei tohi ületada 500 000 krooni. 																				
<p>12. Taotluste menetlemine</p> <p>Nõutavad dokumendid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taotlus - Piirkonna arengukava olemasolu - Vajadusel muud tõendavad dokumendid <p>Taotluste hindamise protseduur:</p> <p>Kuulutatakse välja taotlusvoor (1 kord aastas – 15. veebruar). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendusliikmed. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelkõige hinnatakse järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - millisel määral on projekt jätkusuutlik ja seotud tegevusvaldkondadega, toote terviklikkus; - kui suur on kasusaajate hulk; - kui suur on omafinantseeringu määr; - loodavate töökohtade arv (investeeringuprojektide korral). 																				

7.7. STRATEEGIA MEEDE 2.3. Siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine

<p>1. Meetme nimetus</p> <p>Siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine</p>
<p>2. Meetme eesmärk</p> <p>Meetme üldeesmärgiks on tegevusgrupi Eesti sisese ja rahvusvahelise koostöö arendamine. Võtmeküsimuseks on kogemuste, uute teadmiste, uute lahenduste jms. saamine ning rakendamine tegevusgrupi arendamisel. Meetme rakendamine aitab kaasa tegevusgrupi majandusliku ja sotsiaalse mahajäämuse pidurdamisele.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koostöö ja partnerluse arendamine. - Lahenduste leidmine ja kogemuste saamine erinevate teenuste ja toodete välja arendamiseks. - Laienenud silmaring ja rahvusvaheline koostöö tagab uute võimaluste tekke maaelu arengus.
<p>3. Toetatavad tegevused</p> <p>Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kogemuste vahetamise reiseid, edulugudega tutvumine jms. - Messide, konverentside, ettevõtluspäevade, seminaride, konkursside korraldamine ja külastused. - Väliskülastuste ja partnerite vastuvõtmine. - Koostöö teadus- ja õppeasutustega (toote arendus, kutse-eelõpe, uuringud, analüüsid). - Ettevõtjate ümarlaud (sektorite ja valdkonna põhised), klasterpõhiste võrgustike tegevuste soodustamine <p>Abikõlbulikumad kulud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - transport, - majutus, - toitlustus, - korraldus- ja osaluskulud, - meened, auhinnad jms, - projektjuhtimine, - rent, - materjalide kirjastamine ja trükkimine, - õppematerjalid, - lektoritasud. <p>Meetme raames ei jagata investeeringutoetusi.</p>
<p>4. Meetme sihtgrupp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA); - Seltsingud; - Kohalikud omavalitsused (sh koolid), - Ettevõtjad.
<p>5. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus. Toetatavad tegevused ja nende seos strateegiaga</p> <p>Meedet on vajalik rakendada peamiselt tegevusgrupi piirkonda uute teadmiste, kogemuste, tehnoloogiate jms toomiseks, et parandada olemasolevaid ja välja arendada uusi teenuseid ja tooteid. Senised võimalused maapiirkondades sellelaadseteks tegevusteks on olnud üsna kasinad ja peamiselt just ressursside ebapiisavuse tõttu. Otsene seos tuleb välja strateegia valdkondlikest SWOT-analüüsist.</p>
<p>6. Viide arengukava sellele teljele, mille eesmärkide saavutamisele strateegia meetme rakendamine enim kaasa aitab</p> <p>1.telg – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine.</p> <p>3.telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine.</p>
<p>7. Viide nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) toodud artikli numbrile, mille alla meede kuulub, ning meetme kood(id) vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) Lisale II.</p> <p>Artikli numbrid nõukogu määruses (EÜ) nr 1678/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artikkel nr 20 (a) (i) ja 21; - artikkel 20 (b) (iv) ja 29; - artikkel 52 (c) ja 58. <p>Meetmete koodid vastavalt komisjoni määrusele EÜ 1974/2006 Lisale II:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (111) Kutseõppe- ja teavitamismeetmed (sh teadustulemuste ja uudsete tavade levitamine) põllumajandus- ja toidusektori ning metsandussektoriga seotud isikutele. - (124) Põllumajandus- ja toidusektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö. - (331) koolitus ja teavitamine 3.teljega hõlmatud valdkondades tegutsevatele ettevõtjatele.

8. Viide arengukava meetmele juhul kui strateegia meede sellega kattub

Meede 1.1. Koolitus- ja teavitustegevused.

Meede 1.7. Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside, tehnoloogiate arendamine.

Meede 1.7.1. Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö.

9. Saavutatavad indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007-2013
Väljundnäitajad	Rahastatavate projektide arv kokku	30
	Toetatavate algatusgruppide arv	20
	Toetatud koostööprojektide arv	30
	Oskuste omandamise ja kogemuse saamise tegevustes osalejate arv	500
	Kogukondade teadlikkuse suurenemine	5% tegevuspiirkonna elanikkonnast
Tulemusnäitajad	Edukate koolituste, õppereiside arv	15
	Korraldatud ürituste arv	15
Mõjunäitajad	Kaasnevad loodavad töökohad	5

10. Nõuded taotlejale ja toetuse saajale

- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.
- Kohalike omavalitsuste puhul ei tohi projekti tegevused olla seotud Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses toodud kohaliku omavalitsuse põhiülesannetega.

11. Maksimaalsed toetussummad ja -määrad**Maksimaalsed toetuse määrad:**

- Mittetulundusühingutel, sihtasutustel, seltsingutel ja kohalikel omavalitsustel kuni 90% projekti kogumaksumusest,
- Ettevõtjatel kuni 60% projekti kogumaksumusest.

Maksimaalne toetussumma:

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 3 129 320 krooni strateegiaperioodi jooksul;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 200 000 krooni.

12. Taotluste menetlemine**Nõutavad dokumendid:**

- Taotlus
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid

Taotluste hindamise protseduur:

Kuulutatakse välja taotlusvoor (2 korda aastas – 15.veebruar, 15.september). Taotlusi hindab selleks otstarbeks moodustatud hindamiskomisjon, kuhu kuulub igast omavalitsusest 1 esindaja ja üks tegevusgrupi esindaja, määratud on ka asendusliikmed. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral suurendab projekt piirkonna elanike omaalgatust, aktiivsust ja sotsiaalset suhtlemist;
- millisel määral on projekt jätkusuutlik ja seotud tegevusvaldkondadega;
- kui suur on kasusaajate hulk, loodavate kontaktide arv;
- kui suur on omafinantseeringu määr.

8. Oskuste omandamine ja tegevuspiirkonna arendamine

8.1. Kaasamine

Kaasamise temaatika on tegevusgrupi strateegia kõige olulisem element. Kaasamisel tuleb eriti tähelepanu pöörata sihtgruppidele ja kogukondadele, kelle enda initsiatiiv ja algatusvõime on mingil põhjusel väike. Kaasamisega soovime vältida nn valgeid laike tegevusgrupi territooriumil. Piirkonna võimalikult suur kaasatus LEADER tegevustesse on garantiiks ka strateegia eesmärkide pa-

remal realiseerumisel.

Kaasamisel kasutab MTÜ Arenduskoda eelkõige tegevusgrupi liikmesorganisatsioonide.

MTÜ Arenduskoda kaasab erinevaid huvigruppe nii protsesside ettevalmistamisel, otsuste vastuvõtmisel kui ka otsuste realiseerumise seireprotsessis. Selleks kasutatakse erinevaid teid: infopäevad,

trükised, internet, ühised ideereisid, töökoosolekud, ümarlauad jms. Samuti pakume kogukondadele otsesest nõustamist ja tehnilist abi tegevuste elluviimiseks. Kaasamisprotsessis on tähtis osa nii noorte, eakate kui ka muukeelsete kogukonnaliikmete soovide ja vajaduste arvestamine, et tõsta nende huvi oma elukeskkonna kvaliteetsemaks muutmisel.

8.2. Piirkonna elanike teavitamine

Teavitamise ja kaasamise tegevused on suunatud laiale avalikkusele ja otseselt tegevusgrupi piirkonnas tegutsevatele kogukondadele.

Piirkonna elanike, organisatsioonide ja ettevõtete teavitamiseks LEADER tegevusest ning väljakuulutatud projektikonkursidest kasutatakse mitmeid erine-

vaid võimalusi:

- MTÜ Arenduskoja kodulehekülg (tapa.ee/arenduskoda). Kavas on kodulehekülje kaasajastamine ja muutmine dünaamilisemaks.
- Liikmeomavalitsuste interneti koduleheküljed.
- MTÜ Arenduskoda LEADER infoleht.
- Infopäevad ja koosolekud kogukon-

dades.

- Liikmeomavalitsuste ajalehed.
- Maakondade (Lääne-Viru, Järva, Harju) ajalehed.
- Erinevad temaatilised trükised.

Tegevusgrupi liikmete teavitamisel ja kaasamisel kasutatakse personaalsemaid teabevahetuse viise, sh ka meililistid.

8.3. Koolitus

2007. ja 2008. aastal viidi LEADER programmi raames tegevusgrupi piirkonnas läbi mitmeid koolitusi, mis osavõtjate hinnangul olid väga kasulikud ja vajalikud:

- Kogukonnakaasajate (sh muukeelse kogukonna esindajatele) ja liidrite ning noorteliidrite ja juhendajate koolitus.
- Projektkirjutamise ja -juhtimisalane ning äriplaani koostamise koolitus.
- Meeskonnakoolitus.
- Ühistegevusalaane ja võrgustikutöö koolitus.

- Mainekujundusalane koolitus.
- Partnerlusele põhineva strateegia ülesehitus ja koostamise protsess.

Osavõtjate hinnanguid ja soove arvestades on MTÜ Arenduskoja edasistes tegevustes kindel ja tähtis koht nii uutel koolitustel kui ka juba alanud koolituste jätkukursustel. Kavandatud on läbi viia temaatilised projektkirjutamise ja -juhtimise kursused lähtuvalt MTÜ Arenduskoja LEADER strateegia alusel rakenduvatest meetmetest. Jätkukursused toimuvad mainekujundusalasel koolitusel ja võrgustikutöö koolitusel.

Välissuhtluse ja koostööprojektide vajadustest lähtuvalt on kavas inglise keele kursuste läbiviimine. Projektkirjutamise kursusest lähtuvalt on kavas korraldada arvutikursuseid (Word, Excel) ning raamatupidamise kursuseid (konkreetselt projekti raamatupidamise osas). Lähtuvalt energeetiliste ressursside säästlikust ja keskkonnasõbralikust kasutamisest toimuvad ka koolitused bioenergeetilise tootmisest.

Koolitused ja uuringud on kirjeldatud vastavalt tegevusgrupi iga-aastastes arenduskavades.

9. Strateegia seosed muude fondide, strateegiate, arengukavade ja programmidega

MTÜ Arenduskoja strateegia on integreeritud teistele arengukavade ja strateegiatega, see tähendab, et strateegiat on võimalik ellu viia mitme sektori ja erinevate sihtgruppide koostöös alustades kohalikest eesmärkidest kuni riiklike eesmärkideni välja.

Kohalikult tasandil on MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi strateegia kõige otsesemalt seotud piirkonna omavalitsuste arengukavadega, milleks on Tapa valla arengukava, Kadrina valla arengukava, Vihula valla arengukava, Kuusalu valla arengukava, Loka linna arengukava, Ambla valla arengukava. Läbi omavalitsuste arengukavade on integreeritud erinevad valdkonnad ja sektorid.

Maakondlikest strateegiatest ja arengukavadest on käesolev strateegia seotud Lääne-Viru maakonnastrateegiaga. Maakonnatasandil osutuvad kõige otsesemalt seotuks maakonnaplaneeringute teemaplaneeringud „Sotsiaalne infrastruktuur”, mida viiakse läbi nii Lääne-Viru, Harju kui ka Järva maakonnas. Nimetatud töid koordineerivad maavalitsused.

Riikliku tasandi arengukavadest ja strateegiatest on kõige suurem integreeritus Eesti maaelu arengukavaga ja see on käsitletud eraldi peatükis. Teistest riiklikest dokumentidest on seosed veel Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegiaga „Teadmispõhine Eesti”; Eesti kodanikuühiskonna kontseptsiooniga; elukestvaõppe strateegiaga; Eesti säästva arengu

riikliku strateegiaga „Säästev Eesti 21”; Eesti regionaalarengu strateegiaga; Eesti noorsootöö kontseptsiooniga jt. riiklikul tasandil kinnitatud dokumentidega.

Riiklikud ja muud programmid, millega MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi strateegia seotud, on alljärgnevad:

- Ettevõtlike Arendamise Sihtasutuse kaudu antavad toetused ettevõtjatele, avalikule sektorile, mittetulundussektorile.

- SA Innove ja Eesti Noorsootöökeskuse poolt antavad toetused.

- Ministeeriumite poolt rakendatavad riiklikud programmid nagu riiklik programm „Integratsioon Eestis”; riiklik programm „Eesti mõisakool: mõisakoolide kultuuriloolise kompleksi säilitamine ja arendamine tänapäevases õpikeskkonnas”; riiklik programm „Pühakodade säilitamine ja areng”; teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri arendamise programm jne.

10. Strateegia koostamise kirjeldus

Strateegia koostamise lähteülesande järgi pidi strateegia hõlmama Tapa valla, Kadrina valla, Vihula valla, Ambla valla, Kuusalu valla ja Loksa linna territooriumi. Kõikidel piirkonna omavalitsustel olid olemas varasemalt väljatöötatud arengukavad, mida sai kasutada alus- ja analüüsimaterjalina.

Töid teostati ajavahemikul november 2007 kuni mai 2008. aastal. Selles ajavahemikus koostati MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi strateegia, mis hõlmab ühtlasi ka lähiaja tegevuskava (raken-duskava) ja meetmete kirjeldusi.

Strateegia välja töötamine oli jagatud 6 etappi, mille sisu oli alljärgnev:

I etapp. Sissejuhatus tööprotsessi, kus ülesandeks oli strateegia välja-töötamise protsessi käivitamine ning protsessi mõjutavate sisemiste ja vä-liste tegurite väljaselgitamine.

Tegevused, mis läbi viidi:

- Tegevusgrupi piirkonna arengut sä-testavate ja mõjutavate dokumentide koondamine ja dokumentidega esialgne tutvumine.
- Töögruppide moodustamine, töögrupi väliste sidus- ja võtmeisikute määrat-lemine.
- Strateegia koostamises osalejatele se-minari läbiviimine strateegia koostamise meetodikast, sh ka esimese ajurünnaku läbiviimine.

II etapp. Tegevusgrupi piirkonna sot-siaal-majandusliku olukorra ning siht-gruppide analüüs

Teine etapp andis vastuse küsimustele, milline on tegevusgrupi piirkonna olu-kord, iseärasused ja arengueeldused. Millised on probleemid ja vajadused tulenevalt hetkeolukorrast. Kirjeldused, analüüs ja hinnangud piirkonna ja tema keskkonna seisundi ning arengute kohta. Samuti oluliste sihtgruppide kirjeldused ning sihtgruppide vajaduste kirjeldused. Tegevused, mis läbi viidi:

- Sotsiaalset, majanduslikku ja keskkon-na seisundit iseloomustava koondand-mestiku koostamine ja analüüs.
- Kehtivate arengudokumentide ja nen-de rakendatuse analüüs.
- Hetkeolukorrast tulenevate problee-mide ja arenguvajaduste esiletoomine.
- Olukorrale hinnangu andmine (SWOT-analüüs) ja arengueelduste analüüs.
- Sihtgruppide analüüs, kirjeldus ja vaja-dused.

III etapp. Arenduskoja tegevusgrupi visiooni kujundamine

Kolmandas etapis koostati tegevusgrupi tulevikuvisioonid läbi kahe prioriteedi, mis sätestas soovitud arengusihhi pike-maks perioodiks.

IV etapp. Tegevusgrupi strateegia eesmärkide väljatöötamine

Neljandas etapis töötati välja tegevus-grupi arenguvisiooni realiseerimiseks eesmärgid.

V etapp. Tegevusgrupi strateegia rakenduskava(de) koostamine

Viiendas etapis koostati tegevusgrupi strateegia rakenduslik osa. Selleks töö-tati välja ja lepiti kokku projektiideed, nende rahastamise alused ja vastutajad. Toimus meetmelehtede täitmine ja see-läbi meetmete kirjeldamine. Tegevused, mis läbi viidi:

- Vastavalt strateegia eesmärkidele te-gevuste sõnastamine.
- Projektiideede sõnastamine.
- Projektide rahastamise aluste ja elluvi-i-mise korralduse väljatöötamine.
- Meetmelehtede väljatöötamine
- Rakenduskava koostamine.

VI etapp. Tegevusgrupi strateegia vormistamine.

Viimases etapis toimus tegevusgrupi strateegia avalikustamine. Edasi viidi sisse tehtud ettepanekud, muudatused ning seejärel strateegia kinnitamine MTÜ Arenduskoda üldkoosoleku poolt.

Strateegia koostamise organisatioo-

nilise korralduse kirjeldus

MTÜ Arenduskoja tegevusgrupi strateegia koostamise organisatsiooni moodustasid:

1. Juhtgrupp. Juhtgrupi ülesanded olid:

- Protsessi koordineerimine ja järeleval-ve strateegia koostamise üle.
- Protsessi käigus võimalike muutuste üle otsustamine.
- Protsessi käigus produtseeritud tule-muste vastuvõtmine ja kinnitamine enne nende avalikustamist.

2. Tegevusgrupi tegevjuht ja konsul-tant ehk projektijuht.

Kogu strateegia koostamist koordineeris tegevusgrupi tegevjuht. Konsultandi ehk projektijuhi ülesandeks oli strateegia protsessi nõustamine, töö käigus kasutatava me-toodika koostamine (nii üldise kui ka iga etapi kohta eraldi), seminaride me-toodiline ettevalmistamine ja tulemuste formuleerimine, juhtgrupi töö juhtimine, teemagruppide töökoosolekute ette-valmistamine ning produtseeritavate arengudokumentide ja nende osade lähtetekstide koostamine. Projektijuhiks oli Tiina Vilu.

3. Teemagrupid – vastavalt projektile oli neid 2 (1. Elukeskkonna parandami-ne ja 2. Uute teadmiste ja tehnoloogia-te kasutamine, et tõsta maapiirkonna konkurentsivõimet tootmises ja teenin-duses). Teemagruppide liikmeskonna moodustasid omavalitsuste, ettevõtjate ja ühiskondlike organisatsioonide vas-tavate valdkondade spetsialistid (esin-dajad). Liikmete maksimaalne hulk ei olnud piiratud. Sõltuvalt arutluse all ole-vast teemast võis teemagruppi osalema kutsuda erinevaid spetsialiste (ettevõt-jad, mittetulundusühingud, maavalitsus, muud valitsusasutused jt esindajad). Teemagrupi tööd juhtis teemagrupi juht. Teemagrupi töö üldiseks ülesandeks oli oma valdkonna olukorra analüüsimi-ne ja arengutegevuste väljatöötamine vastavalt (projektijuhi poolt) etteantud meetodikale ja strateegia koostamise protsessile. Teemagruppide loetelu ja käsitletavad teemad lepiti kokku prot-sessi käivitamise sissejuhatavas etapis.

Avalikkuse kaasamine toimus kogu prot-sessi vältel kohaliku ajakirjanduse kaudu, LEADER piirkonna lehe kaudu ja ühis-seminaridel/koolitustel, mis olid avalikud üritused kõikidele. Avalikkuse kaasa-mise kord ja töötulemuste avalikustamine protsessi käigust lepiti kokku strateegia juhtrühmas.

11. Oodatavad tulemused ja indikaatorid

Oodatavad tulemused ja indikaatorid on täpsemalt kirjeldatud iga meetme kirjelduses eraldi vastava punkti all. Kokkuvõtlikult on tulemused ja indikaatorid kirjeldatud järgmiselt:

Tulemused	Indikaatorid
Tegevusgrupi piirkonnas on teenused kättesaadavad kõikidele elanikegruppidele	<ul style="list-style-type: none"> - Piirkondlikes külakeskustes on loodud teenuste osutamise võimalused (indikaatorid: kasusaajate arv, erinevate teenuste arv). - Korraldatud koolituste arv. - Korraldatud teavitussürituste (seminarid, infopäevad) arv. - Kogemuste saamine mujalt (ürituste arv, koolituste arv).
Tegevusgrupi piirkonnas on loodud mitmekesised vaba aja veetmise võimalused. Külades on suurendatud ühtekuuluvustunnet läbi infrastruktuuri rajamise.	<ul style="list-style-type: none"> - Rahvamejad, kultuurimejad, raamatukogud, muuseumid, noortekeskused on renoveeritud ja sisustatud. - Rajatud ja korrastatud külaplatside ja muude rajatiste arv. - Kultuuri- ja muudel kollektiividel on oma vormilietus ja vahendid.
Rajatud on kaasajegne ja mitmeid aktiivseid võimalusi andev spordiinfrastruktuur.	<ul style="list-style-type: none"> - Rajatud ja korrastatud objektide arv.
Tegevusgrupi piirkonna elanikud tegelevad spordiga (ka tervisespordiga) ning võtavad aktiivselt osa erinevatest muudest tegevustest ja üritustest.	<ul style="list-style-type: none"> - Tegevustesse kaasatud 20% tegevuspiirkonna lastest ja noortest. - Tegevustesse kaasatud 10% tegevuspiirkonna eakatest.
Erinevate valdkondade töötajad on piisavalt motiveeritud (eriti vaba aja veetmise ning kolmanda sektoriga seotud töötajad).	<ul style="list-style-type: none"> - Koolituste arv. - Korraldatud ürituste arv.
Hea toimiv koostöö kõikidel tasanditel.	<ul style="list-style-type: none"> - Korraldatud ühisürituste arv. - Korraldatud ümarlaudade arv. - Koostatud iga-aastane ühine kultuuri-, spordi- ja muude ürituste kalender. - Koostööprojektide arv.
Turismiobjektid on korrastatud, atraktiivsed, tähistatud ja külastajate poolt aktiivselt külastatavad.	<ul style="list-style-type: none"> - Korrastatud ja tähistatud on piirkonnas olemasolevad turismiobjektid. - MTÜ Arenduskoda koduleht.
Külastajate ja turistide arv tegevusgrupi piirkonda on kasvanud. Välja on arendatud turismitooted.	<ul style="list-style-type: none"> - Valminud on 1 piirkonna ühine mainekujundusstrateegia. - Koostatud turismitoodete pakettide arv. - Piirkonda tutvustavate trükiste ja muude materjalide arv. - Piirkonda tutvustavate ürituste arv. - Piirkonda külastatavate turistide arv.
Tegevusgrupi piirkonna ranna-ala on korrastatud ja varustatud vajaliku tuginfrastruktuuriga.	<ul style="list-style-type: none"> - Külastajate arv supluskohtades. - Korrastatud avalike randade, supluskohtade arv.
Tegevusgrupi piirkonna ajaloo- ja kultuuriväärtused on hästi eksponeeritud. Väärtustatud on tegevusgrupi piirkonna traditsioone.	<ul style="list-style-type: none"> - Korraldatud traditsiooniliste ürituste või traditsioone puudutavate ürituste arv. - Korrastatud ajaloo- ja kultuuriobjektide arv.
Tegevusgrupi piirkonna koolid teevad koostööd ettevõtetega ja teadusasutustega.	<ul style="list-style-type: none"> - Ettevõtlusalane õpe ja praktika toimib piirkonnas vähemalt 4 koolis. - Loodud praktikastipendium. - Korraldatud õpilasfirmade ürituste arv. - Korraldatud õpetajate koolituste arv.
Tegevusgrupi piirkonnas on piisavalt lastemänguväljakuid.	<ul style="list-style-type: none"> - Rajatud lastemänguväljakute arv.
Tegevusgrupi piirkonna elanikud on keskkonnateadlikud ja säästva eluviisiga.	<ul style="list-style-type: none"> - Infopäevade, ürituste ja materjalide arv. - Teadlikkuse suurenemine 5% tegevuspiirkonna elanikkonnast.
Tegevusgrupi piirkond on hooldatud ja kaitstud.	<ul style="list-style-type: none"> - Korraldatud heakorra ürituste arv. - Heakorraldatud avalike parkide, haljasalade ja muude objektide arv. - Kaitsealade, Natura alade, parkide, kalmistute korrastamine vähemalt 1 kord aastas.
Taastuva energia kasutamine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tasuvusuuringute arv.
Tegevusgrupi piirkonna külad on organiseerunud.	<ul style="list-style-type: none"> - Loodud uute ühenduste arv (ka seltsingud). - Külade arengukavade arv.
Tegevusgrupi piirkonnas tegutsevad organisatsioonid on tugevad ja jätkusuutlikud. Tegevusgrupi piirkonna elanikud on aktiivsemad.	<ul style="list-style-type: none"> - Korraldatud koolituste, seminaride, ürituste arv. - Nõustatud ühenduste arv.
Tõusnud on tegevusgrupi piirkonna elanike elukvaliteet elukeskkonna suhtes.	<ul style="list-style-type: none"> - Lagunevate ja tühjade hoonete arv, mis on renoveeritud, kasutusele võetud või likvideeritud. - Teedele paigaldatud külasiltide ja viitade arv.
Tegevusgrupi piirkonda on juurde loodud töökohti.	<ul style="list-style-type: none"> - Loodud töökohtade arv.
Tegevusgrupi piirkonnas on aktiivne ja mitmekesine ettevõtlus.	<ul style="list-style-type: none"> - Toetust saanud ettevõtjate arv. - Koolituste ja seal osalenute arv. - Toetust saanud noorte ettevõtjate arv. - Ettevõtete arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise.

Strateegia hindamine ja seire viiakse läbi valdavalt nende näitajate alusel.

12. Strateegia koostamisel kasutatud materjalide nimekiri, sh tehtud ja kavandatud uuringute ülevaade

MTÜ Arenduskoda tegevusgrupi strateegia koostamisel on kasutatud alljärgnevaid materjale:

- Tegevusgrupi piirkonna küsitlus 2008. aasta veebruaris ja märtsis.
- Kolmanda sektori koolitusvajaduse uuring ja analüüs.
- Tegevusgrupi piirkonna sotsiaalmajanduslik analüüs.

Strateegia ülesehituse ja erinevate seoste välja toomisel on kasutatud LEADER

programmiga seonduvaid materjale, Eesti maaelu arengukava 2007–2013, põllumajandusministri määruse eelnõud „LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord” ja muid materjale. Strateegia koostamise ajal osalesid nii tegevusgrupi liikmed kui konsultant erinevatel vastavasisulistel seminaridel ja koolitustel.

Tegevusgrupp kavandab ka oma edaspidises tegevuses läbi viia ja koostada erinevaid piirkonnale olulisi uuringuid ning analüüse nii erinevate piirkondade osas, sihtrühmade osas kui ka piirkonna jaoks oluliste valdkondade osas. Kavandatavad uuringud ja analüüsid on konkreetselt toodud välja iga-aastastes rakenduskavades.

13. Strateegia elluviimise kava

MTÜ Arenduskoja strateegia viiakse ellu perioodil 2008–2013.

Strateegia üle jooksvat seiret teostavad meetmete ja tegevuste lõikes MTÜ Arenduskoja juhatus koos meetmete raames moodustatava taotluste hindamiskomisjoniga. Võimalusel kaasatakse eksperte hinnangute andmisel. Strateegiat hinnatakse prioriteetide osas eraldi, võimalusel tuuakse välja prioriteetide vahelised seosed. Rakendatavate meetmete osas tehakse igal aastal ülevaade, mille tulemusel hinnatakse strateegia ellu viimist ning võimalusel kaalutakse muudatuste

sisse viimist 2010. aastal. Iga-aasta 1. novembriks koostatakse uus rakenduskava järgneva aastaks, millele eelneb samuti eelneva aasta tegevuste analüüs ja hindamine. Iga-aastases rakenduskavas sätestatakse vastavalt eesmärkide hindamisele uus meetmete rakendamise osa, st milliseid konkreetseid meetmeid kavatakse rakendada ja kui suures ulatuses.

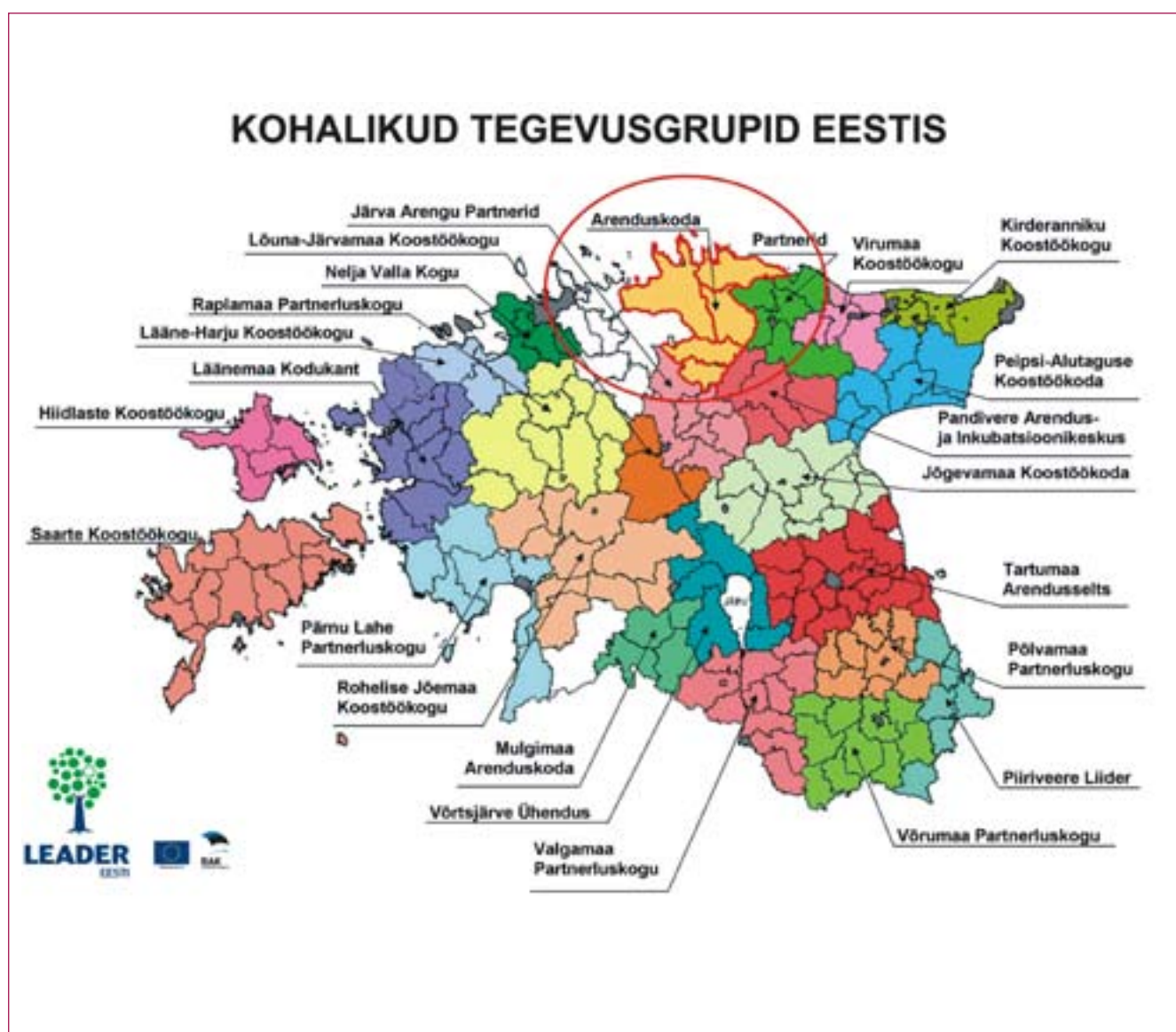
Strateegia tulemuslikkuse analüüs teostatakse strateegia hindamise juhendi alusel, mille töörühmad perioodi lõpus täidavad ning, mille juhatus üldkoosolekule kinnitamiseks esitab. Hindamisel on ära toodud

meetmete lõikes planeeritud väljundnäitajad, tulemusnäitajad ja mõjunäitajad; reaalselt saavutatud tulemused (numbriliselt) ning ka hinnang eesmärkide saavutamisele. Vastavad näitajad on toodud iga vastava meetme kirjelduses eraldi. Näitajate hindamine ja analüüsi koostamine toimub 2013. aasta detsembriks. Tulemuste mõõtmiseks ja hindamiseks kasutatakse projektide ja tegevuste elluviimisel vastavaid aruandluse vorme, mis sätestavad tegevuse/projekti elluviimise eest vastutavale organisatsioonile või projektijuhile kohustuse koguda, dokumenteerida ja analüüsida näitajaid.

14. Lisaj

Lisa 1

LISA 2

Tegevusgrupi piirkonnas registreeritud mittetulundusühingud ja sihtasutused (Riigi Infosüsteemide Keskuse väljavõte 16.04.2008)

KADRINA VALD		
Jrk nr	Asutus/organisatsioon	Tegevusvaldkond
1.	MTÜ Viitna Jahindusühistu	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
2.	Kadrina Lastekaitse Ühing	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
3.	Kadrina Valla Tuletõrjeühing	Tuletõrje- ja päästeteenistused, vetelpääste, häirekeskused
4.	Jahindusühistu Nugis	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
5.	Spordiklubi Kadrina	Spordiklubide tegevus
6.	Jahindusühistu Uluk II	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
7.	Kadrina Puuetega Inimeste Ühing	Tervishäiretega isikute ühendused ja nende liidud; puuetega inimeste ühendused ja nende liidud, erigruppide kaitsuga seotud ühendused
8.	Pallase Harmoonia Keskus	Mujal liigitamata sotsiaaltoetused (majutuseta)
9.	Kadrina Keskkooli Vilistlaskogu	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
10.	MTÜ Kadrina Päevakeskus	Mujal liigitamata sotsiaaltoetused majutuseta
11.	MTÜ Neeruti Selts	Keskkonna- ja looduskaitseühendused
12.	Laagrikeskus Pylades	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
13.	MTÜ Läsna Rahvamaja	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
14.	Kadrina Muusikaselts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
15.	Jõetaguse küla Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
16.	Spordiklubi Kristjan Rahnu Team	Spordiklubide tegevus
17.	Kiku Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
18.	MTÜ Kadrina Segakoor	Lavakunst
19.	Lääne-Virumaa Haridusjuhtide Liit	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
20.	Lante Maaparandusühistu	Taimekasvatuse abitegevused
21.	Virumaa Vibu- ja ammuclubi	Spordiklubide tegevus
22.	MTÜ Mine Metsa	Keskkonna- ja looduskaitseühendused
23.	MTÜ Puitkatus	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
24.	MTÜ Kadrina Kapell	Lavakunst
25.	MTÜ Tiigisaare	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
26.	MTÜ Kadrina Valla Külade Ühendus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
27.	MTÜ Hõbeda	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
28.	MTÜ AuTiMeNe	-
29.	MTÜ Korstnapühkija Instituut	-
TAPA VALD		
Jrk nr	Asutus/organisatsioon	Tegevusvaldkond
1.	Maria Lastekeskus	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
2.	MTÜ Peremaja	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
3.	MTÜ Männikumägi	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
4.	MTÜ Arenduskoda	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
5.	Lehtse Vabahariduse Selts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
6.	Tapa Aianduse ja Mesinduse Selts	Põllumajandusseltsid ja -liidud, aiandus- ja mesindusseltsid, metsaseltsid ja -liidud
7.	Lehtse Teabekeskus	Mujal liigitamata infoalane tegevus
8.	Tapa Lauluselts	Lavakunst
9.	Linnape Küla Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid

10.	Jäned Külaelu Arendamise Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
11.	Jäned Spordiklubi	Spordiklubide tegevus
12.	Spordiklubi Tapa	Spordiklubide tegevus
13.	Lehtse Talunike Selts	Põllumajandusseltsid ja -liidud, aiandus- ja mesindusseltsid, metsaseltsid ja -liidud
14.	Tapa Lastekaitse ühing	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
15.	Lehtse Valla Lastekaitse Selts	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
16.	MTÜ Jeeriko	Muude mujal liigitamata organisatsioonide tegevus
17.	Linnakalmistu Hoolduse Ühing	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
18.	Imastu Kooli Selts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
19.	MTÜ Kõrvemaa Ettevõtlus- ja Kutsekoolitus	Mujal liigitamata koolitus
20.	Tapa Majaomanike Selts	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused
21.	MTÜ Orpheus	Muude mujal liigitamata organisatsioonide tegevus
22.	Tapa linna Naisselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
23.	Tapa Ettevõtlike Naiste Klubi	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
24.	Suurtükiväegrupi Ohvitseride Kogu	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
25.	MTÜ Abiks Põllumehele	Põllumajandusseltsid ja -liidud, aiandus- ja mesindusseltsid, metsaseltsid ja -liidud
26.	MTÜ MaRaLeA	Haiglaraviteenus
27.	Kesk-Norra Eesti Ühing	Rahvusvahemuste ühendused ja kultuuriseltsid, rahustevahelist austust ja sõprust edendavad ühendused
28.	Spordiklubi STEV	Spordiklubide tegevus
29.	Virumaa Autosportiklubi Plekikiisu	Spordiklubide tegevus
30.	SA Eesti Maria Lastekeskus Lions Property	Lapsehoiuteenus
31.	MTÜ Jäned Muuseum	Muuseumitegevus
32.	Tapa AIDSi Ennetuskeskus- Narkonõustamiskeskus	Tervishäiretega isikute ühendused ja nende liidud; puuetega inimeste ühendused ja nende liidud, erigruppide kaitsega seotud ühendused
33.	MTÜ Camerata	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
34.	MTÜ LTVÖK Tapa Väljaõppekeskuse Sõdurikodu	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
35.	MTÜ TantsuStuudio X Pluss	Tantsukoolide tegevus
36.	Kogudus Päikese Hiis	Kirikute, koguduste ja kloostrite tegevus
37.	MTÜ Tapa SHK	Spordiklubide tegevus
38.	MTÜ Lehtse Kammerkoor	Lavakunst
39.	MTÜ Loodusaeg	Keskkonna- ja looduskaitseühendused
40.	MTÜ Loometöö	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
41.	Raudla Maaparandusühistu	Taimikasvatuse abitegevused
42.	MTÜ AVANTE	Mujal liigitamata sporditegevus
43.	MTÜ Seenior	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
44.	Lehtse Jahimeeste Selts	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
45.	MTÜ Tapa Vabatahtlike Tugikeskus	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
46.	MTÜ Ühispiim	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
47.	MTÜ Jäned Saalihoki Naiskond	Spordiklubide tegevus
48.	MTÜ Mesilind	-
VIHULA VALD		
Jrk nr	Asutus/organisatsioon	Tegevusvaldkond
1.	Võsu Eakate Selts Meelespea	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
2.	MTÜ Võsu Vaimne Keskus AMO	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
3.	MTÜ Estradistuudio Grupp	Lavakunst
4.	Jaaka Klubi	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid

5.	MTÜ Võhma Seltsimaja	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
6.	Võsu Pensionäride Klubi „Nooruse Kaja”	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
7.	Käsmu Meremuuseum	Muuseumide tegevus
8.	Võsu Vabatahtlik Tuletõrjeühing	Tuletõrje- ja päästeteenistused, vetelpääste, häirekeskused
9.	MTÜ Virumaa Lootus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
10.	Karepa Kalurite Selts	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
11.	Altja Naiste Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
12.	Vihula Valla Külade Arengukoda	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
13.	MTÜ Pistrik	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
14.	Palmse Valla Sõprade Selts	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
15.	Altja-Mustoja Haridus- ja Kultuuriselts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
16.	Karepa Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
17.	MTÜ Lahemaa Rakenduslik Loovuskool	Huvikoolitus
18.	Vihula Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
19.	Vergiranna Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
20.	MTU Tõugu Elu Ratas	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
21.	Vihula Jahindusühing	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
22.	MTÜ Võsu Volle	Spordiklubide tegevus
23.	MTÜ Haljala Jahisport	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
24.	MTÜ Viru Koda	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
25.	Käsmu Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
26.	Virumaa Rannakalurite Ühing	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
27.	Eisma Arendamise Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
28.	MTÜ Kaarli Talumuuseum	Muuseumide tegevus

KUUSALU VALD

Jrk nr	Asutus/organisatsioon	Tegevusvaldkond
1.	Invaabiühing ARDOR	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
2.	MTU Kolgaküla Selts	Kultuurikeskused ja rahvamajad
3.	Ühendus Vöhikud Võõrsil	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
4.	Veljo Tormise Kultuuriselts	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
5.	MTU Kuusalu Valla Korrakaitse	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
6.	Kuusalu Koroonaklubi Litter	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
7.	Koroonamänguklubi Viinistu	Spordiklubide tegevus
8.	Kolkaküla Spordiklubi Rada	Spordiklubide tegevus
9.	Vihaseo Kultuuriselts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
10.	Ida-Harjumaa Invaühing	Tervisehäiretega isikute ühendused ja nende liidud; puuetega inimeste ühendused ja nende liidud, erigruppide kaitsega seotud ühendused
11.	Kuusalu Spordiklubi	Spordiklubide tegevus
12.	Sihtasutus ALMA FOND	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
13.	Pikkoja Maaparandusühistu	Taimikasvatuse abitegevused
14.	Sihtasutus Stenbocki Perekonna Fond	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
15.	Kuusalu Tenniseklubi	Spordiklubide tegevus
16.	Kuusalu Karateklubi	Spordiklubide tegevus
17.	Kuusalu Valla Lasterikaste Perede Selts	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
18.	Kolga Rahvaõpistu Selts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
19.	Tammispea Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
20.	MTÜ Leesi Patrull	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse
21.	Harju Kehalise Kasvatuse Õpetajate Ühendus	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
22.	Kuusalu Lastekaitse Selts	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
23.	MTÜ Turbaneeme	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid

23.	MTÜ Turbaneeme	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
24.	MTÜ Kahala Järv	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkost; teatud elanikegrupi huvide kaitse
25.	MTÜ Kuusalu Avatud Noortekeskus	Ärinõustamine jm juhtimisalane nõustamine
26.	MTÜ Valgejõe Seltsimaja	Kultuurikeskused ja rahvamajad
27.	Pärispea Seltsimaja	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid
28.	Rahvatantsu- ja Rahvamusikajuhtide Harjumaa Ühendus	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
29.	Kuusalu Metsaühistu	Põllumajandusseltsid ja -liidud, aiandus- ja mesindusseltsid, metsaseltsid ja -liidud
30.	Harald Rootsi nim. Noorohvitseri Fond	Muude mujal liigitamata organisatsioonide tegevus
31.	MTÜ Pohiranna	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid
32.	MTÜ MC Kolga	Spordikubide tegevus
33.	Kolga lahe Kalastajate Ühing	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
34.	Kodu, Kristlik Küla	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
35.	SA Kuusalu Alakeskus	Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta
36.	MTÜ Kuusalu Ettevõtjate Liit	Muude ettevõtjate ja tööandjate organisatsioonide tegevus
37.	MTÜ Ühendus	Muu telekommunikatsioon
38.	Kuusalu Jalgpalliklubi Rada	Spordikubide tegevus
39.	MTÜ Loksa Omapärane Keskkonnasäästlik Areng	Keskkonna- ja looduskaitseühendused
40.	Kotka Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
41.	Suurpea Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
42.	Kodasoo Küla Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
43.	MTÜ Ökokratt	Keskkonna- ja looduskaitseühendused
44.	Kuusalu Valla Külade Ühing	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
45.	Murtud Rukkilille Ühing	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkost; teatud elanikegrupi huvide kaitse
46.	MTÜ Kuusalu Kapriis	Teatri-, kontserdi- jms hoonete käitus
47.	Harjumaa Keelpilliorkester	Lavakunst
48.	Sigula Küla Ühendus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
49.	Juminda Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
50.	Vihasso Veetarbijate Selts	Vkr ogumine, -töötus ja -varustus
51.	Kuusalu Küla Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
52.	Lahemaa Maa- ja Metsaomanike Selts	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused
53.	Nõmme Matkaklubi	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid
54.	Tapurla Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
55.	Pühameeste Jahiselts	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
56.	Kolgaküla Noorteklubi	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid
57.	Ajaleht Sõnumitooja	Ajakirjade jm perioodika kirjastamine
58.	Kiiu-Aabla Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
59.	Eru Lahe Rannarahva Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
60.	Klubi Ujula	Spordirajatiste käitus
61.	MTÜ Loo Möis	Ajalooliste kohtade ja ehitiste jms vaatamisväärsuste käitus
62.	Kolgaküla Traktorite ja Tööriistade Muuseum	Muuseumide tegevus
63.	Joaveski ja Nõmmeveski Külade Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
64.	Kahala Järve Külade Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
65.	Piljardiklubi Veerevad Kuulid	Spordikubide tegevus
66.	Kolga Vabatahtlik Tuletõrjeühing	Tuletõrje- ja päästeteenistused, vetelpääste, häirekeskused
67.	Tapurla Rannarahva Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
68.	MTÜ Nõmmemetsa Kodu	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused
69.	MTÜ Kiiu-Aabla Arendus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
70.	SA Tapurla Sadam	Sadamate töö ja veeteede kasutamisega seotud tegevused
71.	MTÜ Väljajüri	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused

72.	Loksa Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
73.	MTÜ Mäepea Vesi	Vkr ogumine, -töötus ja -varustus
74.	MTÜ Lahemaa Avatud Ateljee	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid
75.	MTÜ Leesi Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
76.	MTÜ Püdisoo Kodu	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused
77.	MTÜ Kolga PK	Spordiklubide tegevus
78.	MTÜ Harjumaa Turism	Muu reisimisega seotud reserveerimine, sh giidide, piletiaгентuuride ja turisminfo punktide tegevus
79.	Tammistu Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
80.	MTÜ Kivikaev	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
81.	MTÜ FC Kiu	Spordiklubide tegevus
82.	MTÜ Vihasoo-Karijõe	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
83.	MTÜ Kiu-Aabla Ranna elu	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
84.	Petsi Spordiklubi	Spordiklubide tegevus
85.	MTÜ Salmistu Paadimees	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused
86.	Kuusalu Pensionäride Ühendus	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkost; teatud elanikegrupi huvide kaitse
87.	MTÜ Pärtspea Maaparandusühistu	Taimikasvatuse abitegevused
88.	Eesti Evangeelne Misjonorganisatsioon	-
LOKSA LINN		
Jrk nr	Asutus/organisatsioon	Tegevusvaldkond
1.	Loksa Rahvaspordiklubi	Spordiklubide tegevus
2.	Loksa Kalastajate Selts	Sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük
3.	Koroonamänguklubi Purekkari	Spordiklubide tegevus
4.	Maleklubi Olympic	Spordiklubide tegevus
5.	Eesti Kurnimänguliit	Spordi alaliitude, spordiliitude ja spordiühenduste tegevus
6.	MTÜ Rannamännid	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid
7.	Nooremätele Assotsiatsioon	Spordi alaliitude, spordiliitude ja spordiühenduste tegevus
8.	MTÜ Punane Raamat	Raamatukirjastamine
9.	MTÜ Laste Lootus	Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste heaolu edendavad ühendused
10.	Pensionäride Ühendus Loksa Kompass	Kodanikuõiguste kaitse ja eestkost; teatud elanikegrupi huvide kaitse
11.	Loksa Laevatehase Ametiühing	Ametiühingute tegevus
12.	Vana-Loksa Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
13.	Loksa Haigla Sihtasutus	Haiglaraviteenus
14.	Loksa Arenduskeskus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
15.	MTÜ Loksa Infokeskus	Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid
AMBLA VALD		
Jrk nr	Asutus/organisatsioon	Tegevusvaldkond
1.	Aravete Agro OÜ Ametiühing	Ametiühingute tegevus
2.	MTÜ Aravete Tulehoidja	Muu liigitamata tegevus
3.	Ambla Spordiklubi	Spordiklubide tegevus
4.	Ambla Metsaühistu	Metsavarumine
5.	Eesti Kindlustusvõtjate Liit	Muude kutseorganisatsioonide tegevus
6.	Kangrumäe Külakultuuri Edendamise Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendav ja toetav ühendus
7.	Kärvete Küla Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendav ja toetav ühendus
8.	Sääsküla Külaselts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendav ja toetav ühendus
9.	Aravete Vabaajakeskus	Kultuurikeskused ja rahvamajad
10.	Ambla Hariduselts	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid.
11.	Sääsküla Huviklubi	Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huvikubid.
12.	MTÜ Minu Mets	Põllumajanduseltsid ja -liidud, aiandus- ja mesindus, metsaseltsid ja -liidud
13.	MTÜ Kigeland	Mujal liigitamata sporditegevus
14.	Maarjamõisa Külaelu Edendamise Selts	Piirkondlikku/kohalikku elu edendav ja toetav ühendus
15.	MTÜ Pärna Vabaajakeskus	Noorte- ja lasteühendused ning nende heaolu edendavad tegevused
16.	Aravete Maaparandusühistu	Taimikasvatuse abitegevus
17.	MTÜ Keskus Angela	-
18.	MTÜ Preediku Järve Arendus	Keskkonna- ja looduskaitseühendused

